

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Іжак Сілвестер

Автор

Науковий керівник / Експерт

Іжак СілвестерЕрік Марусич

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

1.36%

1.48%

КП 1

0.68%

0.68%

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

26679

Кількість слів

200565

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	4
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	72
Парафрази (SmartMarks)	a	34

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

		Колір тексту
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	78 0.29 %
2	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	56 0.21 %

3	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	50 0.19 %
4	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	33 0.12 %
5	http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vien_2015_3_11.pdf	17 0.06 %
6	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	17 0.06 %
7	http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/8661/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8F.pdf	15 0.06 %
8	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	14 0.05 %
9	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	12 0.04 %
10	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	12 0.04 %

з домашньої бази даних (0.05 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Кіш Гергев 5/24/2025 Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian (Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II)	14 (2) 0.05 %

з програми обміну базами даних (1.19 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Іжак С.Т._стаття 1/15/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	318 (15) 1.19 %

з Інтернету (0.24 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/VKNU-ES-2013-N5-1-e_204.pdf	20 (2) 0.07 %
2	http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vien_2015_3_11.pdf	17 (1) 0.06 %

3	http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/8661/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8F.pdf	15 (1) 0.06 %
4	https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/182110/Pasztor_Szabolcs_Ertekezés_titkosított.pdf?sequence=8	11 (1) 0.04 %

Список прийнятих фрагментів

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
	http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/...	17 (0.06%)
1	Шароді І.С., Шароді Ю.В. Гідроенергетика закарпаття: стан та перспективи розви...	17 (0.06%)
	http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/86...	15 (0.06%)
1	Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку Матеріали хв...	15 (0.06%)

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін**

Реєстраційний № _____

**Кваліфікаційна робота
ЕКОНОМІКА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПІД ЧАС ХРУЩОВСЬКОЇ ЕРИ**

ІЖАК СІЛВЕСТЕР ТОМАШОВИЧ

Студент II-го курсу

Освітня програма: Історія та археологія

Спеціальність: 032 Історія та археологія

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні
кафедри Протокол № ____ / 202_

Науковий керівник:

ВАРОДІ НАТАЛІЯ ФЕДОРІВНА
(габілітований доктор, доцент)

Завідувач кафедри :

ЧОТАРІ ЮРІЙОВИЧ ЮРІЙОВИЧ
(кандидат історичних наук, доцент)

Робота захищена на оцінку _____, «__» 2025_ року
Протокол № __ / 2025_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін**

**Кваліфікаційна робота
ЕКОНОМІКА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПІД ЧАС ХРУЩОВСЬКОЇ ЕРИ**

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студент II-го курсу
Іжак Сілвестер Томашович
Історія та археологія освітня
програма
032 Історія та археологія
спеціальність

Науковий керівник: ВАРОДІ НАТАЛІЯ ФЕДОРІВНА
(габілітований доктор, доцент)
Рецензент: МОЛНАР Д. ЄЛІЗАВЕТА ОЛЕКСАНДРІВНА
(доктор філософії з галузі гуманітарні науки, доцент)

Берегове
2025

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Történelem és Társadalomtudományi Tanszék**

KÁRPÁTALJA GAZDASÁGA A HRUSCSOV ÉRÁBAN
Magiszteri dolgozat

Készítette: Izsák Szilveszter
II. évfolyamos Történelem és régészet
szakos hallgató

Témavezető: Váradi Natália
(*habilitált doktor, docens*)
Recenzens: Molnár D. Erzsébet
(*PhD, docens*)

ЗМІСТ

ВСТУП (угорською).....	5
ВСТУП.....	7
I. РОЗДІЛ. ГОСПОДАРСТВО ЗАКАРПАТТЯ В ДОБУ ХРУЩОВА.....	9
1.1. Загальна характеристика господарства Закарпаття в хрущовський період.....	9
1.2. Стан аграрного та промислового сектору на Закарпатті в добу Хрущова.....	11
1.3. Туризм на Закарпатті в хрущовський період та програма житлового будівництва.....	19
1.4. Висвітлення економіки у пресі, господарське життя очима сучасників.....	21
II. РОЗДІЛ. ІСТОРІЯ ТАЛАБОР-НАДЬ-АґСЬКОЇ ГЕС.....	28
2.1. Водні ресурси Закарпаття та загальна характеристика енергогосподарства.....	28
2.2. Історія водно-енергетичного господарства Закарпаття.....	29
2.3. Реалізовані проекти.....	32
2.4. Будівництво.....	33
III. РОЗДІЛ. ВИСЕЛЕННЯ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ.....	53
РЕЗЮМЕ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	87
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	91
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ.....	92
СПИСОК ТАБЛИЦЬ.....	93
ДОДАТКИ.....	94
СПИСОК ДОДАТКІВ.....	95

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
ВСТУП.....	7
I. FEJEZET. KÁRPÁTALJA GAZDASÁGA A HRUSCSOVI KORSZAKBAN	9
1.1. Kárpátalja gazdaságának általános jellemzői a Hruscsov korszakban	9
1.2. Az agráripár és az ipar helyzete Kárpátalján a Hruscsovi érában	11
1.3. Kárpátalja turizmusa a Hruscsovi korszakban és a lakásépítési program.....	19
1.4. A gazdaság megjelenése a sajtóban, a gazdasági élet belülről szemtanúk szemszögéből	21
II. FEJEZET.A TALABOR-NAGY-ÁGI VÍZERŐMŰ TÖRTÉNETE	28
2.1. Kárpátalja vízierőforrásai és energiagazdálkodásának általános jellemzői.....	28
2.2. Kárpátalja vízenergiái gazdálkodásának története	29
2.3. A megvalósult tervek	32
2.4. Az építkezés	33
III. FEJEZET. A KITELEPÍTÉSEK ÉS AZOK EREDMÉNYEI.....	53
РЕЗҮМЕ.....	79
РЕЗЮМЕ	83
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	87
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	91
ÁBRÁK JEGYZÉKE	92
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	93
MELLÉKLETEK.....	94
MELLÉKLETEK JEGYZÉKE	95

BEVEZETÉS

Az adott munkában Kárpátalja gazdaságának helyzetét kutatjuk a Hruscsovi „olvasás” korszakban, amely 1953-1964 közötti időintervallumot ölel fel. A munkában elsősorban igyekszünk kitérni a terület mezőgazdasági, ipari, valamint rekreációs tevékenységének főbb aspektusaira, továbbá különös figyelmet fordítunk a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építésének történetére és következményeire. A döntésünket azon hipotézisre alapozzuk, hogy az objektum a megyében jelképezi az iparostást.

A téma aktualitása vitathatatlan, mivel a XX. század 50-es és 60-as éveiben kezdődnek meg azon gazdasági egységek tevékenysége, amelyek mai napig egy részben működnek és ellátják a terület lakosságát munkalehetőséggel és energiaforrással.

A kutatás objektuma Kárpátalja gazdasági helyzete a Hruscsov korszakban és annak fejlődése és eredményei, továbbá a Talabor-Nagy-ági vízerőmű története.

A kutatás tárgya Kárpátalja gazdasági fejlődése annak folyamata és eredményei az 50-es és 60-as években beleértve az iparosítási folyamatot.

A munka céljának tekintjük a létező adatok szisztematizálását és összegyűjtését. Kárpátalja helyzetének feltárását, továbbá elemezni a Talabor-Nagy-ági vízierőmű építéséről szóló dokumentumokat. Feladatként tekinthető a régió akkori gazdasági helyzetének elemzése, annak fejlődését és eredményit.

A problematika kutatottsági szintje viszonylag alacsonynak mondható. Elégé kevés szakirodalom foglalkozik konkrétan Kárpátalja gazdasági helyzetével ebben az időszakban így fontos ezeket szisztematizálni.

A Hruscsov-korszak meghatározó volt mind a Szovjetunió mind Kárpátalja történetében. Sokan végeztek már kutatást erről az időszakról, viszont nagy hatással volt ránk Fedinec Csilla és Vehes Mikola „Kárpátalja 1919-2009” könyve, abból is Oficinszkij Román által írt: „A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében”, amely segített nekünk abban, hogy megértsük milyen folyamatok is mentek végbe szülőföldünkön az 50-es 60-as években. A szerző leginkább a legfőbb szociális valamint társadalmi kérdésekkel foglalkozik. Bemutatja az oktatás, egészségügy, etnikai és a politikai helyzetet akkoriban. A munka teljes mértékben Kárpátaljáról szól. Ki szeretnénk emelni Váradi Natália, valamint Dupka György munkáit, akik mély és részletes betekintést nyújtanak a korszak sajátosságaiba. Valamint a kutatáshoz felhasználtunk még levéltári forrásokat, amelyek részét képezik a Kárpátaljai Területi Állami fondjainak (a munka során elemeztük az P-1097-es P-1904-es P-195-ös és P-196-os fondokat).

Kutatás helyeinek és módszertana elsősorban szakirodalom feldolgozása, valamint sajtókutatás, ami Bótrágy település helyzetét mutatja be az adott időszakban. Továbbá szerves részét képezik a levéltári dokumentumok. A munka tudományos innovációja abban rejlik, hogy

szisztematizálja a meglévő kutatásokat a Hruscsov korszak gazdasági sajátosságairól és helyi vonatkozásban fényt nyit Bótrágy gazdasági helyzetének élő részére. Részletesen taglalja az eddig keveset kutatott Talabor-Nagy-ági vízierőmű történetét.

A munka tartalmi részének szerkezeti összetétele 3 fejezetből áll. Az első fejezetben tárgyaljuk Kárpátalja általános gazdasági helyzetét a korszakban. Feltártuk Bótrágy gazdasági helyzetét. A második fejezetben részletesen feltárjuk a Talabor-Nagy-ági vízierőmű építésének történetét, a nehézségeket, valamint a késések okait. A harmadik fejezetben elemezzük az építkezéssel kapcsolatos kitelepítések folyamatát és annak hatását.

A dolgozat szerkezetileg a következő elemekből áll: bevezetés, bevezetés ukrán nyelven, 3 db. fejezet, összefoglalás és összefoglalás ukrán nyelven. A munka további részét képezi 14 db táblázat és 13 db ábra.

ВСТУП

У даній роботі досліджується економічний стан Закарпаття в епоху Хрущовської «відлиги», що охоплює період з 1953 по 1964 роки. У роботі передусім намагаємось висвітлити основні аспекти сільськогосподарської, промислової та рекреаційної діяльності регіону, а також особливу увагу приділити історії будівництва Теребле-Ріцької ГЕС та його наслідкам. Наше дослідження базується на гіпотезі, що цей об'єкт у регіоні символізує індустріалізацію.

Актуальність теми є беззаперечною, оскільки саме в 50-60-х роках XX століття розпочала діяльність низка економічних об'єктів, які частково функціонують і донині, забезпечуючи місцеве населення робочими місцями та енергоресурсами.

Об'єкт дослідження – економічний стан Закарпаття в епоху Хрущова, його розвиток та результати, а також історія Теребле-Ріцької ГЕС.

Предмет дослідження – економічний розвиток Закарпаття, його процеси та результати в 50-60-х роках, включаючи індустріалізацію.

Мета роботи полягає у систематизації та зборі наявних даних, дослідженні становища Закарпаття, а також у аналізі документів, пов'язаних із будівництвом Теребле-Ріцької ГЕС. Як завдання розглядається аналіз економічного стану регіону на той час, його розвитку та досягнень.

Ступінь дослідженості проблематики є відносно низьким. Досить мало наукової літератури спеціально присвячено економічному стану Закарпаття в цей період, тому важливо її систематизувати.

Хрущовська епоха була визначальною як для історії СРСР, так і для Закарпаття. Хоча багато досліджень присвячено цьому періоду, особливий вплив на нас справила книга Федінець Чілли та Вегеша Миколи «Закарпаття 1919-2009», зокрема розділ Офіцинського Романа «Особливості радянського періоду в історії Закарпаття», який допоміг нам зрозуміти процеси, що відбувалися на нашій батьківщині в 50-60-х роках. Автор зосереджується переважно на соціальних та суспільних питаннях, висвітлюючи стан освіти, охорони здоров'я, етнічні та політичні аспекти того часу. Робота цілком присвячена Закарпаттю. Також варто відзначити праці Наталії Вараді та Юрія Дупки, які дають глибокий і детальний аналіз особливостей епохи. Крім того, у дослідженні використано архівні матеріали з Державних фондів Закарпатської області (проаналізовано фонди Р-1097, Р-1904, Р-195 та Р-196).

Методологія дослідження передбачає аналіз наукової літератури, преси (зокрема, матеріалів, що висвітлюють становище села Батрадь в цей період), а також архівних документів. Наукова новизна роботи полягає в систематизації існуючих досліджень про економічні особливості Хрущовської епохи та висвітленні місцевих аспектів економічного стану Білки. Детально розглядається малодосліджена історія Теребле-Ріцької ГЕС.

Структура роботи складається з трьох розділів. У першому розділі аналізується загальний економічний стан Закарпаття в цей період, зокрема економічне становище Білки. У другому розділі детально висвітлюється історія будівництва Теремле-Ріцької ГЕС, труднощі та причини затримок. У третьому розділі досліджується процес переселення, пов'язаний із будівництвом, та його наслідки.

Композиція роботи включає: вступ, вступ українською мовою, три розділи, висновки та висновки українською мовою. Додатково робота містить 14 таблиць та 12 ілюстрацій.

I. FEJEZET. KÁRPÁTALJA GAZDASÁGA A HRUSCSOVI KORSZAKBAN

1.1. Kárpátalja gazdaságának általános jellemzői a Hruscsov korszakban

Kárpátalja gazdaságára a kezdetektől fogva leginkább a mezőgazdasági specifikáció volt jellemző. Komolyabb ipari egységek telepítése az előző kormányok alatt nem voltak meghatározóak a terület gazdasági tevékenységében. Kárpátalja területe fontos és szignifikáns átalakulásokon ment keresztül miután 1946. január 26-án a Ukrán Szovjet Szocialista Köztársasághoz (továbbiakban USZSZK) csatolták, megye státuszban. A szovjet közigazgatásban a Закарпатська область, avagy a Kárpátontúli terület megnevezést kapta.¹

Sztálin 1953-ban hirtelen bekövetkezett halála és az azt követő három triumvirátus után Nyikita Szergejevics Hruscsov lett a Szovjet Kommunista Párt (továbbiakban SZKP) első titkára (egy rövid időre Malenkov irányította az országot). Az országot így Kárpátalja megyét is nehéz állapotában vette át. Érezhető volt a II. Világháború vízhangja. Komoly gazdasági problémákkal küzdött az ország, valamint sokkban le volt maradva a nyugati hatalmaktól, mint technikailag úgy volumenben (értsük itt Nagy-Britanniát és az Amerikai Egyesült Államokat és más Európai demokratikus országokat). Így vitálisan fontossá váltak a mihamarabbi reformok elkezdése. Alapvetően a történelemtudomány a Szovjetunió történetét több korszakra osztja. Magát a Hruscsov korszakot, ami 1953-tól egészen 1964-ig tartott az „enyhülés” korának tekinti. Ez az irányváltás az ország minden területére jelentkezett így a gazdaságpolitikában. A vezetők igyekeztek olyan terveket elkészíteni, amelyeket követve az adott régióban komoly előre lépéseket lehetett volna elérni.¹

Mivel 1945-től Kárpátalja felett a szovjetrendszer vette át az irányítást, ez magával hozta az adott hatalmi forma jellegzetességeit. Ezek közül gazdasági szempontból az egyik legfontosabb a szovjet államosítás, amit általában erőszakosan kényszerítettek ki. Az 1945-től 1950-ig tartó időszakban végbement a vagyon államosítása, és nem utolsósorban a meglévő munkaerő átszervezése is.²

Az 50-es és 60-as években a Hruscsov-rendszer intézkedései nagymértékben hozzájárultak a gépesítés szintjének emelkedéséhez. Ekkor a kolhozokban és szovhozokban dolgozó munkások túlnyomórészt kézi erővel vagy kezdetleges gépekkel művelték a földeket, ami alacsony hatékonyságú és hozamú volt. Ennek orvoslására a szovjet vezetés megalapította a Gép Traktor Állományokat (GTÁ), melyek fő célja a mezőgazdasági munkák támogatása volt, így növelve a hatékonyságot és a termelékenységet. Ez a törekvés végül eredményesnek bizonyult. Emellett az új

¹ OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében. in: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (szerk.): *Kárpátalja 1919 – 2009*. Budapest, 2009. 221 old.

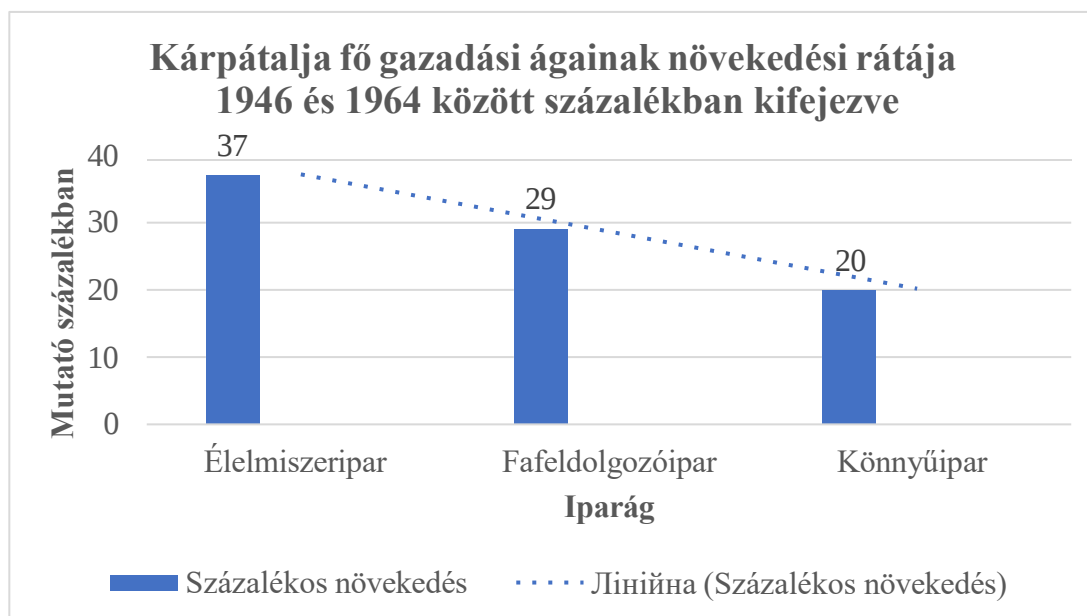
² OFICINSZKIJ Román: Gazdasági fejlődés i.m. 262 old.

56típusú mezőgazdasági gépek is nagyban segítették a folyamatot, amelyeket ebben az időszakban vezettek be. Az új kombájnok, traktorok, vetőgépek és egyéb technikai eszközök jelentősen megkönnyítették a kolhozok és szovhozok munkáját, valamint nagyszámú munkaerőt szabadítottak fel, melyeket más területeken lehetett alkalmazni.²

Hruscsov idején Kárpátalján a könnyűipar is szárnyalni kezdett. Ekkoriban a régió modern élelmiszeripara virágzott (beleértve a konzervgyárakat, tejfeldolgozást, húsfeldolgozást, malomipart), mely ágazatok alapanyagát a kolhozok és szovhozok szállították, így a lakosság ételmezésében fontos szerepet kapott. Emellett a faipar és a bútorgyártás is óriási fejlődésen ment keresztül. Nem utolsósorban a bányászat is nagyot lendült (főleg a sóbányászat, a barnaszén bányászat és a betonit bányászat terén).² Körülbelül két évtizednyi fejlődési ciklus során Kárpátalja gazdasága jelentős átalakulásokon ment keresztül. Bár ezek az adatok kedvezőnek tűnnek, mégsem elégségesek ahhoz, hogy kijelenthessük a régió teljes felzárkózását. Oficinszkij Román munkáiból tudjuk meg, hogy 1946 és 1964 között a kárpátaljai gazdasági szektorok a következő növekedési mutatókat produkálták:

- Élelmiszeripar 37%-os növekedést produkált;
- Erdőgazdaság, bútorgyártás, fafeldolgozás 29%-os növekedést mutatott;
- Könnyűipar összeségében 20%-os növekedést ért el.³

A reprezentativitás érdekében véleményünk szerint célszerű egy ábra (diagram) alkalmazása, amely arra hivatott, hogy a fentebb elhangzott adatokat vizuális módon is bemutassa.

1.1 ábra. Kárpátalja fő gazdasági ágainak növekedési rátája 1946 és 1964 között százalékban kifejezve

³ OFICINSZKIJ Román: Mit hozott az iparosodás? i.m. 263 old.

Forrás: Saját szerkesztés OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében. in: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (szerk.): Kárpátalja 1919 – 2009. Budapest, 2009. 263 old.

Sztálin 1953-as halála után Kárpátalján a kereskedelmi, gazdasági, közüzemi és szolgáltatási ágazatok helyzete jelentősen feljavult, és a társadalomban kedvező fordulat következett be az előző időszakhoz képest. Megjelentek az üzletekben az új áruk, rövidebbek lettek a kenyérsorok, és szabadon, korlátozás nélkül lehetett megvásárolni számos alapvető terméket, mint például a cukrot, kávé, tejet, gyufát, paraffint, valamint más árucikkeket, melyek hiánycikknek számítottak korábban. A termékek, mint például a ruházat és a lábbelik ára is csökkent, a legjelentősebb árcsökkenés a gyümölcsök és zöldségek esetében volt tapasztalható, ahol az eredeti ár felére esett vissza az ár. A haltermékek is szélesebb körben elérhetővé váltak, mert növekedett a termelésük. A népszerű heringet és más kisebb halakat már szinte minden településen meg lehetett vásárolni. A húsipari termékeket sem kellett többé a Szovjetunió belső területeiről importálni, a helyi termelés már képes volt kielégíteni a keresletet.⁴

A korábbi szakirodalom szerint a termelés bizonyos ágazatokban olyan nagymértékben fejlődött, hogy felesleget hozott létre. Ezt követően sikeresen belső exportra kínálták a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének (továbbiakban: SZSZKSZ) belterületén.

Ezen termékek gyümölcsösökből, valamint a húsiparból származtak, amelyeket a közös szövetségi alapba szállítottak, majd később szétosztottak.⁴

1.2 Az agráripár és az ipar helyzete Kárpátalján a Hruscsovi érában

Az 1950-es és 1960-as években a szovjet vezetés arra törekedett, hogy gyümölcsösökkel és szőlőkkel lendítse fel Kárpátalja mezőgazdasági iparát. Ezzel egyidőben az Ukrán Kommunista Párt (továbbiakban UKP) nagyszámú döntést és direktívát juttatott el a Területi Végrehajtó Bizottsághoz, amelyekben sürgette az ilyen ültetvények területének kiterjesztését a kitűzött célok megvalósítása érdekében.⁵

Például, 1954-ben ezer hektárnyi területet jelöltek ki szőlőültetvények számára, majd ezt a területet hat év leforgása alatt tíz és egészen egy tized ezer hektárra növelték. Ezért kijelenthető, és konklúzióként levonható a következtetés, hogy a pártvezetőség komoly jövőbeli kilátásokat látott a hasonló gazdasági ág fejlesztésében, és további befektetéseket tervezett, amelyeket ezen területre koncentráltak. A gyümölcsösöket főként a Técsői és a Huszti járásban hozták létre, míg a

⁴ VÁRADI Natália: Mindennapok és határmenti kapcsolatok Kárpátalján a Hruscov-érában. in: Molnár D Erzsébet és Molnár Ferenc (szerk.): *Társadalomtudományi tanulmányok*. II. RFKMF-„RIK-U” kiadó, Beregszász-Ungvár, 2021. 215 old.

⁵ VÁRADI Natália: Kárpátalja gazdasági helyzete a Hruscov-korszakban (1953-1964). in: Papp Klára, Bárány Attila, Kerepeszki Róbert, Pallai László (szerk.): *Kultúra, Művelődés, Agrárium Tanulmányok Iff. Barta János 80. születésnapjára*. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2020. 551 old.

szőlőültetvényeket a Beregszászi, Nagyszőlősi, Munkácsi és Ungvári járásokban helyezték el. Ezek a döntések véleményünk szerint elsősorban a talaj és a klimatikus viszonyok függvényében hozott intézkedések. Mivel inkább a síkvidéki részekre telepítették a szőlőültetvényeket, ahol magasabb az átlaghőmérséklet.⁵

Továbbá, Kárpátalján az agrár-ipari szektor próbálkozott citrusfélék és egyéb egzotikus növények, például a tea termesztésének integrálásával. Ennek az indokául a megfelelő éghajlati viszonyokat jelölhetjük ki. A szakirodalomban fellelhető adatok szerint, 1953-1955 (Hruscsov uralmának eleje) körülbelül 300 hektáron kellett teát termesztetni. A finanszírozás javarészt hitelekkel valósult meg, melyeket a kolhozok kedvező feltételekkel, hosszabb lejáratra kaptak. Általában 12 éves futamidővel, a törlesztést a 6. évtől kellett megkezdeni. A kolhozok komoly beruházásokba kezdtek, és jelentős összegeket fordítottak a kitűzött cél elérésére. Az eredmények azonban elmaradtak, ugyanis az ilyen ültetvények érzékenyek a talaj menti fagyokra, amelyek súlyos károkat okoztak. A legnagyobb teatelep Munkács környékén helyezkedett el.⁶

Összességében Hruscsov vezetésének első éveiben mintegy 127 millió rubelt (karbovanecet) fordítottak a Kárpátaljai agrár-ipari szektorra. Hruscsov maga is elismerte, hogy a mezőgazdaság válságos állapotban van, és próbálta ösztönözni a munkásokat, hogy dolgozzanak ebben az iparágban. Ezek az erőfeszítések végül eredménytelenek maradtak.⁶

A rendelkezésre álló információk szerint 1953 végére Kárpátalja területén összesen 263 kolhoz kezdett működni az agrár-ipari szektorban. Összesen 650 ezer hektárnyi földet műveltek. Ennek nagyrésze szántóföldekből és kaszálókból állt. A megye kolhozai összesen 201 ezer aktív munkással rendelkeztek.⁷

A Hruscsov politikájának két jelentős fordulata emelkedik ki a történelemből, vagyis két nagy horderejű program. Az egyik ilyen, a kukoricatermesztés fejlesztésére irányuló kezdeményezés volt. Ezen intézkedések sorozata arra törekedett, hogy a kukoricatermesztés sokoldalúságát kamatoztassa a szovjet társadalomban. Mivel a termés rengeteg formában hasznosítható. Emberi fogyasztásra és állatok takarmányozására egyaránt. Az emberi felhasználása főleg a darált, szárított kukoricára korlátozódott. Mivel elkészíthető belőle kása, vízben vagy tejben is egyaránt. Sőt, a kukoricaliszt segítségével kenyér is süthető. Ezen felül a fiatal csövek megfőzés után ehetők. Tehát egy valóban univerzális megoldásnak tűnt. Ezen kívül a kukoricából alkoholt is elő lehetett állítani.

Egy másik, mértékadó Hruscsov-program a szűzföldek feltárására irányuló intézkedések voltak. Ennek elsődleges célja az volt, hogy a "hasznosítatlan" szűz területeket mezőgazdasági célra

⁶ VÁRADI Natália: A gazdaságfejlesztés – káderkérdés i.m. 552 old.

⁷ VÁRADI Natália: Kárpátalja gazdasági helyzete a Hruscsov-korszakban (1953-1964). in: Papp Klára, Bárány Attila, Kerepeszki Róbert, Pallai László (szerk.): *Kultúra, Művelődés, Agrárium Tanulmányok Ifj. Barta János 80. születésnapjára*. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2020. 369 old.

használják. Mivel az ország területe hatalmas volt, a felső vezetés, élükön Hruscsovval, úgy gondolta, hogy ezeket az érintetlen földeket (főként Szibériában) fel lehetne használni az agrár-ipari hozam növelésére. Ezáltal nem kellett volna hirtelen és nagyméretű áttöréseket elérni a növénytermesztési területeken, hanem a hatalmas területet kihasználva, egyszerűen bővíteni a megművelt földek nagyságát.⁸

Mindkét kezdeményezés közvetlenül hatott Kárpátaljára, így a megye területén is igyekeztek a korábban műveletlen földeket megmunkálni, és kukoricát vetni. A kukorica program valójában 1954-ben indult el. A fennmaradt adatokból arra lehet következtetni, hogy az első időszakban viszonylag sikeresek voltak az eredmények. Azonban nem minden kárpátaljai kolhoz volt felkészülve arra, hogy ilyen tevékenységet folytasson. Ahhoz, hogy a hatékonysági szint elérje a kívántat, vetőgépekre volt szükség. Például egész Szolyva járásban mindösszesen 4 darab vetőgép állt rendelkezésre a kukorica vetéséhez. Ezekkel összesen 700 hektáron tevékenykedtek. Ez azt jelenti, hogy egy vetőgép 175 hektárnyi területet látott el, tehát hektáronként mindössze 0,005 vetőgép jutott, ami kritikus elégtelenségnek bizonyult. Emellett voltak olyan kolhozok, ahol egyáltalán nem voltak ilyen gépek, vagy éppen szántani sem tudtak. A legnagyobb károkat azonban az éghajlat okozta, mivel a kukorica a meleg éghajlatot kedveli, a kárpátaljai késői fagyok problémákat okoztak. További problémaként felhozható a túlzott nedvesség is. A későbbi eredmények sem voltak kielégítőek. Munkácson és Ungváron 1961-ben hektáronként mindössze 27,5 és 27,9 mázsa kukoricát takarítottak be, ami a megyei átlagnak nem felelt meg. E két régió kolhozainak termelésében a kukorica döntő szerepet játszott, ezért ezek a nem megfelelő eredmények súlyos hatással voltak a későbbi időkre, például az állattenyésztésre.⁹

Emellett a hitelességük is megkérdőjelezhető, ugyanis abban az időben a felső vezetők gyakran kozmetikázták a felfelé mutató adatokat, hogy megőrizhessék pozíciójukat. Ezért a későbbi nemzedékek számára bizonytalan maradt, hogy a napjainkig fennmaradt adatok valójában mennyire megbízhatóak.

Az ipari fellendülés alapkőve a fa kitermelése volt. Rengeteg cég dolgozott faanyagokkal és faárakkal. Ezek a vállalatok a régió síkságain és dombvidékeinek városaiban és nagyobb központjaiban telepedtek le. Kárpátalja erdei régóta foglalkoztatták a vezetést, mivel jelentős nyersanyag-forrást jelentettek. A szovjet időszakban az erdőket faipari kombinátok irányították, melyek tervszerűen működtek. A fakitermelők munkáját helyi gépek segítették, melyek több mint 40

⁸ VÁRADI Natália: A gazdaságfejlesztés – káderkérdés. i.m. 555 old.

⁹ VÁRADI Natália: A nagy pártgabona (kukorica) program i.m.372 old.

különböző szerkezetet, berendezést foglaltak magukba, például motoros fűrészeket, szállítókat, favágó teherautókat és egyebeket.¹⁰

A faipari vállalatok országszerte rengeteg fát állítottak elő, hogy ellássák a gazdaság szükségleteit. Ezeknek a gyárakban dolgozók versengtek egymással, hogy ki tud több terméket előállítani. A kárpátaljai erdészek jelentős részét különféle elismerésekben és érmekben részesítették. Kusnyica faipari üzem erdészetvezetőjét, G. Dencsilt például a legmagasabb, békés időkben adható kitüntetéssel, a Szocialista Munka Hőisének címével tüntették ki.¹¹

A szovjeturalom idején Nagybecskó, Perecsenyben és Szolyván fafeldolgozó ipari és vegyi kombinátokat korszerűsítettek, illetve építettek. Öt fűrésztelep (Volóc, Nagybozskó, Malomrét, Körmező) és a Dolhai faipari kombinát is ekkor kezdte meg munkáját.¹¹

A bútort gyártó ipar meglendült. Az 50-es és 60-as években nagyméretű bútorgyárak épültek és újultak meg Munkácson, Ilosván, Beregszászon, Szolyván, Taracközön. Kibővültek Ungváron, Munkácson, Beregszászon, Szolyván, Ilosván, Taracközön és Beregszentmiklóson elhelyezkedő bútort, valamint fát feldolgozó cégek, amelyek bútort, rétegelt lemezt és forgácslapot készítettek. A Kárpátaljai erdei vegyipari vállalatok ecetsavat, formalint, metil-alkoholt és faszenet termeltek. Ezek Szolyván, Perecsenyben és Nagybecskón működtek.¹¹

Az ipari evolúciót tekintve Kárpátalja sosem volt egy iparilag meghatározó régió, a történelem folyamán főként a mezőgazdaság jellemezte. Mindazonáltal változások következtek be a hruscsovi érában, különösképpen a 60-as években. Ebben az időszakban sok ipari egység alapult meg a megye területén. Például a munkácsi és a beregszászi gépjavító üzem. Ezek a kezdeményezések kulcsfontosságúak voltak, mivel a megnövekedett gépállománynak szüksége volt olyan helyekre, ahol a javításukat el tudják végezni, vagyis üzemekre. A szovjet korszakban épült a Rahói kartongyár is, amely a fűrész-, fafeldolgozó- és bútoripar hulladékából működött.¹²

Emellett a kőbányászati hálózat is fejlődött, hiszen újabb telepek létesültek Rakaszon, valamint Kölcényben. Ezenkívül kibővítették az aknaszlatinai sóbányászat voluménjét, célul tűzve ki a magasabb teljesítményt, illetve a munkahelyek számának növelését. Végül számos könnyűipari gyár kezdte meg működését régióinkban az 1950-es és 1960-as évek folyamán.¹³

1957-től, a gazdasági irányelvek fókuszában, az iparban a hagyományos nehézipar erősítése állt, ám ezen túl két új szegmensre is komoly hangsúlyt fektettek.

E két új pillér a villamosenergia termelés, valamint a vegyipari termékek előállítása volt.¹⁴

¹⁰ ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис.— Київ: Видавництво «Радянська школа», 1967. 72-73 с.

¹¹ ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис і.м. 74 с.

¹² VÁRADI Natália: A gazdaságfejlesztés – kérdéskérdés і.м. 556 old.

¹³ ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис і.м. 76 с.

¹⁴ OFICINSZKIJ Román: Mit hozott az iparosodás? і.м. 263 old.

Komoly befektetésnek bizonyult a Talabor-Nagyág folyón elhelyezkedő vízerőmű, amely a mai napig ellátja Kárpátalját villamosenergiával. Az építése a Hruscsovi időszakban indult el. A helyi vezetők így igyekeztek megoldani a régió energetikai függetlenségét. Az építése 1949-ban kezdődött és mindösszesen 7 évig tartott. Az építkezésben részt vettek szakemberek és mérnökök mindenhonnan az országból. Az elkészülését a sajtó hőstettként mutatta be.¹⁵

A villamos energiával való ellátás javítása céljából a régióban, Ungváron egy nagyméretű erőművet telepítettek. Ez a létesítmény ötvözte a helyi hőerőművet az Ung folyón kialakított vízi erőművekkel. 1956-ban a Kárpátokban megkezdte működését a Talabor-Nagyág vízerőmű, mely 26,5 ezer kW-os kapacitással rendelkezett.

A Talabor folyón lévő víztározóból a vizet egy alagúton vezették, magasról, a Rika folyó partján elhelyezkedő erőmű turbináihoz. Az alagutat a Bocsárszki csúcs-hegység alatt fúrták ki, ami elválasztotta a két folyót. Ez a megoldás jelentős nyomást eredményezett, amit a két folyó szintje közötti nagy különbség okozott a vízerőmű gátjának területén.¹⁶

A Turjaremetei erőmű a Perecsenyi járásban kapott helyet, a Turja folyón, illetve annak egy szárnyvize, a Turjicia mentén. Kárpátalján összesen 13 vízerőművet és 21 hőerőművet hoztak létre, melyek működtek is. Szinte az összes szövetkezeti és állami gazdaság elektromos árammal lett ellátva a vidéken. Az áramellátás Lvivenergo rendszeréből valósult meg a régió vállalatainak, ahová tartozott az Ungvári geotermikus erőmű, a Talabor-Nagyág-i vízerőmű, valamint a Rahói Kartongyár kapcsolt erőműve is.¹⁷

Szolyván fokozott hangsúlyt fektettek az erdészetek és vegyi üzemek fejlesztésére, emellett Ungváron egy villamosenergia-telep létesült. Hruscsov idején körülbelül 300 könnyűipari gyárat és üzemet alapítottak. Ezen gyárak közé tartoztak varrodák Beregszászon, Munkácson, Szőlőson és Ungváron, valamint egy kalapgyár Huszton; kötő- és szövőüzem Ungváron, továbbá tégl- és cserépgyárak Beregszászon, Csapon, Huszton, Munkácson. Ugyanakkor autójavító műhelyek, kerámiagyárak és dohánygyárak is létesültek. Az új ipari egységek jelentős létszámú munkaerőt igényeltek, ideértve több száz nőt, akik a városok környéki falvakból és a hegyvidéki régiókból származtak.¹³

Ebben az időszakban rohamos fejlődésnek indult a kárpátaljai élelmiszeripar. A régió összességében vett bruttó ipari termelésében kiemelkedő pozíciót tölt be (pontos részesedési aránya 36,8%). Az ágazat legnagyobb vállalkozásai városokban találhatók.

Ide sorolható a Técsői gyümölcskonzervgyár, több vajgyár, 10 jelentős borászat, 4 pince, egy konyakgyár, valamint 2 húsfeldolgozó üzem, melyek a teljes megyét kiszolgálják.¹⁷

¹⁵ OFICINSZKIJ Román: A Talabor-Nagyág (Tereblja-Rika) Vízerőmű. i.m. 267 old.

¹⁶ ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис i.m. 78-79 с.

¹⁷ Уо. 78-75 с.

Az ipari méretű kenyérgyártás a szovjet érában kapott komoly lendületet. Ezelőtt a kenyérbécsítés főleg a háztartásokban történt, a városokban is csupán apró pékségek működtek. A szovjet korszakban minden jelentősebb településen pékséget hoztak létre, és 8 nagyméretű, gépesített sütőde épült Ungváron, Munkácson, Beregszászon, Szőlőson, Szolyván, Huszton, Szlatinán és Rahón. A pékségek állították elő az ipari kenyér több mint kétharmadát, tehát elmondható, hogy jelentős szerepet vállaltak.¹⁸

A husipar, mint ipari tevékenység, Kárpátalján a szovjet idők előtti időkben alig-alig létezett. Az állatokat élve vitték ki a területéről, jellemzően más régiókba. A helyszínen kizárólag kisebb vágóhidak működtek. A szovjet éra kezdetével azonban hatalmas fejlődésen ment keresztül ez az iparág, s a városokban felhúzott húsfeldolgozó üzemek jelentették a szektor gerincét.¹⁸

A húsipart az állattenyésztés látta el alapanyaggal így ez is egy kulcsfontosságú iparág lett. Véleményünk szerint érdemes megtekinteni a rendelkezésre álló adatokat arról, hogy a Hruscsovi érának különböző éveiben mennyi tenyészállat volt Kárpátalján.¹⁸

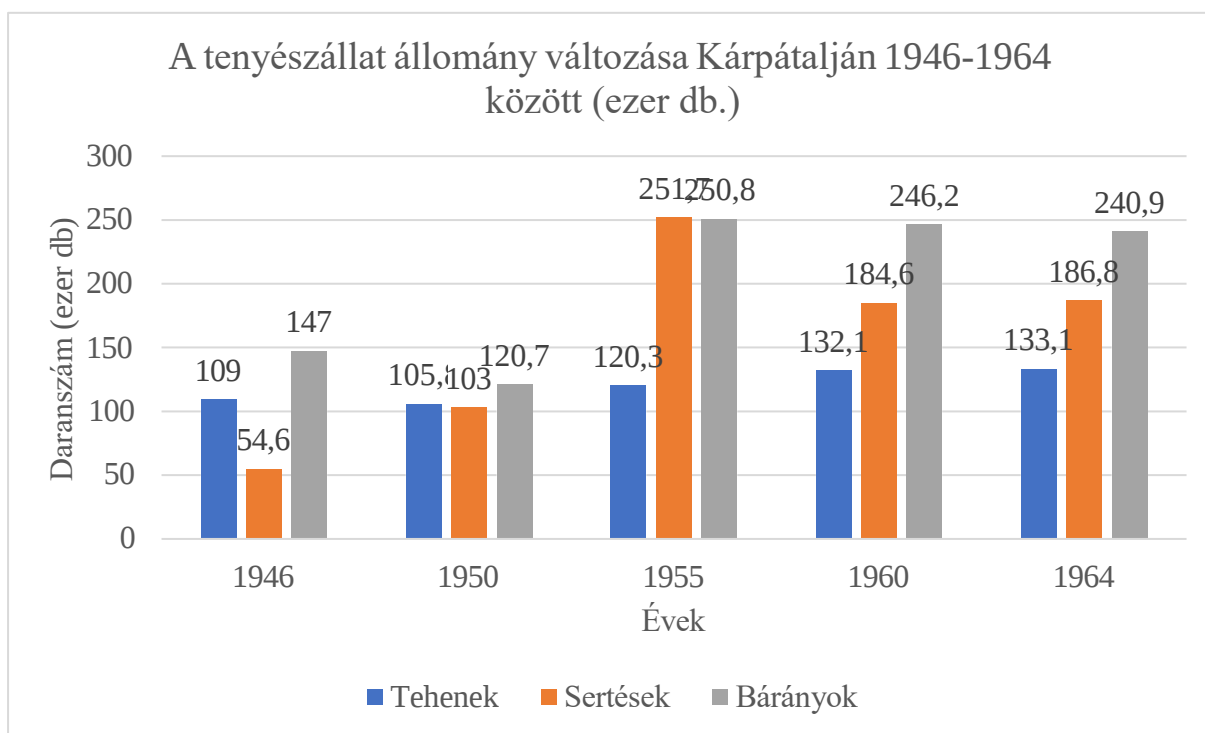
1.1. táblázat. A tenyészállat állomány változása Kárpátalján 1946-1964 között (ezer db.)

	Évek				
A tenyész állatok csoportja	1946	1950	1955	1960	1964
Tehenek	109,0	105,8	120,3	132,1	133,1
Sertések	54,6	103,0	251,7	184,6	186,8
Bárányok	147,00	120,7	250,8	246,2	240,9

Forrás: Saját szerkesztés ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис.– Київ: Видавництво «Радянська школа», 1967. 78-74 с.

Továbbá fontosnak tartjuk az eredmények konstataálását egy vizuális szemléltető segítségével, ami jelen esetben egy komplikált grafikon lesz viszont lehetőséget nyújt arra, hogy az állomány megoszlását megfigyelhessük.

¹⁸ Uo. 78-74 с.

1.2. ábra. A tenyészállat állomány változása Kárpátalján 1946-1964 között (ezer db.)

Forrás: Saját szerkesztés ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис.— Київ: Видавництво «Радянська школа», 1967. 78-74 с.

A vajkészítés méltó helyet foglal a többi élelmiszer-ágazat között. A legnagyobb vajüzemek Ungváron, Munkácson, Beregszászon, Nagyszőlősen, Huszton, Volócon üzemelnek.¹⁸

A harmadik legnagyobb iparág Kárpátalján a könnyűipar (19,5%). Csak a szovjeturalom alatt alakult ki a régióban, s az ipari központokban helyezkedett el. Főbb ágait a ruhagyártás, lábbelikészítés, textil- és bőrgyártás képviselte. A régióban több mint tíz nagy gépesített cipőgyár működött (Ungváron, Munkácson, Beregszászon, Nagyszőlősen, Husztón, Tiszapéterfalván).¹⁸

A Hruscsov-éra idején a bányászat komoly lendületet kapott vidékünkön. Ez a fejlődés legfőképp a lignitbányászatra korlátozódott. A legfontosabb lignitlelőhelyek Ilonca és Ilosva körzetében terültek el. Ezen lelőhelyek adták az alapot az Iloncai Bányaigazgatóságnak, mely egy bányát működtetett. Ez a bánya hazai gyártmányú gépekkel, illetve donbászi üzemekben készült berendezésekkel volt felszerelve.¹⁴

A sóbányászat Kárpátalján a legősibb bányászati iparágak közé tartozik. A sótelepek a Rahói járásban, Szlatinánál helyezkednek el. Itt hosszú idők óta folyik a sókitermelés. A szovjet érában a termelés nagy mértékben fellendült. A bányákban elkezdtek alkalmazni a modern gépeket, amik kiváltották a munkások nehéz fizikai munkáját. Az aknaszlatinai bánya mellett található egy nagy teljesítményű sógyár is, ahol minden munkaigényes folyamatot szintén gépesítettek és automatizáltak. Itt történt a só őrlése, jódosítása és csomagolása. A megyéből származó sót a nyugati régiókba, valamint a szomszédos szocialista országokba szállították.¹⁴

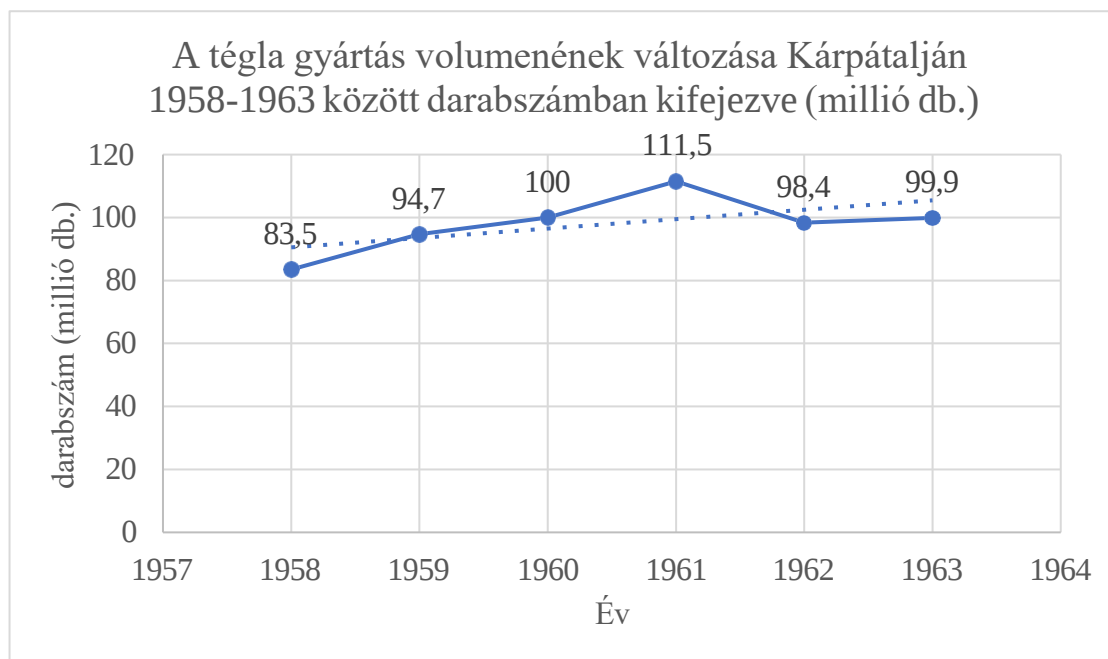
Kárpátalján fejlődött abban az időben az építőanyag-ipar is. Ide tartozik 9 téгла- és cserépgyár, amelyeket a szovjet korszakban rekonstruáltak, és amelyek Ungváron, Munkácson, Beregszászon, Szőlőson, Huszton és Csapon találhatóak voltak.¹⁹

1.2. táblázat. A téгла gyártás mértéke Kárpátalján 1958-1963 között (millió darab)

Év	Darabszám (millió db.)	Változás (millió db.)
1958	83,5	-
1959	94,7	+11,2
1960	100,0	+5,3
1961	111,5	11,5
1962	98,4	-13,1
1963	99,9	+1,5

Forrás: Saját szerkesztés ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис.– Київ: Видавництво «Радянська школа», 1967. 78-77 с.

Annak érdekében, hogy a feltüntetett információt jobban tudjuk elemezni véleményünk szerint érdemes egy grafikont létrehozni, amely átadja a változások grafikai vizuális úton.

1.3. ábra. A téгла gyártás volumenének változása Kárpátalján 1958-1963 között darabszámban kifejezve (millió db.)

Forrás: Saját szerkesztés ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис.– Київ: Видавництво «Радянська школа», 1967. 78-77 с.

¹⁹ ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис і.м. 78-77 с.

1.3. Kárpátalja turizmusa a Hruscsovi korszakban és a lakásépítési program

Kárpátalja gazdaságában meghatározó szerepet játszott és ma is játszik a turizmus, illetve az ahhoz kapcsolódó szolgáltatások sora. Ennek alapja, hogy a vidék gazdag turisztikai vonzerőkben. Ehhez járulnak a Kárpátok adta lehetőségek, a föld kincsei. A hruscsovi korszakban a kárpátaljai turizmus gerincét a szanatóriumok munkája adta.²⁰

A Szovjetunióhoz való csatlakozást követően Kárpátalján a turizmus új arculatot, formát és pályát vett, melyet a helyi szervek is szilárdan követni véltek az elkövetkezendő időkben. Az idegenforgalom fokozatosan felvette a szisztematikus irányítás jegyeit, melyek a szovjet modellben alkalmazottakhoz hasonlóak voltak, és központi állami irányítás alá került, mely nem feltétlenül volt pozitív fejlemény. Létrehozták az országos és városi logisztikai hálózatok alapját, valamint az ezeket kiszolgáló turisztikai gazdasági egységeket. Fejlődést mutatott a gyógyfürdőzés Kárpátalja termálvízkészleteinek köszönhetően (különösen a Beregszászi járásra gondolva). A turizmus a kommunizmus alatt a rendszer előnyeinek hirdetésére is szolgált, bemutatva, hogy az ilyen állami struktúra milyen előnyöket biztosít, miközben a szovjet polgárok számára a pihenés és a gyógyulás egyik lehetséges módjává is vált az idők során.²¹

Kárpátalja területének a Szovjetunióhoz csatolásától kezdve a természettudományi kutatások száma rohamosan növekedett, számos tudományos expedíciót szerveztek a természeti erőforrások és felhasználási lehetőségeik tanulmányozására annak érdekében, hogy minél több lehetőséget tudjanak az emberek számára biztosítani, további lépésként felhozható az, hogy újabb térképeket készítettek, amelyek ezeken a feltárásokon alapultak. Fejlődött a rekreációs turizmusi ág. Az ilyen kutatások eredményei képezik a természeti erőforrások turisztikai célú felhasználásának módjainak és útjainak alapját.²¹

A szovjet korszakban lendült fel a Kárpátalja kimeríthetetlennek tűnő vízkincseinek felkutatása, melyek között a kiemelt szerepet az ásvány- és termálvizek forrásai játszottak. Céljuk a felhasználhatóságuk volt. Nagy hangsúlyt kapott, hogy az ásványi erőforrások minősége lehetővé tegye a szanatóriumi és üdülőipari hasznosításukat, és hogy a színvonaluk minden igényt kielégítsen.²¹

A kutatások azt mutatják, hogy a megyénk logisztikai infrastruktúrája a szomszédos ukrán viszonyokhoz képest is kimagaslóan fejlett volt, s ez nagyban elősegítette és támogatta a turisták érkezését. Ennek oka, hogy Kárpátalja mind busszal, mind vonattal könnyen megközelíthető volt. A Hruscsov-korszak végére már körülbelül 15 szanatórium működött aktívan a megyében, amelyek együttesen több mint 2 ezer ember befogadására voltak képesek. Emellett a turisztikai szektor három üdülővel is rendelkezett, amelyek 500 fő befogadására adtak lehetőséget.

²⁰ ДІБРОВА О.Т. Закарпатська область. Географічний нарис і.м. 78-89-91 с.

Jelentős népszerűségnek örvendtek a polenai és a szinyáki balneológiai központok természetes gyógyvizei, melyek a különféle betegségekben szenvedő emberek gyógyulását segítették. Lényeges volt az ásványvíz készlet is: a régióban mintegy 400 különböző forrásról állapították meg a szakhatóságok, hogy vizük bizonyítottan gyógyhatással bír.²¹

Kárpátalján a legnagyobb üdülőhely Polena. A helyi ásványvízforrások révén vált híressé, hiszen az emésztőrendszeri problémák kezelésére kiváló gyógyhelyként tartják számon. A híres Sajáni szanatórium a Nagy-Saján hegy lábánál fekszik, a Tisza bal partján, 27 km-re Husztól. A szanatóriumban szén-dioxidos vizekkel gyógyították a betegeket, mint például az Essentuki és a Narzan.²¹

A huszonegyedik rendkívüli pártkongresszust kevéssel több mint három évvel a huszadik után tartották, 1959-ben. Pontosabban, Moszkvában, január 27-e és február 5-e között zajlott. Itt a szovjet vezetőség leszögezte, hogy az élet, az oktatás és az egészségügyi ellátás az állam garantált kötelezettsége, hiszen ezen szolgáltatások az emberek szociális biztonságának részét képezik.

A kongresszus alapvetően a gazdasági kérdésekre helyezte a hangsúlyt. Mindenekelőtt azonban a lakásépítés felgyorsításának fontosságára koncentráltak, melynek háttérében nagyrészt a háborúban elpusztult lakások pótlása, valamint az urbanizáció állt. Hruscsov rendeletbe foglalta a lakótelepek építését, remélve, hogy ezzel jelentősen emelhet az életszínvonalon.²²

Az öt emeletes lakóépületeket a nép "Hruscsovok"-nak, vagyis eredeti nyelven «хрущевка»-nak hívta. Sokan nyomortelepekhez hasonlították őket. A Hruscsovok olyan épületek voltak, ahol a lakások kicsik és szűkek voltak, kényelmetlenek, személyenként átlagosan mindössze nyolc négyzetméterrel, a lakáshiány miatt gyakran több generáció élt együtt, megnehezítve az amúgy sem tágas lakásban a lakhatást. Központi távfűtéssel, többnyire a falakba épített fűtési rendszerrel, ami a legtöbb esetben meleg vízzel működött, csapokkal, hideg- és melegvíz rendszerrel látták el őket. Ezeket a lakásokat eredetileg a rászorulóknak szánt ingyenes szociális lakásoknak tervezték, amik tervezett élettartama 25 év (maximum 40 év) lett volna. Vagyis ideiglenesnek készültek. Kárpátaljára érkezésükkor viszont "szakemberek" és családjaik elhelyezésére is használták őket, mivel kevés hely volt a szállásukra. A Kárpátalján maradt tartalékosok katonatisztek és családjai is kaptak szolgálati lakást, akik a mai napig körünkben élnek, 1960-ban összesen 303 állampolgár költözött be és vehette át az új lakását. A Hruscsovka egy-, két- és háromszobás egységekben állt rendelkezésre, egyik nagy előnye a viszonylagos olcsóság és a gyors felépíthetőség volt, ami ideálissá tette a lakásprogram megvalósításához.²³ Az 1960. október 25-én elfogadott rendelet szerint az új lakótelepek vagy

²¹ OFICINSZKIJ Román: Mit hozott az iparosodás? i.m. 266 old.

²² VÁRADI Natália: A nagy pártgabona (kukorica) program i.m. 388 old.

²³ VÁRADI Natália: Mindennapok és határmenti kapcsolatok Kárpátalján a Hruscov-érában i.m. 220 old.

lakóházak építése során a lakótelepek földszintjén üzleteket és nyilvános étkezési és ivóhelyeket kell kialakítani.²⁴

1.4. A gazdaság megjelenése a sajtóban, a gazdasági élet belülről szemtanúk szemszögéből

A sajtó jelentős szerepet játszott a kommunista párt irányítása alatt. Gazdaságilag is kulcsfontosságú volt, mivel itt próbálták meg minden fontos eseményt és sikert publikálni, hogy azt a benyomást keltsék, minden a tervek szerint halad. Ebben az alponban néhány cikket vizsgálunk a „Vörös Zászló” című újságból, melyek Bótrágy község (ahol a megye egyik legnagyobb TSZ-e működött abban az időben) gazdasági helyzetéről tudósítanak. Ennek köszönhetően képet kapunk a Kárpátaljai helyzetről is.

A helyi sajtóban gyakorta lehetett találkozni írásokkal a trágyázók, a kolhozok dolgozóiról, illetve magukról a kolhozokról. A kutatás céljára kiválasztott „Vörös Zászló” című kiadvány több példányában is megjelentek cikkek a falu, vagy éppen a kolhozok mindennapjairól.

Például az 1957 szeptember 6-án²⁴ megjelent számban az újság arról számol be, hogy Bótrágyon egy újabb takarékpénztár nyitott a postahivatal szomszédságában. Ennek az intézkedésnek az elsődleges célja a helyi lakosok életének megkönnyítése volt. A cikkíró szerint, a lap megjelenésének napjára már 63-an helyezték el a megtakarításaikat a településen működő takarékpénztárban.

Továbbá, az idei esztendőben, pontosabban január 23-án publikáltak egy másik írást is, amely egy előadás kritikai feldolgozását tartalmazta. Ez az előadás a Bótrágyi községi állapotáról szólt a maga idejében, illetve arról, hogy milyen módosulások történtek a szovjethatalom betelepítését követően a település életében. Továbbá egyes számok beszámoltak a kolhozisták pihenési lehetőségeiről, mint például az 1960 június 25-én²⁵ kiadott számban, ahol is különféle rendezvények lebonyolítását tervezik. Elsősorban ez sakk és röplabda verseny tíz környező falú között. 1962 szeptember 28-án²⁶ megjelent rövid cikkben Miskó Andrej a helyi nyolcosztályos iskola igazgatója beszámol a Bótrágyi iskola helyzetéről. A kiadvány szerint 1962-ben esti iskola nyílt a községben, valamint a kilencedik és tizedik osztályokban 85 ember tanul. Továbbá az igazgató kiemelt néhány kolhozistát is, akik ugyan olyan magas eredményeket érnek el a munkában is mint a tanulásban, mégpedig: Izsák Lajost, Séfer Lászlót, Estók Andrást, valamint Bajusz Sámuelét.

Viszont a legtöbb cikk a helyi GTÁ-t, valamint a kolhozt, annak eredményeit, munkásait vagy gépi felszereltségét érinti. Mint például a „Vörös zászló” kiadvány 1963 február 8-i²⁷ számában

²⁴ Molnár V., Új takarékpénztár, *Vörös Zászló* évf.n. (6/209), 1957. szept. 6., 2.

²⁵ S. n.: Hol töltsük az ifjúsági napot?, *Vörös Zászló* évf.n. (9/149) 1960. jún. 25., 4.

²⁶ Miskó A. Tanulnak a kolhozisták, *Vörös Zászló* évf.n. (14/230), 1962. szept. 28., 4.

²⁷ Iberál E. A tél utolsó hónapjában vagyunk készen van-e minden a tavaszra?, *Vörös Zászló* évf.n. (15/32), 1963. feb. 8., 3.

beszámol a „Győzelem” kolhoz készenléti állapotát a tavaszi vetési időszakhoz. A Bótrágyi kolhoz tulajdonában álló traktorok közül 15 volt üzemképes állapotban az ékékből mint és összesen 10 vetőgép. 1963 április 23-i²⁸ cikk kiemeli két kolhozistát mégpedig Estók Jánost és Bélát, akik saját példájukkal ösztönzik a többieket a munkára. A DT-54-es típusú traktorral még éjszaka is dolgoznak a terv végrehajtása érdekében és egyidőben szerelik az elromlott traktor. A bótrágyiak teljesítményéről beszámol az 1963 július 30-án²⁹ megjelent lap egy teljes oldal. A kiadvány beszámol arról hogyan és miképp készül fel a Győzelem kolhoz az őszi vetési szezonra, valamint hogyan és milyen tapasztalatot osztanak meg más és más kolhoz munkásaival. Ez év december 24-i³⁰ számban viszont már beszámolnak az őszi munkálatok eredményeiről, valamint a gépkezelők munkájáról Bótrágyon.

A betelepítési politika kulcsfontosságú, meghatározó volt mind gazdasági, mind társadalmi értelemben, Bótrágy közösségében. Ennek lényege abban állt, hogy a szakembereket, akár Kárpátaljáról, akár az ország más részeiről irányították át, pontosan azokra a településekre, ahol a legnagyobb szükség mutatkozott a szaktudásukra.³¹

Bótrágy községben példaként említhetjük Januta Jenőt, aki 1935. július 6-án született Nagy Lucskán, majd 1956-ban Bótrágyra delegálták a párt utasítására. Itt házasodott meg, feleségül vette Szakács Gizellát, a helyi kolhoz könyvelőjét. Főmérnökként tevékenykedett a helyi GTÁ-ban, jelentős sikereket ért el ebben a pozícióban. Később családjával együtt Remetére delegálták, ahol a kolhoz elnöke lett. Végül visszatért Bótrágyra, és régi pozíciójában dolgozott tovább.

A kolhoz és a GTÁ mindig is meghatározó szerepet játszott a falu életében, különösen a Hruscsov-korszakban, ekkor valósult meg a legintenzívebb fejlesztés, és rengeteg embernek biztosított munkát.

A szóbeli történelem (Oral History) a történelmi kutatás egyik modern módszere. Úgy véljük, hogy a jelen témánk keretein belül érdemes ezt alkalmazni. Fontosak ezek az interjúk, mivel első kézből származó információkat kaphatunk azoktól az emberektől, akik a történelmi korszakokat átélték, és saját bőrükön tapasztalták azok hatását.

A falu jelenlegi helyzetét figyelembe véve, az Oral History módszerrel potenciálisan megkérdezhető emberek száma meglehetősen csekély. A kutatás során mindössze 3 embert sikerült megszólaltatni, továbbá ezt a helyzetet országunk jelenlegi körülményei is befolyásolják, ami szinte lehetetlenné teszi az ilyen jellegű módszerek alkalmazását.

Az első interjúalanyunk Fábíán Irén helyi lakos volt, aki 1934-ben született a faluban, és kolhozistaként dolgozott. Elmondta, hogy a helyi kolhozban marhát, sertést és bárányt neveltek. A

²⁸ Fedorkó M. Jól dolgozik és másokat is munkára serkent, *Vörös Zászló* évf.n. (15/95) 1963. ápr. 23., 3.

²⁹ Pecsora I. Termőkké válnak a mezők, *Vörös Zászló* évf.n. (15/177), 1963. júl 30., 3.

³⁰ Barató F. A bótrágyi gépkezelőknél, *Vörös Zászló* évf.n. (15/302) 1963. dec. 24., 3.

³¹ OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében i.m. 252-254 old.

tehenek tejét a helyi iskola és óvoda étkezésénél használták fel, emellett sajtot és vaját is készítettek belőle. A sertéseket főleg hús miatt tartották, melyet helyben fel is dolgoztak. A bárányokat elsősorban a bőrükért, illetve egy idő után levágás céljából tenyésztették. A megkérdezett elmesélte, hogy a fiatal lányok legtöbbször a sertések tisztításával vagy a tehenek fejésével foglalkoztak. Ezenkívül a helyi "Bulgár kertbe" küldték őket, ahol paradicsomot, paprikát és burgonyát termesztettek. Itt gyomláltak és kapáltak. Fizetségként leginkább gabonát és más természeti javakat kaptak, pénzt ritkán.³²

A helyi történetekről szóló beszámolók arról tudósítanak, hogy a hívők nem élhették meg a vallásukat szabadon, illetve a vallási ünnepek megünneplése sem volt engedélyezett. Példaként említhető, hogy az iskolába járó gyermekeket a tanárok ellenőrizték húsvétkor, hogy részt vesznek-e a locsolkodásban, és amennyiben igen, büntetést kaptak. Összességében úgy fest a helyzet, hogy a Hruscsov-korszak enyhülést hozott a Sztálini évek szigorához képest, és az emberek egy kissé szabadabban lélegezhettek. Gyakran hangsúlyozták, hogy a terv teljesítése a legfontosabb feladat volt. Innen ered a "nullás" vicc, amely szerint, ha meg akarsz felelni a pártnak, mindenhez írd egy nullát, és minden rendben lesz addig a pontig, amíg a faluban egyetlen disznó sem marad, mert mindent el kell küldeni, holott akkora mennyiség nem is létezik.³³

Második beszélgetőtársunk Pécsi József helyi lakos, aki 1932-ben született Bótrágyon. Ő a GTÁ-ban volt traktoros. A visszaemlékezései szerint a környéken az egyik legszélesebb traktorparkjuk volt, és nagyon nagy örömmel töltötte el őket, hogy ott munkálkodhattak. Nem tudta pontosan felidézni, hogy melyik traktortípussal kezdte meg a pályafutását (valószínűleg DT-54-es volt), viszont a mai napig is nosztalgiával emlékszik vissza a munkájára, illetve arra a komoly felelősségre, amely rájuk hárult, hogy időben és kiváló minőségben érkezzenek a szántóföldekre.³³

A szociális vagy az otthoni életről nem igazán mesélt ennek ellenére elmesélte, hogy számukra a legnagyobb ünnep volt a május 1 mivel az a munkások ünnepe, valamint titokban ünnepelték a húsvétot, valamint a karácsonyt. Sokszor volt olyan eset, hogy húsvétban direkt adtak nekik több munkát, hogy ne lehessenek családjaikkal.³⁴

Összefoglalva a beszélgetésekben elhangzottakat, megállapítható, hogy abban az időben a faluban szinte mindenki dolgozott, viszont a javadalmazás gyakran természetben történt, ami nem mindig volt kielégítő, mivel előfordult, hogy a legalapvetőbb élelmiszerekre sem futotta. A közösségi életet erősen befolyásolta a kommunista párt eszmerendszere, hiszen a vallási, valamint a nemzeti ünnepek tiltottak voltak. Ezenkívül az egyház tevékenysége is korlátozva volt. A közbeszédben szájról szájra jártak a viccek arról, hogy az emberek hogyan teljesítik azokat a irreális termelési

³² Fábíán Irén. (1934 –) bótrágyi lakos volt kolhozi dolgozó. Az interjút a szerző készítette (21.02.2022)

³³ Pécsi József (1932 –) bótrágyi lakos volt kolhozi dolgozó, traktorista. Az interjút a szerző készítette (21.02.2022)

mutatókat, amelyeket a párt előírt. Összességében elmondható, hogy a falu történetének ebben az időszakában ugyanazok a dolgok jellemezték, mint a korabeli Kárpátalját általánosságban.

Mint ahogyan a Kárpátalján uralkodó gazdasági trendek általánosan érvényesültek, úgy Bótrágy községre is hatással voltak ezek a folyamatok. A szovjethatalom megszilárdulásával elindult a kollektivizálás, s a kolhozok létrehozása, megszervezése. Bótrágy gazdaságát ma is leginkább a mezőgazdaság és a borászat határozza meg, melyek gyökerei egészen Hruscsov reformjaiig vezethetőek vissza.

Bótrágy község kolhozát „Győzelemnek” („Победа”) hívták. Az épülete a falú szélén található Batyú irányában egy kisebb patak mentén. Az intézmény általánosságban a település lakosságának nagy részét foglalkoztatta. Ezen kívül sokan dolgoztak a vasúton a Batyú logisztikai csomópont közelsége miatt.

A gazdasági életben meghatározó szerepet játszottak a GTÁ-k, azaz a gép- és traktorállomások, melyeket oroszul MTSz-nek (машинно-тракторная станция) neveztek. Kárpátalján 1947-re már kilenc ilyen állomás működött, köztük a Bótrágyi GTÁ is, mely a legnagyobbak közé tartozott a régióban. A kutatási eredmények alapján a helyi géppark viszonylag jól teljesített a járások szintjén. Többek között 1953-ban a Beregszászi járásban bizonyult a legkimagaslóbbnak. Érdekes megemlíteni azt is, hogy a község GTÁ-jának hatókörzetében megyei szinten is kiváló gabonatermésekről tudtak beszámolni, ami hektáronként 15,2 mázsát jelentett.³⁴

De ezek az eredmények sem oldották meg a falu GTÁ-jának problémáit. Jellemző volt a technikai lemaradás, s emellett a tervezett termelési mutatók alulmaradtak mind a mezőgazdaságban, mind az állattenyésztésben. Ezért a Szovjet Kommunista Párt Központi Bizottságának 1958 februárjában megtartott plénümán határoztak a kolhozok és a GTÁ-k fejlesztéséről. A fejlesztések legfontosabb eleme a technikai szint emelése volt. A határozat ugyanis kiemelte, hogy a korszerűbb és hatékonyabb technika alkalmazásával gyorsabban megművelhetik a földeket, s ennek következtében a gabona hozamát is növelhetik.³⁵

A Hruscsov-érában a szovjet irányítás elhatározta, hogy Kárpátalján kiterjedd gyümölcsösöket és szőlőültetvényeket létesítenek. Ezek az intézkedések valószínűleg jelentős ellenállást váltottak ki a helyi kolhozok részéről, mivel rengeteg jelentés futott be a központba arról, hogy az előírt elvárások gyakorlatilag teljesíthetetlenek.³⁶

Először is, ezeknek a termékeknek a termesztésével a szovhozok foglalkoztak. Mondjuk, 1953-ban 3619 hektárnyi földterületet használtak fel szőlő és gyümölcsök termesztésére. Ezen területek méretében a szántóföldek is nagy szerepet játszottak. Mindazonáltal a szőlőültetvények és

³⁴ VÁRADI Natália: Kárpátalja gazdasági helyzete a Hruscsov-korszakban (1953-1964) i.m. 367 old.

³⁵ Uo. 368 old.

³⁶ Uo. 374 old.

más gyümölcsök által elfoglalt terület folyamatosan nőtt. Évről évre több és több hektárral bővült a földek nagysága.³⁷

1.3. táblázat. Az új szőlő- és gyümölcsültetvények által elfoglalt területek évenkénti gyarapodása 1954-1959 között

Nº	Év	Új szőlő- és gyümölcsültetvények telepítve hektárban (ha)	Összesen terület amire szőlő- és gyümölcstermelésre használtak (ha)	Százalékos változás az előző évhez képest %-ban
1	1954	2700	6319	+74,6
2	1955	720	7039	+11,4
3	1956	1250	8289	+17,8
4	1957	2450	10739	+29,6
5	1958	2050	12789	+19,08
6	1959	2670	15459	+20,88
Összesen		11840	-	-

Forrás: Saját szerkesztés, VÁRADI Natália: Kárpátalja gazdasági helyzete a Hruscsov-korszakban (1953-1964). in: Papp Klára, Bárány Attila, Kerepeszki Róbert, Pallai László (szerk.): Kultúra, Művelődés, Agrárium Tanulmányok Ifj. Barta János 80. születésnapjára. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2020. 376 old.

Az 1953-as adatokat hozzáadva, Kárpátalja földjén, 1960-ra, összesen 15459 hektár területen termeltek szőlőt és gyümölcsöt, ahogy azt a kimutatásokból kiolvashatjuk. A fejlődés üteme szembetűnő volt, amire a számok is utalnak. Mindez a kezdeti értékekhez képest több százszázalékos gyarapodást jelentett.

Az „Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátontúli Megyei Bizottsága és a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának a szőlőültetvények fejlesztési terveiről, melynek célja 15 ezer hektárra történő növelés a megye kolhozjaiban és szovhozjaiban 1956-1960 között elnevezésű határozatában szereplő törekvések, jelentős fejlődést indítottak el a Bótrágyi gép-traktor állomás területén. Ezt a nagyszabású projektet 1956. szeptember 20-án hozták nyilvánosságra, s az ütemezés szerint a gép-traktor állomás fennhatósága alá tartozó területen 1960-ig 250 hektárnyi szőlőt kellett telepíteni. A megvalósítás feladatait a kolhozok között osztották szét. A kiosztás a következőképpen alakult: „Pobeda” (30 ha), „Micsurin” (10 ha), „Kaganovics” (30 ha), „Engelsz” (50 ha), „Út a kommunizmus

³⁷ Uo. 375 old.

felé” (30 ha), „Bolszevik” (10 ha), „Vörös Csillag” (10 ha), „Lenin útja” (50 ha), „Pravda” (15 ha), „Vorosilov” (15 ha).³⁸

Fontos és meghatározó szerepet, mint a gazdasági ügy Bótrágy társadalmában töltött be a betelepítési politika. A lényege abban rejlett, hogy egyes specialistákat vagy Kárpáltján belül, vagy az országon belül delegáltak azokra a helyekre, ahol a legnagyobb szükség volt rájuk.³⁹

Bótrágy községen belül példaként felhozható Januta Jenő, aki 1935 július 6-án született Nagy Lucskán és delegálva lett Bótrágyra 1956-ban a párt kövének értelmében. Később itt nősült meg és elvett egy helyi lányt Szakács Gizellát, aki konyvelőként dolgozott a helyi kolhozban. Főmérnök lett a helyi GTÁ-ban és jelentőseredményeket ért el ezen a poszton. Később ő maga is delegálva lett az egész családjával Remetére, ahol a helyi kolhoz főnöke lett. Később visszatért Bótrágyra és a régi posztján dolgozott.

A kolhoz és a GTÁ fontos szerepet töltött be a falú életében mindig is és a Hruscsov korszakban leginkább mivel ekkor ment végbe a legintenzívebb fejlesztési hullám és nagyon sok embernek biztosított munkalehetőséget.

A szakirodalom tanulmányozása során fontosnak tartjuk kiemelni azon fontosabb határozatokat törvényeket, amelyek közvetlenül hatottak a falú életére. Általánosságban véve szinte minden döntés, amiben Kárpátalja érintve volt az vonatkozott Bótrágy községre is. Jelen munka keretein belül véleményünk szerint érdemes kiemelni a fontosabbakat.

Az egyik legfontosabb döntések közé tartozik az évente áprilisban megtörténő árcsökkentés az élelmiszerekre és az ipari cikkekre. Így például 1954-ben átlagosan az élelmiszerek ára 5-től 10 százaléig terjedő intervallumban csökkentek míg az ipari termékeké 10-15 százalékkal.⁴⁰

Ennek ellenére a XX. század 50-es éveiben megfigyelhető volt éles kínálati hiány a nem élelmiszeripari piacon. Ezen termékek hiányát igyekeztek a megyébe való importtal megoldani. Mindazonáltal 1954. március 9-én a határozatot fogadtak el *„A mindennapi fogyasztási cikkek gyártásának bővítéséről, termékszám növeléséről és a termékek minőségének javításáról”*. Ennek eredménye az lett, hogy a következő évszázadra a legtöbb legszükségesebb termék elérhetővé vált viszont azok minősége viszonylag alacsony szinten maradt.⁴¹

Mivel Bótrágy jelentősen kolhoz-irányultságú település volt, kiemelt jelentőséggel bírtak az a döntések, törvények, amelyek kifejezetten ezt a társadalmi réteget célozták. A legfontosabb jogszabályok egyikeként kezelendő az állami nyugdíjakról szóló törvény, amelyet 1957. január 4-én léptettek hatályba. A normatív jogi dokumentum rögzítette, hogy a nők 55 éves korukban, a férfiak pedig 60 évesen mehettek nyugdíjba, feltéve, hogy egyidejűleg megfelelő, azaz 20, illetve 25 évnyi

³⁸ VÁRADI Natália: Kárpátalja gazdasági helyzete a Hruscsov-korszakban (1953-1964) i.m. 379 old.

³⁹ OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében i.m. 252-254 old.

⁴⁰ VÁRADI Natália: Mindennapok és határmenti kapcsolatok Kárpátalján a Hruscov-érában i.m. 216 old.

munkaviszonnyal is rendelkeztek. Emellett a nyugdíjak összegének mértéke a havi keresethez volt igazítva regresszíven; értsd: minél magasabb volt a jövedelem, annál kisebb százalékát kapta meg a munkavállaló nyugdíjként).⁴¹

További fontos szociális törvény volt az 1964. július 15-én a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa által elfogadott jogi dokumentum „*A kolhoztagok nyugdíjáról és segélyezéséről*”. Ezek után a kolhozban dolgozók is részesülhettek „*őregségi nyugdíjban*”. Fontos volt még a kolhozban tevékenykedő nők szülési szabadságra való jogának leszögezése mi szerint jogosultak voltak 56 szülés előtti, valamint 56 nap szülés utáni szabadságra.⁴²

Fontosnak bizonyult az 1961-es országos pénzügyi reform, ami elsősorban a régi mintájú bankjegyek cserélésére irányult. Az arányt 10:1-hez szinten határozták meg az új bankjegyek javára. Ezen arányban átszámítottak mindent fizetést, árakat, díjakat. Viszont ezen reform szinte semennyire sem hatott ki a lúgosság anyagi helyzetének javulására.⁴²

⁴¹ Uo. 218 old.

⁴² Uo. 224-225 old.

II. FEJEZET.A TALABOR-NAGY-ÁGI VÍZERŐMŰ TÖRTÉNETE

2.1. Kárpátalja vízierőforrásai és energiagazdálkodásának általános jellemzői

Kárpátalja vízkészletei nagy jelentőséggel bírnak a megye gazdasági és ökológiai fenntarthatósága szempontjából. Szülőföldünk gazdag vízforrásokkal rendelkezik, amelyek kulcsfontosságúak az ivóvízellátásban, az ipari folyamatokban és a mezőgazdasági tevékenységekben. A Kárpátok hegységei által biztosított vízgyűjtő területek és a jelentős csapadékbevitel eredményeként számos folyó, patak és tó alakult ki Kárpátalja területén. A fő vízfolyások közé tartozik a Tisza, az Ung és a Latorca folyó, valamint a Talabor és a Nagyág folyók. Ezek a vízfolyások nemcsak a helyi vízigények kielégítését szolgálják, hanem a szomszédos régiók és országok vízszükségletének is jelentős részét fedezik.⁴³

Kárpátalján a vízkészletek megőrzése és a jövőbeli hasznosítása érdekében számos vízgazdálkodási terv és kezdeményezés valósult meg. Az öntözőrendszerek és árvízvédelmi gátak megépítése, a vízfogyasztás optimalizálása, valamint a víz minőségének megóvása kulcsfontosságú teendők voltak a régióban, az idők során.⁴⁴

A vízügyi kutatások és a megfigyelések által a szakemberek folyamatosan szemmel tartották a vízkészletek helyzetét, és az abban bekövetkező változásokat. Ennek köszönhetően a szükséges lépések sorra megvalósultak, mindezt azzal a céllal, hogy a vízforrások a jövő nemzedékei számára is megmaradjanak, megfelelő minőségben és elegendő mennyiségben.⁴⁴

Kárpátalja vízforrásainak megőrzése és okos felhasználása létfontosságú a terület gazdasági és társadalmi előrehaladása, valamint az életminőség és a természetes környezet védelme érdekében. A vízkészletek fenntartható hasznosításának és védelmének súlya nemcsak a helyi, de a regionális és globális érdekeknek is alapvető része.⁴⁴

A természettudomány szemszögéből nézve Kárpátalja szovjet érájának energiaellátási rendszere kulcsfontosságú volt a térség felemelkedésében, és a geopolitikai hatásának formálásában. A vidék kivételes pozícióban feküdt a páneurópai energiavonalak metszéspontjában, melyek megvalósítása a Szovjetunió, Csehszlovákia, Magyar Népköztársaság, Román Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság közötti együttműködést erősítette.⁴⁵

A felsorolt energia-infrastruktúra középpontjában a Béke Villamos Távfűtő és a Barátság Kőolajvezeték húzódtak, melyek összekapcsolták a korábban említett államokat. A környezet

⁴³ Поп С.С., Шароді І.С., Шароді Ю.В. Гідроенергетика закарпаття: стан та перспективи розвитку // *Український географічний журнал* - 2015, № 2

⁴⁴ Крисенков М., Добровольський В., Веремчук А. Енергетичне використання малих річок Карпатського регіону України в сучасних умовах. Нетрадиційні енергоресурси та екологія України. – Київ: Манускрипт, 1996. – С. 37–46.

⁴⁵ BRENZOVICS László: Kárpátalja történetének korszakai és gazdasági-társadalmi helyzete a XX. században, in: Baranyi Béla (szerk.): *Kárpátalja*. Pécs–Budapest, 2009. 95–96

védelve viszont sok kompromisszumot kért, mert az energiaátadó- és kompresszor állomások mellett elhelyezkedő vezetékek nagy területeket foglaltak, ezzel komoly környezeti károkat okozva.⁴⁶

A Lvivenergo vállalat keze alatt működő vízi erőművek, így például az Ungvári, az Onokóci és a „Tereblja-Rikszai”, jelentős mértékben fedezik Kárpátalja áramellátási igényét. Nem csupán a helyi energiaellátásban töltenek be meghatározó szerepet, hanem a regionális energiahálózatokba is bekapcsolódnak.⁴⁴

A Talabor-Nagyág Vízerőmű egyedülálló jellegzetessége abban rejlik, hogy két folyót köt össze, egyedi módon. Ennek köszönhetően a térségben lévő jelentős magassági különbséget a hasznosítja energia előállításánál. Az erőmű mérete és kapacitása is említésre méltó, s ez nagymértékben hozzájárult a régió villamos energia ellátásának stabilizálásához és fejlesztéséhez.¹⁶

A tározó környéke bővelkedik étellel, a létesítmény működése pedig nagyszerű példája annak, hogy az ökológiai és a technológiai szempontból is fenntartható megoldások kulcsfontosságúak az energia előállításában. A kutatási fázisban és a tervezésnél a legmodernebb eszközöket vetették be, a kivitelezés során pedig szakemberek és mérnökök egész sora dolgozott azon, hogy az elért eredmények mind színvonalasak, mind időtállóak legyenek.¹⁶

2.2. Kárpátalja vízenenergiai gazdálkodásának története

Az Osztrák-Magyar Monarchia korában Kárpátalja vízerőforrásainak kiaknázása és felhasználása jelentős stratégiai fontosságot kapott a gazdasági fellendülés és az iparosítás támogatása végett. A Monarchia vízenenergia-potenciáljának felfedezése és kiaknázása érdekében, valamint a technika előrehaladtával számos tervezési és kutatási program valósult meg a térségben.⁴⁶

Az Osztrák-Magyar Monarchia korában a vízenenergia felhasználása kulcsfontosságú volt a modern ipar és az infrastruktúra fejlődésében. A tervezett vízerőművek általában a folyók és a patakok természetes eséseit hasznosították, hogy a víz mozgásából származó energiát állítsanak elő.⁴⁷

A tervezési fázis során a mérnökök és a tervezők széles körű szempontokat vizsgáltak. Figyelembe vették a folyók vízállásának és vízmennyiségének adatait, a terület domborzati viszonyait és geológiai adottságait, továbbá a lehetséges környezeti következményeket is. A megálmodott vízi erőművek létrehozásának fő célja a régió energiaszükségletének javítása, az ipari növekedés elősegítése, és a gazdasági teljesítmény fokozása volt.⁴⁷

Az Osztrák-Magyar Monarchia idejében Kárpátalján több biztató terv is született vízenenergia-hasznosításra. Ezek a kezdeményezések nagymértékben tükrözték a kor mérnöki tudásának csúcsát. A tervezett létesítmények többnyire a folyók és a kisebb vízfolyások medrének

⁴⁶ Поп, С. С. Гідроенергетика Закарпаття: сучасний стан та перспективи розвитку. // Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування: Мат. першг. наук. сем. – Трускавець, 2014.

⁴⁷ Габчак Н.Ф., Габчак С.С. Гідроенергетика Закарпаття: історія становлення та перспективи розвитку// "Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми і перспективи розвитку": Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції – Переяслав: Хмельницький педагогічний ун-т, 2015. – С.43-48.

átalakítását, valamint szabályozását célozták, hogy a víz erejét a lehető legjobban ki tudják használni az energia előállítására.⁴⁸

Az akkori sajtó szerint a Talabor és Nagyág folyókon létrehozott vízerőmű ígéretes befektetés lett volna. A Monarchia idejében az ötletet Papp Simon (lásd 1. Melléklet) vetette fel és a MÁV (Magyar Állami Vasút) felkapta. A tervek szerint a megtermelt villamosenergiát a Nagykárolytól Körösmezőig, Csaptól Volóciig és Csaptól Királyházaig tartó vasútvonalakon hasznosították volna a mozdonyok számára. Az akkori becslések szerint az erőmű képes lett volna 18000 lőerőnek megfelelő energia mennyiséget termelni. A projekt főmérnökének Jankó Miklóst nevezték ki.⁴⁸

A tervezett vízerőművek építése és működtetése komoly műszaki és pénzügyi kihívásokat jelentett. Az infrastrukturális fejlesztések és a munkaerőigény kielégítése érdekében számos intézkedésre volt szükség. A tervezett vízerőművek megvalósítása jelentős gazdasági és társadalmi előnyöket ígért a régió számára, de a megvalósításukat gyakran hátráltatta a korabeli technológiai és pénzügyi korlátok.⁴⁸

A XX. század első felében Kárpátalján a vízenergia kiemelkedő szerepet játszott a régió gazdasági fejlődésében és infrastrukturális fejlesztéseiben. A terület gazdag vízforrásokkal rendelkezett, amelyeket a hegyvidéki folyók és patakok biztosítanak. Ezek a vízfolyások alkalmasak voltak a vízenergia hatékony kiaknázására és felhasználására.

A régióban található vízerőművek a XX. század elején jelentős technológiai és mérnöki kihívásokkal szembesültek. Az első világháború előtti időszakban kezdődött meg azon kutatások és tervezési folyamatok sorozata, amelyek a vízenergia kihasználását célozták. A magyar területen a vízenergia potenciáljának felmérése és vízerőművek tervezése folyt az Országos Öntözésügyi Hivatal és más szakértői csoportok által.⁴⁷

Az 1918 és 1939 közötti időszakban, a Csehszlovák Köztársaság fennállása alatt, Kárpátalja területén kiemelt fontossággal bírt a vízerőforrások kiaknázása és a vízerőművek építése. A csehszlovák hatóságok által kezdeményezett és támogatott projektek a gazdasági fejlődés és az ipari előrelépés elősegítését célozták.⁴⁴

A Csehszlovák Köztársaság megalakulását követően a vízenergia potenciáljának felismerése nyomán az 1918 és 1939 közötti években számos tervezési és kutatási projekt indult a vízerőművek létrehozására vonatkozóan. A tervezett vízerőművek főként a folyók és patakok természetes eséseit használták volna fel az energia termelésére, mint ahogyan azt már korábban is tervezték.⁴⁴

Az Ung folyó mentén, különösen Ungvár közelében, számos vízerőmű tervezése zajlott ebben az időszakban. Az Ungvári Városi Tanács és a csehszlovák hatóságok által támogatott

⁴⁸ S. n.: A Nagykárolyi vasutak villamos hajtóereje. A talabor-nagyági vízierőmű, *Szatmármegyei Közlöny* évf.n. (37/41) 1911. okt. 08., 323-324.

projektek részeként több vízerőmű megvalósítását tervezték. Az Onokóci és Ungvári vízerőművek tervezése és építése is ebben a kontextusban merült fel, az építkezés kezdetének időpontját azonban az események alakulása befolyásolta.⁴⁸

A tervezett vízerőművek építésének célja a térség energiaellátásának javítása és az ipari fejlődés ösztönzése volt. A tervezett projektek egyaránt szolgálták volna a helyi gazdaság fejlődését és a térség infrastrukturális fejlődését. Azonban az események, különösen a Csehszlovák Köztársaság megszűnése és a második világháború kirobbanása miatt, a tervezett vízerőművek építése és megvalósítása akadozott, és a tervek többsége sosem valósult meg. A tervezett projektek főként az 1930-as évek második felében és az 1940-es évek elején kerültek terítékre, azonban a politikai és gazdasági instabilitás miatt ezek nem jutottak el a megvalósítás szakaszába.⁴⁸

Az akkori sajtóban először említést a Talabor és Nagyág folyó kiaknázatlan erőforrására 1928 közepén tettek. A cikk szerint a vízerőmű tervei készen álltak viszont a világháború nem engedte megvalósítani azokat. Felvetik továbbá egy duzzasztógát létesítését, ami megemelné a teljesítményt 30000 lőerőre (lásd 3. Melléklet), ezzel ellátva egész Kárpátalja területét villamosenergiával.⁴⁹ A beszámolás szerint az építkezés engedélyét Papp Simon átruházta Mikes Ármin grófra, aki Svájból hozatott mérnököket, akik felmérték két éven keresztül a vízállást. Az eredmények értelmében egy gát segítségével a vízerőmű kapacitása növelhető volt 45000 lőerőre. Viszont a tervek a nemesnél maradtak (lásd 2. Melléklet).⁵⁰ Az akkori egyik fő lobbista Dr. Hamvai Lajos elképzelései szerint a projekt megvalósítása 1933-ban 260 millió cseh koronába került volna. Véleménye szerint ez egy effektív befektetés lett volna nem csak a lakosság (akik 4 korona helyett 1 koronát fizettek volna a villamosenergiáért) részére, hanem az ipar számára is. Ezt arra alapozta, hogy mint a vasutat úgy a meglévő gyárakat is el lehetett volna látni olcsó energiaforrással. Ebből legfontosabb a vegyi gyárakat találta. Számításai szerint a gazdasági egységeknek a realizációs ár összesen csak 10 fillér lett volna. Ellentétben a hagyományos szénrel működtetett erőművekkel, amelyek évente 25 millióra koronaértékben követelték volna csak a szén így jelentősen megemelve a villamosenergia önköltségét (lásd 4. Melléklet).⁵¹

Az első konkrét eredmények az 1940-es években jelentkeztek, amikor felépült az első két vízerőmű az Ung folyón Ungvár közelében. Ezek a vízerőművek, az Onokóci és Ungvári vízerőművek, a cseh mérnök, Viktor Kaplan által kifejlesztett Kaplan-turbina segítségével működtek. Ez a technológia lehetővé tette a kis esésű, de bővizű folyók energiafelhasználását, és jelentős mértékben hozzájárult a régió villamosenergia-ellátásához.⁴⁷

⁴⁹ S.n.: Óriási természeti erők hevernek kihasználatlanul Máramarosban, *Határszéli Újság* évf.n. (21/28), 1928. júl. 8., 2-3.

⁵⁰ Dr. Hamvai Lajos. A Talabor-nagyági vízmű létesítése nagyot lendítene Ruszinszko gazdasági helyzetén, *Új Közlöny* évf.n. (51/88) 1929. ápr. 14., 1.

⁵¹ Dr. Hamvai Lajos. A „Talabor-Nagyági” vízierőmű (a jövő reménysége), *Kassai Újság* évf.n. (95/10) 1933. jan. 13., 7.

Az 1940-es évek második felétől kezdve komolyabb tervek születtek a vízenergia kiaknázására, és megkezdődött a nagyobb vízerőművek tervezése és építése. Az építkezés megkezdését 1943 tavaszára tervezték. A végrehajtó fél Keletmagyarországi Villamosági Rt. lett volna az olasz Fiat Rt. segítségével. Az akkori terv szerint egy 4 kilométeres alagúton vezették volna át a Talabor vizét a Nagyágba. Továbbá tervben volt még egy nagy gát építése is, amellyel fel duzzasztották volna a magasabban fekvő folyó vizét (lásd 5. Melléklet).⁵² Az előkészítő munkálatok 1942-től folytak elsősorban hidrodinamikai és geodéziai irányultságban. Ekkor állapították meg az alagút építési helyének pontját, annak hosszát, kellő átmérőjét. Felderítették a tervezett gát alapzatának szánt talaj minőségét (lásd 6. Melléklet).⁵³ Viszont a világháború alakulása miatt a tervek nem valósultak meg.

Az 1950-es években a Szovjetunió Minisztertanácsa megbízást adott az ukrán villamosenergia-ügyi minisztériumnak a nyugat-ukrajnai vízenergia-tartalékok felmérésére. Ennek eredményeként több új vízerőmű épült, köztük a Talabor-Nagyág Vízerőmű, amelyet 1953-ban kezdtek el építeni.⁴⁴

A vízerőművek tervezése és építése során számos mérnöki és technológiai kihívással kellett szembenézni. A tervezés során figyelembe kellett venni a folyók vízhozamát, a szükséges esés magasságát és az építmények környezeti hatásait. Az építkezéseknél a mérnökök és munkások számára biztosítani kellett a megfelelő biztonsági intézkedéseket és a környezeti érzékenységet.⁴⁸

Az 1950-es évek közepére már több vízerőmű működött Kárpátalján, és jelentős mennyiségű villamosenergiát termeltek. Ezek az erőművek nemcsak a régió gazdasági fejlődését segítették elő, hanem a lakosság életminőségének javításához is hozzájárultak. A vízerőművek révén a régióban nőtt az ipar és az infrastruktúra fejlettsége, valamint javult az ivóvízellátás és a mezőgazdasági öntözés lehetősége is.⁴⁸

2.3. A megvalósult tervek

1890-ben a Latorca folyón, Kölcsey közelében építették meg Kárpátalján az első 200 kW teljesítményű kis vízerőművet, mely 1961-ig üzemelt. A kárpátaljai folyók - Tereszva, Talabor, Nagyág, Ung - vízenergia-hasznosításának rendszerét először a múlt század 20-as és 30-as éveiben cseh szakemberek dolgozták ki részben megvalósítva azt. Javaslatuk alapján összesen 14 kis vízerőmű épült volna, melyek összteljesítménye elérhette volna a 62 MW-ot, évente pedig 340 millió kWh villamosenergiát állítottak volna elő. Ennek a tervnek jegyében 1937-ben megkezdődött az építkezés, melynek eredményeként 1940-ben üzembe helyezték az Onokóci (2,6 MW) és az Ungvári (1,9 MW) kisvízerőműveket, melyek a mai napig működnek.⁴⁸

⁵² S.n.: Négykilométeres alagutat építenek a Talabor-Nagyági vízierőműnél, *Vállalkozók lapja* évf.n. (64/10), 1943. márc. 04., 3.

⁵³ S. n.: Elkészült a Talabor-Nagyág völgyében építendő hatalmas vízierőmű előkészítése, *Vállalkozók lapja* évf.n. (64/52) 1943. dec. 23., 3.

Az ötletet, hogy a projektet a Talabor és a Nagyág folyók vizének felhasználásával valósítsák meg, amelyeket a Bovcarszki-gerinc választ el egymástól, J. Križka cseh mérnök és Papp Simon fogalmazta meg. A szovjet időszakban (1946-1948) kidolgozták a Kárpátontúli terület mezőgazdaságának villamosításának tervét, mely magában foglalta ezen elképzelés megvalósítását. A vezetékek és a gát építése 1949-ben indult, és 1956-ban üzembe helyezték a Tereblya-Ricke-i (Talabor-Nagyági) vízerőművet, melynek turbináinak beépített összteljesítménye 27 MW volt.⁴⁸

Az 50-es és 60-as években további több mint 30 erdészeti, kollektív és kollektívközi mini vízerőmű épült Kárpátalján.

Jelenleg a villamosenergia-termelés Kárpátalján 7 vízerőműben folyik, többek között hat kis vízerőmű, nevezetesen:

- Talabor-Nagyági vízerőmű - beépített kapacitás 27 MW (1956 óta üzemel);
- Onokóci vízerőmű - 2,65 MW (1940-ben épült);
- Ungvári vízerőmű - 1,9 MW (1940-ben épült);
- Bilini vízerőmű - 0,63 MW (2010);
- Tarackraszna vízerőmű - 0,8 MW (2011) + 0,36 MW 2013 óta;
- Turjamező vízerőmű - 1,02 MW (2011).
- Turjamező vízerőmű (Sipot-2) - 0,999 MW (2014).⁴⁸

Együttesen egy év alatt mintegy 160 millió kW/h villamos energiát termelnek a vízerőművek, ami a régió teljes villamosenergia-fogyasztásának 8%-át teszi ki. Így Kárpátalja, amely a vízenergiaforrások tekintetében Ukrajna leggazdagabb régiója, energiafüggő. Az utóbbi években a régió átlagosan átlagosan évi 2,6 milliárd kW/h-t használt fel, bár a tényleges fogyasztás mindössze 2,1 milliárd kWh. Vagyis a technológiai veszteségek (beleértve a fogyasztóknak a termelő hőerőművektől való távolsága miatti veszteségeket is) mintegy 20%-ot tesznek ki, ami pazarlás.⁴⁸

2.4. Az építkezés

Križka cseh mérnök 1923-ban egyedülálló projektet dolgozott ki, mely a Talabor és a Nagyág folyók közötti természetes magassági különbség kihasználására épült. Hasonló projekteket dolgoztak ki a magyar tervezők is a csehek előtt és után egyaránt. Az előbbi folyóra egy 45 méter (lásd 7. Melléklet) magas gát építését javasolta, amely akár 45 millió köbméter vizet is képes lett volna befogni. A két folyó párhuzamosan halad a Bovcarszki-gerinc mentén, de különböző magassági szinteken. A Talabor folyó 200 méterrel magasabban fekszik, mint a Nagyág, és a legmagasabb pontjuk között mindössze 4 kilométer a távolság. Ennek eredményeként a Talabor vizét egy 2,7 méter

átmérőjű, 3700 méter hosszú levezető alagúton és egy nyomóvezetéken keresztül folyamatosan szállították volna a Nagyág tervezett vízerőmű turbináihoz.⁵⁴

Azonban a térség akkoriban Csehszlovák Köztársasághoz tartozott, és a történelmi körülmények miatt a hatóságok nem valósították meg az egyedülálló projektet, így csak a megfelelő dokumentáció készült el.

Miután Kárpátalja Szovjet fennhatóság alá került a „Hidroenergoprojekt” Kutató és Tervező Intézet ukrainai részlegének Lemberg-i tervező és felmérő csoportját bízták meg a helyi vízenenergiaforrások felhasználási lehetőségeinek tanulmányozásával. A munkálatok elvégzése után a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építési idejét 1949 februárjától négy évre tervezték. Később azonban ezt az időszakot további három évvel meghosszabbították. Az erőmű építésének éveiben (1949-1956) szakemberek, berendezések, anyagi és munkaerő a Szovjetunió, Csehszlovákia és az NDK egész területéről érkeztek a helyszínre. A jóvátételi törvény értelmében a finn „Francis” cég gyártotta a turbinákat, melyek mellett az Urali gyártmányú generátorok állították elő a villamosenergiát. Ezen kívül a finn cég gyártotta a 380 méter hosszú, 2,15 méter átmérőjű fém nyomóvezeték, melyet a hegyszoldalon fektettek le.⁵⁵

A víz áramlási sebessége a csőben 18 köbméter másodpercenként. A sziklába fúrt alagút dőlésszöge 37 fokkal tér el a vízszintes helyzettől. Így esést adva a lezúduló víznek, ami egy 350 méter hosszú csövön megy keresztül. A cső falvastagsága 2,5 cm, átmérője 2,2 méter (Finnországban készült). A víz ezen a csövön keresztül gyorsul fel, és a vízerőmű főcsarnokában lévő három turbinába kerül.⁵⁵

Az erőmű turbinaegységeit az „Uralelektroapparat” vállalat (Szovjetunió, Szverdlovszk) gyártotta. Az olajellátó rendszerek Finnországban készültek, míg a fordulatszám-szabályozó rendszerek svéd gyártmányúak voltak. Minden turbina maximális terhelés mellett 9 MWh villamos energiát állít elő. A turbinák percenként 600 fordulattal működnek.⁵⁵

A munkálatok megkezdését megelőzte egy speciális részleg létrehozása a „Dnyiprogesbud” alapján, amit elneveztek „Zákárpátgesbudnak”. Az építkezés megkezdéséhez az anyaszervezett átadott több aktívát is. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban fellelhető bevezető mérleg szerint a Kárpátaljai leányszervezett az alábbi összegekben kapott javak:

2.1. táblázat. A „Zákárpátgesbud” bevezető mérlegének főbb részei 1949. április hónapra

Nº	Mérlegtétel megnevezése	Ár (rubelben)
1.	Tervezett munkák és vásárlások	292837,44
2.	Tárgyi eszközök	380978,08

⁵⁴ Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (*továbbiakban KTÁL), Fond P-1097, 1. op., 3. ügyirat, ark. 1-7.

⁵⁵ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 19. ügyirat, ark. 1-7.

3.	Felszerelések és anyagok	299638,30
4.	Fizetések	50442,88
5.	Pénzeszközök	1367858,49

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 11. ügyirat, ark. 1-7.

Az első tételben „Tervezett munkák és vásárlások” az egész összeget a betervezett vásárlások teszik ki. Ezen időintervallumban megtörtént a hiányzó és kellő erőgépek, valamint felszerelések megvásárlása. Továbbá a leírásban megfigyelhető, hogy komoly mennyiségű alapanyagot halmoztak fel így törekedve az építkezés gördülékeny megkezdésére.

Továbbá a felkutatott dokumentumok tartalmazzák az egész építkezés tervezett költségeit. Ezen dokumentum megnevezése: „Годовой титульный список капитальных работ”, avagy magyarul „A beruházási munkák éves címjegyzéke”. Az adott leírást minden évre elkészítették felszámolva azon munkák értékét, amelyek elvégzésre kerülnek a tárgyévben.

Az 1950. október 26-án elfogadott leírás szerint az építkezés tervezett összértéke 186265,9 ezer rubel volt (1950. január 1-re aktuális áron). A leírás szerint az 1950-es év alatt összesen 25850 ezer rubelnek megfelelő értékben elvégzett munkát hajtott végre a „Zákárpátgesbud” a Talabor-Nagy-ági vízerőmű létrehozása érdekében.⁵⁶

2.2. táblázat. A beruházási munkák éves címjegyzéke 1950. évre a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése során (ezer rubelben)

Tétel megnevezés	Teljes érték az építkezés éveire	Végrehajtott munkák értéke a tárgyév elejére	Éves tervek				
			Összesen	Részletesebben			
				Építkezési munkálatok	Összeszerelési munkálatok	Berendezési munkálatok	Egyéb
Összesen az építkezés alatt	186265,9	12501	25850	18547	203	783	631
A. Fejezet							
Kutatás feltárás	4650,4	1713,4	2217	-	-	-	2217
Tervezés	-	720	-	-	-	-	-
Tudományos-kutatói munka	250	-	50	-	-	-	50
Elkobzás	1423,2	750	500	-	-	-	500
Szervezési költségek	500	300	200	-	-	-	200
B. Fejezet							

⁵⁶ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 45. ügyirat, ark. 1-3.

Levezető alagút	29754,7	-	2870	2870	-	-	-
Autóút	1587,4	137	1300	1300	-	-	-
Kesekény nyomtávú vasút	15005,2	-	500	500	-	-	-
Mozdítható útszakasz	4122,8	64	1500	1500	-	-	-
Villamosítás	2426,1	18	2408	1848	160	400	-
Állandó lakhelyek	2472,2	-	1400	1400	-	-	-
Állandó híd a Nagyg folyón	436,5	-	300	300	-	-	-
Előkészítő munkák a gát létesítéséhez	894,7	-	652	652	-	-	-
C. Fejezet							
Ideiglenes lakhelyek	11061,3	2042,2	3885	3885	-	-	-
Szociál-kulturális építmények	-	955	1270	1270	-	-	-
Ideiglenes termelési épít.	-	1023	1048	722	43	283	-
Raktárak	-	637	400	400	-	-	-
Egyéb másodrendű utak/hidak	13443,2	1456	450	450	-	-	-
Útjavítások	-	823	1200	1200	-	-	-
Kommunikáció	1135,7	-	350	250	-	100	-
Gépezetek vásárlása	12000	1691	3350	-	-	-	3350

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 45. ügyirat, ark. 1-3.

Ezen leírásból kiderül, hogy 1950-re leginkább csak előkészítő munkálatokat terveztek be a szakértők. A legnagyobb pénzeszközök a levezető alagút elkészítésére, villamosításra, ideiglenes és állandó lakhelyek létesítésére lettek felhasználva. Továbbá fontos szerepe volt a kutatói munkának is (többek között a geodéziai felméréseknek). Továbbá fontos volt az infrastruktúra megteremtése az építkezés folyamatának probléma mentes megkezdéséhez.

A vízerőmű létesítése, a dolgozók településének kialakításával kezdődött és magának a víztározónak a felépítése céljából jelentős területet – összesen 662 hektárnyi földet – foglaltak le. Az ilyen méretű területi beavatkozásokat kísérő dokumentáció és szabályozás elengedhetetlen az érintett polgárok és szervezetek jogainak és vagyonának védelme érdekében. Ebben az összefüggésben egy

különbözőségeket vizsgáló bizottság került összeállításra, amelynek feladata a földterületek és vagyonok építkezés okozta kárainak pontos meghatározása volt.⁵⁷

A Kárpátaljai Megyei Állami Levéltárban őrzött iratanyagokból kitűnik, hogy Égermező községben összesen 160 háztartást érintett az áthelyezés, amely 1229 fő lakost érintett. Ezen kívül Bovcár és Alsóbisztra településeken további 21 háztartást kellett kitelepíteni. Az érintett lakosság kártérítése összesen 1,497 millió rubelt tett ki, míg az előntés és egyéb beavatkozások okozta teljes kár 8 millió 887 ezer rubel értékben volt becsülhető.⁵⁸

A vízerőmű víztározóját 1955-ben létesítették. A vízfelületének területe 80 hektár, mely minimális vízállás esetén 72 hektárra csökken, míg maximális vízállásnál 90 hektárra duzzad. A víztározó mélysége 8 méter, hossza pedig több mint 10 km, átlagos szélessége pedig 100 méter. Összesen 24 millió m³ víztárolására alkalmas. A gát magassága 45 méter, hossza pedig 153 méter. Az építéshez 200 000 köbméter beton volt szükséges (lásd 8. Melléklet).⁵⁹

Viktor Lyovushkin kinevezésre került az első vezető pozícióba a vízerőmű projektjében, míg Nyikolaj Zinevics, a „Dnyiprogesbud” vezetője, főmérnöki feladatkörökkel bírt. A két vezetőt 11 mérnöki és műszaki szakember, valamint a főkönyvelő kísérte.⁶⁰

A Szovjetunió Minisztertanácsa 1950-ben utasítást adott az Erőművek Minisztériumának a keskeny nyomtávú (750 mm), 35 kilométeres vasútvonal kiépítésére, amely Talaborfalu falujától indult és a gát területéig vezetett, érintve a Bustyaháza - Talaborfalu - Darva - Kricsfalu - Kövesliget - Égermező útvonalat, a főcsomóponti gátnál (lásd 11., 12. Melléklet). Az infrastrukturális fejlesztés célja az építőanyagok biztosítása és a környékkel való kommunikáció javítása volt.⁶¹ Ezen vasútvonalon 16 tonnás IIT-4-es típusú kisnyomtávú gőzösök tevékenykedtek, amelyeket szintén Finnországban gyártottak. Maximális sebességük 35 km/ó volt.⁶²

Az építkezés nem ment terv szerint és számos problémával járt. A nehézségekről részletesen beszámol Grigoruk (a „Zákárpátgesbud” építkezésvezetője) levelében, amit Iván Dmitrijev miniszterhelyetteshez (A Szovjetunió erőműveiért felelős minisztériuma) 1952 áprilisában. A levél adaléka értelmében az építkezéshez szükséges alapanyagok összértéke 4080,5 ezer rubel. Viszont 1952. április 1-re összesen 1795,2 ezer rubel értékben volt leszállítva a kellő anyagok listája. Így a hiányzó rész összesen 2285,3 ezer rubelt tett ki. Az adott tények komolyan hátráltatták az építkezést. Továbbá felmerültek problémák a vasúti sín típusával. Mivel nagyobb teherbírással rendelkező darabokat kaptak, ellentétben a tervekkel. Így a költségek mértéke megemelkedett 400 ezer rubellel.

⁵⁷ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 12. ügyszer, ark. 1-47.

⁵⁸ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyszer, ark. 1-42.

⁵⁹ KTÁL, Fond P-1914, 1. op., 18. ügyszer, ark. 1-19.

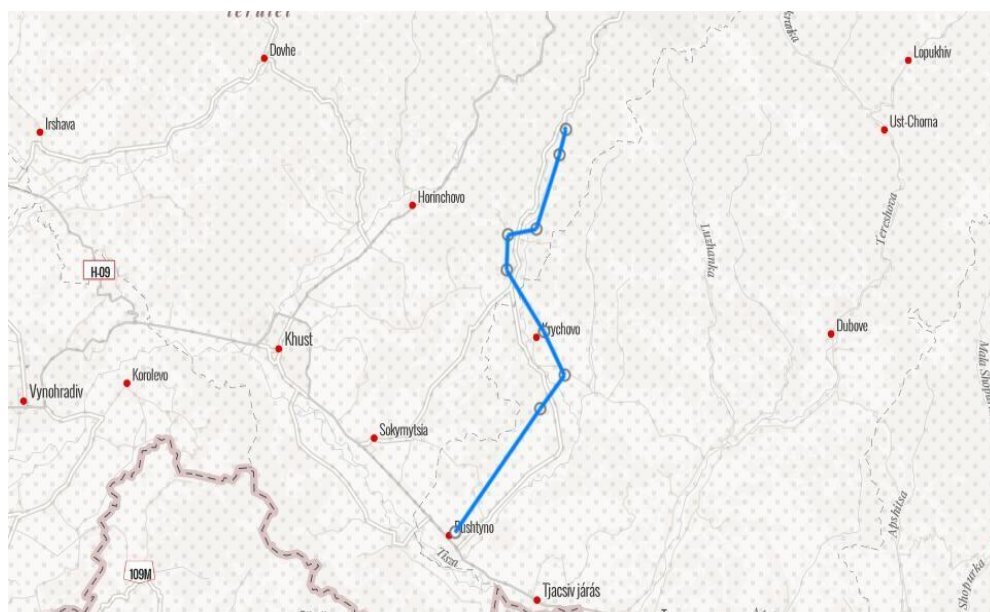
⁶⁰ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 7. ügyszer, ark. 1-70.

⁶¹ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 27. ügyszer, ark. 1-14.

⁶² KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 50. ügyszer, ark. 1-6.

Egyéb problémák merültek fel a faanyaggal. A projektben szerepelő alapanyag ellentétében sokkal gyengébb került leszállítása és felhasználásra (a talpfákat és a hidakat készítették belőle).⁶³

A projekt teljes költsége 5 millió rubel volt, és összesen 457 hektár területet jelöltek ki, amelyek különböző tulajdonosok birtokában lévő földek voltak, a projekt megvalósításához. Ez a lépés kiemelkedő fontosságú volt a vízerőmű létrehozásának folyamatában, és biztosította az építéshez szükséges alapanyagok és infrastrukturális feltételek megteremtését. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban található ábrák szerint a keskenyvasút több helyen is átszelte a Talabor folyót.⁶⁴

2.1. ábra. A kisnyomtávú vasútvonalának irány rajza

Forrás: Saját szerkesztés KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 192. ügyirat, ark. 15.

Az építkezés nagyszabású volt, és számos kiegészítő létesítmény megvalósítását igényelte, hogy biztosítsa az építők és a jövőbeli település lakóinak megfelelő életfeltételeit. A levéltári dokumentumok részletezik, hogy a vízerőmű építése előtt elsődlegesen lakóhelyeket és szociális létesítményeket terveztek, ideértve 25 lakóépületet és 29 kollégiumot összesen 2039 férőhellyel, egy 25 gyermekre tervezett óvodát, egy 40 főre kialakított általános iskolát, egy 25 fekvőhellyel rendelkező kórházat, egy járóbeteg-rendelőt, egy szülészeti osztályt, egy pékséget, egy egészségügyi központot, egy mozit, egy klubot és további létesítményeket.⁶⁵ Továbbá, tervezték egy állandó település kialakítását is, mely magában foglalt volna egy lovardát⁶⁶, öt étkezdét, egy fürdőházat zuhanyzókkal, 17 ipari létesítményt, beleértve egy kódarálót, valamint egy útvonalat a Bovcári

⁶³ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 192. ügyirat, ark. 6-10.

⁶⁴ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 192. ügyirat, ark. 1-6.

⁶⁵ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 26. ügyirat, ark. 1-10.

⁶⁶ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 20. ügyirat, ark. 1-4.

gerincen, falusi utakat és belső közlekedési vasútvonalakat a további építkezésekhez (lásd 9., 10. Melléklet).⁶⁶

További levéltári kutatás során elemzésre kerültek egyéb tervek. Az egyik ilyen dokumentum az „Сводный хозяйственно-финансовый план”, avagy magyarul „Konszolidált üzleti és pénzügyi terv”.⁶⁷ A terv az alábbi részeket tartalmazta:

2.3. táblázat. Konszolidált üzleti és pénzügyi terv 1951-re

Terv tétel	Mérté kegys ég	Összesen	Pontosítva
Az összes lakóházak száma Lakóházak területe	db. m ²	66 10460	Kőből – 15/1620 m ² Fából – 1/327 m ² Egyéb – 50/8513 m ²
Lakóterület ideiglenes lakóházakban Lakóterület állandó lakóházakban	m ² m ²	4887 6173	Nem lakóházakban – 340 m ²
Lakóházak területe, amelyekben be volt vezetve a villamosenergia	m ²	5000	-
Lakóházak építésére fordított pénzeszközök	ezer rubel	1968	Kőből – 1480 ezer rub. Fából – 276 ezer rub. Egyéb – 212 ezer rub.
Belakott lakóterület	m ²	8800	Ágyas kollégium – 3200 m ² Férőhelyek - 800
Ottlakó munkások száma (családjukkal együtt)	db.	1900	Az építk. dolg. sz. – 1700 családtagok – 200

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 87. ügyirat, ark. 1-3.

A levéltári adatokból egyértelműen kivehető, hogy az építkezés megvalósításához szükség volt komoly munkaerő bázis. Ezen munkások elszállásolásához szükség volt nagy mennyiségű lakóhelyre. Ezt a vezetési ágyas kollégiumokkal oldotta meg ahol elég kevés hely jutott egy emberre. A feljegyzések szerint 4m² jutott egy munkásra. A lakóhelyekért lakbért kellett fizetni, amely 42 rubel volt. Figyelembe véve a dokumentumban szereplő 1951-es adatokat, amely szerint átlagosan 800 ágyat vettek igénybe az év során így az akkor elvégzett kalkulációk szerint 249660 rubel jövedelmet termeltek a szolgáltatások nyújtásáért. Viszont a kiadások, amelyek a lakóhelyek fenntartására voltak irányítva 402822 rubel összegben jelentkeztek.⁶⁸

Ezen építmények karbantartására adminisztrálására szükség volt munkásokra. A fent említett tervben szerepelnek továbbá a lakótelepeken különböző feladatokat ellátó személyzet létszáma, valamint fizetése. Az élőhelyek fenntartásában részt vettek az alábbi munkakörök.⁶⁹

2.4. táblázat. Munkások száma és azok fizetései az 1951-es Konszolidált üzleti és pénzügyi terv szerint

⁶⁷ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 87. ügyirat, ark. 1-3.

⁶⁸ KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 87, ark. 1.

⁶⁹ Uo. 2.

Munkakör megnevezése	Munkás szám	Ebből, akik az ágyas kollégiumokban dolgoznak	Egy éves fizetési keret (rub.)	Ebből, azok számára, akik az ágyas kollégiumokban dolgoznak (rub.)	Kiszámolt egy hónapi átlag fizetés (rub.)
LAKÓHÁZAK ELLÁTÁSA					
Lakóházak irányítói	5	3	40000	24000	666,67
Könyvelők	3	2	27000	12000	750
Ügyvezetők	2	1	12000	6000	500
Gondnokok	3	2	18000	12000	500
Takarítók	12	10	54000	45000	375
Örök	3	2	13500	9500	375
Vízvezetékszerelők	2	1	14000	7000	583,33
Villanszerelők	2	2	14000	7000	583,33
Fűtők	6	4	42000	28000	583,33
Összesen	38	26	234500	156000	546,30
KOMMUNÁLIS SZERVEZETEK ELLÁTÁSA					
Fürdőkért felelős	1	-	7600	-	633,33
Fűtők	2	-	10000	-	416,67
Mechanikusok	2	-	16000	-	666,67
Mosók	4	-	24000	-	500
Klubosok	2	-	10000	-	416,67
Összesen	11	-	67600	-	526,67

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 87. ügyirat, ark. 1-3.

A megkapott adatokból elmondható, hogy a könyvelői munkakörben tevékenykedők keresték a legtöbbet a lakóházak és egyéb építmények ellátásában résztvevők közül. Viszonylag sok munkás látta el feladatait az ágyas kollégiumok fenntartásában, mégpedig szám szerint: 26-an. Az átlag egy havi fizetés a lakóházak személyzeténél magasabb volt, mint a kommunális szervezetek ellátását biztosító dolgozóknál. A különbség átlagosan mindösszesen havi 19,63 rubel. Továbbá fontos kiemelni azt, hogy az adott összegek még az 1961-es denomináció előtti értékben vannak megadva (lásd 13., 14. Melléklet).

Az építkezések során évente átlagosan több mint 300 különböző mechanizmust és földmunkagépet, valamint 100 járművet alkalmaztak. A levéltári dokumentumok szerint a létesítési időszakban, 1949 és 1956 között összesen 420 000 köbméter betont öntöttek, melyhez 84 000 tonna cementet, 250 000 köbméter zúzott követ, 90 000 köbméter homokot, 80 000 köbméter törmelékkövet, 700 tonna fém anyagot, 1910 tonna vasúti sínanyagot és 32 000 köbméter fát használtak fel. A hegyoldalon egy 380 méter hosszú, 2,15 méter átmérőjű fém nyomóvezetékot is telepítettek. Emellett több mint 1900 ezer köbméter földet mozgattak és dolgoztak fel a területen.⁷⁰

⁷⁰ KTÁL, Fond P–1914, 1. op., 18. ügyirat, ark. 1-15.

A nagy volumen mellett felmerültek komolyabb problémák. 1951 közepén a Szovjetunió Erőművekért felelős minisztériuma létrehozott egy bizottságot, amelynek feladata volt felmérni az építkezés menetét. Ekkora a projekt megvalósítása már 2,5 éve zajlott. Az eredeti tervek szerint az első termelési vonal beindítását 1952 végére tervezték. Az vízerőmű végleges befejezését pedig 1954-re. Ennek ellenére elemezve az aktuális helyzetet (a levéltári dokumentumok segítségével) ezt a tervet képtelenség volt teljesíteni azokkal az erőforrásokkal, amelyek rendelkezésre álltak.⁷¹

A bizottság felmérő munkájából kiderülnek az alábbi adatok:

2.5. táblázat. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építési folyamatát felügyelő bizottság munkájának eredményei 1951 közepére

Az épít. objektumának megnevezése	Mértékegység	Elvégzendő munka teljes terv szerint	Elvégzendő munka 2 éves terv szerint	Gyakorlatban elvégzett munka 2 év alatt	2 éves terv teljesítése %-ban	Elmaradás a 2 éves tervtől %-ban
Ideiglenes lakóhelyek	m ²	11580	10000	6000	60	-40
Szociál-kulturális építmények	m ³	14700	12000	9850	82	-18
Termelési és raktár helységek	m ³	39000	35000	28000	80	-20
Utak és hidak	km	12,3	10	7	70	-30
Kisnyomtávú vasút	km	15,2	12	2,5	21	-79
Vízvezető alagút	m	3750	1500	400	26	-74
Gát és betonozás	%	100	35	0	0	-100
Turbina épület	%	100	20	0	0	-100
Elektromos vezetékek 110 Kw/h	%	100	100	80	80	-20
Tőkebefektetés	millió rubel	185	84,7	42,3	50	-50

Forrás: Sajat szerkesztés, KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 111. ügyszer, ark. 1.

Az összegyűjtött adatok szerint egyik 2 éves építkezési tervet sem sikerült teljesen teljesíteni az építkezésben résztvevő munkásoknak, valamint vezetőségnek. Legnagyobb csúszásban van a gát és a turbina ház építése. Ezen létesítmények kulcsfontosságúak és már a munkák 1/3, 1/5 terv szerint

⁷¹ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 111. ügyszer, ark. 1-2.

el kellett volna végezni. Az adott csúszások okait taglalja tovább a dokumentum, amelyet a bizottság készített el.

Főbb okok közé sorolják elsősorban a munkások képzetlenségét és a szakember hiányt. A beszámoló szerint a két építkezés vezetőből egyik sem rendelkezik mérnöki végzettséggel. A kilenc építkezési részleg művezetőiből összesen 3 ember rendelkezik megfelelő képesítéssel. A tizenkilenc alagút fúró mester közül összesen négynek van megfelelő végzettsége. Továbbá problémát okoznak az építkezési területek közötti távolságok, amelyek nehezítik a munkáját az így is nem elegendő létszámban rendelkezésre álló munkaerőnek. Továbbá beszámolnak arról is, hogy sok munkás és vezető legszívesebben ott hagyná munkahelyét. Ennek okaként a távolságot a nem megfelelő étkeztetést és a klímát tartják a bizottság szakemberei. Egyidőben beszámolnak arról is, hogy nagy hiány van a következő szakemberekből: villamosenergiái szakemberek, hegesztők, mechanikusok, traktoristák, szerelők, markoló kezelők.⁷²

Mindazonáltal komoly problémák voltak a munkaerő logisztikájával. Havonta a nagy távolságok miatt a munkaidő 10-15% a dolgozók szállításával töltöttek. Ennek okai a nem megfelelő étkeztetés (ami a leírás szerint nem veszi figyelembe a helyi emberi erőforrás ízvilágát és szokásait), problémák a kenyérrel való ellátásban, plusz az étel magas vételára a helyi menzán.⁷³

A fontosabb okokhoz tartozik egyaránt a villamos energiával való ellátottság szintje. A beszámoló szerint az eltelt 2,5 év alatt az építkezés energia követelményeinek mindösszesen 10-25% sikerült kielégíteni. Ennek okai ként tekinthetők a finanszírozás hiánya a minisztérium oldaláról, ami azt eredményezte, hogy a magasfeszültségű vezetékek használatbavételé csúszott 1,5 évet.⁷⁴

További nehézséget jelentett a nyersanyagok logisztikája. Ennek okaiként tekinthető a távolság a legközelebbi vasútállomáshoz, ami összesen 40 km volt (ebben az időben még építés alatt van a keskeny nyomtávú vasútvonal). Egyéb okok közé sorolható az összekötő utak nem kielégítő állapota. Az utak karbantartása nehéz folyamat volt viszont nem volt elvégezve kellő módon, valamint időben. Ez azt eredményezte, hogy a járművek amortizációs ideje rohamosan lecsökkent. Valamint további problémák merültek fel az alkatrészek megszerzésével az autógumik és az akkumulátorok mennyiségével. Így az autópark megközelítőlegesen 50-60% huzamosabb ideig nem volt képes végrehajtani a kiosztott feladatokat.⁷⁵

Problémák akadtak a faanyaggal, a gát talapzatának elkészítésével, az alagúttal (legfőbb problémát a villamos energia és a képzett munkaerő hiánya adta így megtartva ezen gondokat az alagút építési ideje elhúzódhatott volna akár 3-4 évre is), a nem messze található betongyár

⁷² KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 111. ügyszer, ark. 2-3.

⁷³ Uo. 3.

⁷⁴ Uo. 3-4.

⁷⁵ Uo. 4-5.

beindításával, a vasút lerakásával és sok mással.⁷⁶ A bizottság nyílt levelet intézett a kellő minisztériumoknak annak érdekében, hogy a fennálló problémák megoldásra kerüljenek.⁷⁷

**2.6. táblázat. A bizottság által ajánlott megoldások listája a felsorolt problémákra
1951 közepére**

Probléma	Megoldás
Energiaellátás	Az Ungvári hőerőmű kibővítése egy új erősebb kazánnal
Logisztika	1. Kötelezni a megye újtjaiért felelős tárcáit a Huszttól az építkezés helyszínéig vezető utak megjavítását a tárgyév 2 és 3 negyedében 2. Átadni az építkezésen dolgozó járművek számára 260 db. autógumi szettet, 100 db. akkumulátort, valamint 5 tonna rugóacélt 3. Kötelezni az Erőművekért felelős minisztériumot átadni további 250 járművet. Többek között több platóst és buszt. 4. Megadni minden kellő anyagot a kisnyomtávú vasút megépítéséhez 1952 első negyedévéig. Továbbá átadni a vasút részére 50 db. teherkocsit.
Építkezés	1. A gát mihamarabbi megépítése érdekében egy kisebb beton gyárat létesíteni a helyszínen, amely 1250 literes keverőkkel rendelkeznek majd. Felgyorsítani a külső betongyár építését. További két daru használata az effektívebb munka érdekében. Feltölteni a munkás állományt képzett munkaerővel legalább 50%-ra. 2. Az alagút építéséhez megteremteni minden körülményt, ellátni erőgépekkel, villamos energiával, valamint kellő mennyiségű képzett munkaerővel. Kötelezni a Kárpátalján működő kolhozokat a megfelelő képesítéssel rendelkező munkaerő beszolgáltatására (leginkább alagút fúrók, beton szakértők)

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 111. ügyszer, ark. 8-14.

Az építkezéseken több mint 2000 munkavállaló dolgozott, akik különböző szakterületeken tevékenykedtek. A legmagasabb alkalmazotti létszámot 1954-ben érték el, amikor 2736 személy vett részt az építésben. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építéséről szóló levéltári dokumentumokból kiderül, hogy az összes mérnöki és műszaki szakembert a zaporizzsjai „Dnyiprogobudból” rekrutálták a feladatra. Az építőipari munkások átlagos éves fizetése 7297 rubel volt. A becsült munka költsége 1950. július 1-jei áron, (a Szovjetunió Minisztertanácsa által jóváhagyott árakon) 213,3

⁷⁶ Uo. 6-7.

⁷⁷ Uo. 8.

millió rubel volt.⁷⁸ 1956-ban 102 munkást jutalmaztak meg a "Kiválóság a Szovjetunió erőműveinek építéséért folyó társadalmi versenyben" jelvény elismeréssel. Ugyanebben az évben sikeresen üzembe helyezték a vízerőművet.⁷⁹

Az 1951-es felmérések után az építkezés politikája megváltozott. Komolyabb összegek kerültek a költségvetésbe, továbbá nagyobb mértékű munka folyt a Talabor-Nagy-ági vízerőmű beindítása érdekében.⁸⁰

2.7. táblázat. A beruházási munkák éves címjegyzéke 1952. évre a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése során (ezer rubelben)

Tétel megnevezés	Teljes érték az építkezés éveire	Végrehajtott munkák értéke a tárgyév elejére	Éves tervek				
			Összesen	Részletesebben			
				Építkezési munkálatok	Összeszerelési munkálatok	Berendezési munkálatok	Egyéb
Összesen az építkezés alatt	193465,4	55500	39000	26540	460	9340	
1. Fejezet							
Kutatás feltárás	250	100	150	-	-	-	150
2. Fejezet							
Ter. elkobozása a víz.e. javára	19	9	10	-	-	-	9
Épületek lerombolása	1423	600	300	1300	-	-	300
Fűrészáru feld.	272	-	40	40	-	-	-
Autóút	4503	2600	865	865	-	-	-
Kisnyomtávú vasút	15225	5000	4000	2900	-	-	-
3. Fejezet							
Fejépitményi szalagkorlátok	1011	241	382	382	-	-	-
Fő gát	46124	2000	7600	7600	-	-	-
Levezető alagút	28787	4000	8213	8213	-	-	-
Csővezetékezés	5493	-	570	570	-	-	-
Vízerőmű főépülete	9135	-	3000	260	220	2520	-
Elvezető csatorna	648	100	40	40	-	-	-
Elegyenesítő bánya	2375	100	355	355	-	-	-
Vízfogadó ber.	1719	-	100	100	-	-	-
Nyitott alállomás	1096	-	60	60	-	-	-
A vízer. olajraktára	38	-	15	15	-	-	-
Partvédelmi munk.	901	20	70	70	-	-	-
4. Fejezet							
Tűzoltó állomás	121	-	50	50	-	-	-
5. Fejezet							
Mag.feszült. 110 Kw/h	2767	2600	15	15	-	-	-
6. Fejezet							
Autóút	1950	1900	30	30	-	-	-
Nagyág folyón beton híd	457	200	250	250	-	-	-
Összeköttetés (telefonos)	583	-	356	26	300	300	-
7. Fejezet							

⁷⁸ KTÁL, Fond P-1914, 1. op., 34. ügyirat, ark. 1-5.

⁷⁹ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 470. ügyirat, ark. 1-3.

⁸⁰ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 165. ügyirat, ark. 1-6.

Vízvezetékek a vízerőmű épületében	320	-	200	200	-	-	-
Külső csatornázás	174	-	100	100	-	-	-
8. Fejezet							
A terület tisztasága és berendezettsége	409	-	50	50			
9. Fejezet							
Szociál-kulturális építmények	363	123	150	150	-	-	-
Lakóházak	2478	830	1000	1000	-	-	-
Egyéb építmények	208	-	50	50	-	-	-
10. Fejezet							
Speciális építmények	402	-	100	100	-	-	-
Helységek bérlete	500	-	100	-	-	-	-
Munkások szállítása	533	200	200	-	-	-	-
Közreműködés az Ungvári hőerőmű bővítésében	2500	-	-	-	-	-	-
Évek után járó plusz fizetés	7199,5	-	350	-	-	-	-

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 165. ügyszer, ark. 1-6.

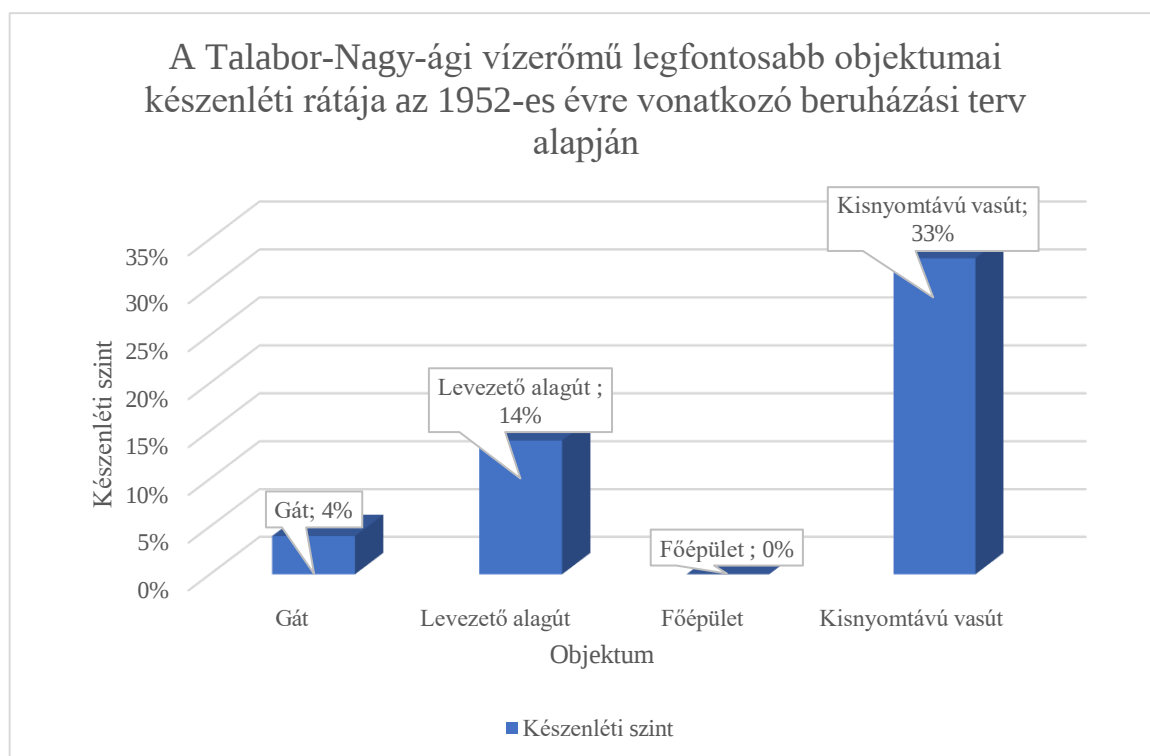
Összegezve, a (Zákárpátgesbud) 1952-re jelentősebb mértékű munkálatokat irányzott elő, mint 1951-re. A különbség rubelben kifejezve mintegy 15 000 ezer rubel, vagyis nagyságrendileg 50%. Ez az addigi, közel 3 év alatt megvalósított munkákhoz képest 70%-ot tesz ki. A fő fókusz, ahogy az korábban is, az építkezésen volt. A legnagyobb költségvetést a gát, a vízvezető alagút, és a keskeny nyomtávú vasút létrehozására szánták. Komoly összeget irányoztak még a főépületre is.

A tervek emellett azt is kimutatják, hogy a 110 kW-os nagyfeszültségű vezeték közel 90%-ban elkészült az adott pillanatban. Hasonló eredményekkel büszkélkedhettek az autópályák építése is. Jelentős fejlesztések történtek a lakótelepen is, mert a javaslatok alapján a rendelkezésre álló tervezett összeg nagy részét a lakóhelyek bővítésére és komfortjának növelésére fordították.⁸¹

Ezen eredmények sikerességében komoly mértékű szerepet játszott az előző évi felülvizsgáló bizottság munkája. A szakértői jelentés komoly nehézségekről számolt be, valamint megoldásokat vázolt fel ezek megoldására. Viszonylagos sikerrel ez végbe is ment.

Viszont továbbra is megfigyelhető komoly lemaradások a gát az alagút a vasútvonal és turbinaház építésében. A jelen adatok reprezentativitása érdekében érdemes ábrázolni őket egy ábrán.

⁸¹ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 165. ügyszer, ark. 1-3.

2.2. ábra. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű legfontosabb objektumai készenléti rátája az 1952-es évre vonatkozó beruházási terv alapján

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 111. ügyirat, ark. 1.

Ezen eredmények összességében nem tekinthetők kielégítőnek főleg mivel az eredeti tervek szerint az első mechanizmusokat már 1952 második felében be kellett volna indítani. De mivel sem főépület, sem a gát nem állt készen ezért ez lehetetlennek bizonyult. Viszont komoly eredményt értek el a vasúthálózat kiépítésében, ami 1952 végére a tervek szerint már 33%-os készenléti szinten tartott. Összességében az erőmű főbb elemeinek átlag készenléti rátája a beszámoló pillanatára 12,75%-ra tehető, ami kritikusan kevés. Így az vízerőmű 1954-es átadása lehetetlen feladatnak bizonyult.

Az építkezés legnagyobb volumenű eseményei az 1953-as 1954-es években történtek. Ennek bizonyítékául szolgál a Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban található átvételi nyilatkozatok száma. Például az 1954-es évben összesen 114 ilyen dokumentumot jegyeztek fel. Ezen feljegyzések leginkább a gát különböző részeinek átadásáról szólnak. Maga a gát több nagyobb beton tömbből áll, amelyeket sorrendben egymás után helyeztek a helyükre. Továbbá érdemes megemlíteni a sok meghibásodási nyilatkozatot, amit az építkezés folyamata alatt hoztak létre. Legtöbb probléma az elektromos eszközöknél jelentkezett. Ennek okaként felhozható az esetleges gyártási hibák, az amortizáció, az építkezési személyzet képzetlensége és a gyakori áramkimaradások.⁸²

⁸² KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 370. ügyirat, ark. 1-114.

A dokumentumok csomagja tartalmazza a projektekmunka és felmérés költségeit az évek során, amit a „Hidroenergoprojekt” Kutató és Tervező Intézet ukrainai részlegének Lembergi tervező és felmérő csoportja végzett el. A felmérések összköltsége magasnak nyilvánítható. Ezen költségekről az intézet számlát nyújtott be a „Zákárpátgesbudnak”, amit az utóbbi teljes összegében kifizetett.⁸³ A számla a következő elemeket tartalmazza:

2.8. táblázat. Tervezésre fordított költségek az 1954 január 12-i számla alapján

Munkálat megnevezése	Összeg (rubelben)	Részesedése a végösszezből
Topográfiai és geodéziai munkálatok	233789	10,27%
Mérnöki és geológiai munkálatok	1211569	53,22%
Hidrometriai munkálatok	152519	6,70%
Partvédelmi és megerősítési munkálatok	6480	0,28%
Levezető alagút és kiegyenlítő bánya	66041	2,90%
A beton gyár elektromos ellátásának terve	24700	1,08%
Magasfeszültségű vonal 110 Kw/h	50076	2,20%
Állandó lakótelep	60694	2,67%
Külső vízellátás	5780	0,25%
Földalatti vonalak és berendezések	258782	11,37%
Fafeldolgozási telep	4580	0,20%
Autóutak a fafeldolgozási telephez	5610	0,25%
Kisnyomtávú vasút terve	59860	2,63%
Egyéb felvezető utak	18510	0,81%
Földcsuszamlásgátló intézkedések	11400	0,50%
Összesen	2276530	100%

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 370. ügýirat, ark. 3-5.

Összeségében a feljebb felhozott adatok alapján elmondható, hogy a tervezési és projekt munkák költségei igencsak magasak voltak. Az összeg legjelentősebb részét, megközelítőlegesen 53%-át, a mérnöki és geológiai felmérési munkák teszik ki. Ezen kiadások racionálisnak bizonyultak, mivel a gát építése során számos problémával küzdöttek, ami a talajt puhaságával és süllyedésével kapcsolatos. A nehézségekről és azok megoldásáról beszámolnak, mint a munkások úgy az építkezésvezetők a beszámolóikban. Erre válaszul a tervek megváltoztatásához folyamodtak, aminek eredményeként további földcsuszamlás elleni és partvédelmi intézkedéseket dolgoztak kis és valósítottak meg.⁸⁴

A további nagyobb költségű munkálatok közé tartoznak a topográfiai és geodéziai munkálatok, valamint a földalatti vonalak és berendezések megtervezése. A topográfiai munkálatok rendkívül fontosnak bizonyultak a további tervrajzok elkészítésében, mivel a mérnökök pontos képet kaphattak a terület földszinti és domborzati viszonyairól.⁸⁴

⁸³ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 370. ügýirat, ark. 3-5.

Maga a tervrajzok, amelyeket a tervezői iroda készített fel, precízen kidolgozott munkák voltak. Legtöbbük kézzel rajzolt, részletes ábrázolásokkal rendelkezik.

Az 1953-as év alatt végezték el az egyik legkisebb értékű munkát az építkezés ideje alatt. Az 1954-es munkalati tervekben kiderül, hogy az év kezdetére a munkásoknak sikerült 114500 ezer rubel értékű munkákat elvégezni. Így kiszámítva az 1952-es munkalati terv végrehajtott részének segítségével az összmunkák értéke 1953-ban megközelítőlegesen 20000 ezer rubel.⁸⁴

Ennek kétszeresét hajtották végre 1954-ben. A betervezett értékek 40000 ezer rubelben mérték. A munkálatok 80%-át az építkezési tevékenység teszi ki. A tárgyévét tartják az építkezés legproduktívabb évének.⁸⁵

2.9. táblázat. A beruházási munkák éves címjegyzéke 1954. évre a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése során (ezer rubelben)

Tétel megnevezés	Teljes érték az építkezés éveire	Végrehajtott munkák értéke a tárgyév elejére	Éves tervek				
			Összesen	Részletesebben			
				Építkezési munkálatok	Összeszerelési munkálatok	Berendezési munkálatok	Egyéb
Összesen az építkezés alatt	193465,4	114500	40000	32050	950	4090	
1. Fejezet							
Ter. elkobozása a víz.e. javára	19	-	19	-	-	-	9
Épületek lerombolása	1423	1092	331	-	-	-	300
2. Fejezet							
Fő gát	40124,2	17124,2	14705	14660	45	-	-
Az erőmű főépülete	9134,7	6134,7	2526	239	287	2000	
Levezető alagút	25841,5	12541,5	10239	10239	-	-	-
Fém csővezeték	5493	1493	2500	1500	-	1000	-
Elvezető csatorna	643,3	603,3	40	40	-	-	-
Elegyenesítő bány	1374,8	874,8	500	500	-	-	-
Vízfogadó ber.	1718,6	418,6	785	650	35	100	-
Nyitott alállomás	1096	-	60	60	-	-	-
Partvédelmi munk.	900,7	100,7	500	500	-	-	-
3. Fejezet							
Tűzoltó állomás	121,1	111	10	10	-	-	-
Őrség épülete	93,1	-	90	90			
Az erőmű irányítási épülete	362	162	100	90		10	
A vízerőmű olaj tartályai	37,7	27,7	10	10			
4. Fejezet							
Mag.feszült. 110 Kw/h	2767	2700	67	67	-	-	-
Nyitott transzformátor telep	1096,2	96,2	1000	150	100	750	
5. Fejezet							
Autóút	6452,4	6332,4	120	120	-	-	-
Nagyág folyón beton híd	456,6	446,8	10	10	-	-	-
Útjavítások	3855,3	3755,3	100	100			

⁸⁴ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 344. ügírát, ark. 1-5.

⁸⁵ Uo. 1.

Garázs 5 járműre	128,5	28,5	100	100			
Összeköttetés (telefonos)	583	83	500	50	370	80	-
Egyéb költségek	17,6	-	15	15			
6. Fejezet							
Vízvezetékek a vízerőmű épületében és az állandó településen	320,5	120,5	200	200	-	-	-
Külső csatornázás (szennyvízelvezetés)	174,1	74,1	100	100	-	-	-
7. Fejezet							
A terület tisztasága és berendezettsége	409	169,2	220	220			
8. Fejezet							
Szociál-kulturális építmények	362,9	312,9	50	50	-	-	-
Lakóházak	2478,5	2078,5	400	400	-	-	-
Egyéb építmények	208,1	188,1	20	20	-	-	-
9. Fejezet							
Takarítás	57,9	-	10	10	-	-	-
Helységek bérlete	500	50	50	-	-	-	-
Munkások szállítása	538,3	438,3	100	-	-	-	-
Az építkezés drágulása téli időben	1929,3	100	100	100	-	-	-
Évek után járó plusz fizetés	4199,5	400	500	-	-	-	-
10. Fejezet							
Fafeldolgozó üzem	271,8	-	150	90	10	50	
Kisnyomtávú vasút	13224,8	12224,8	1150	1090	10	50	

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 344. ügyszer, ark. 1-5.

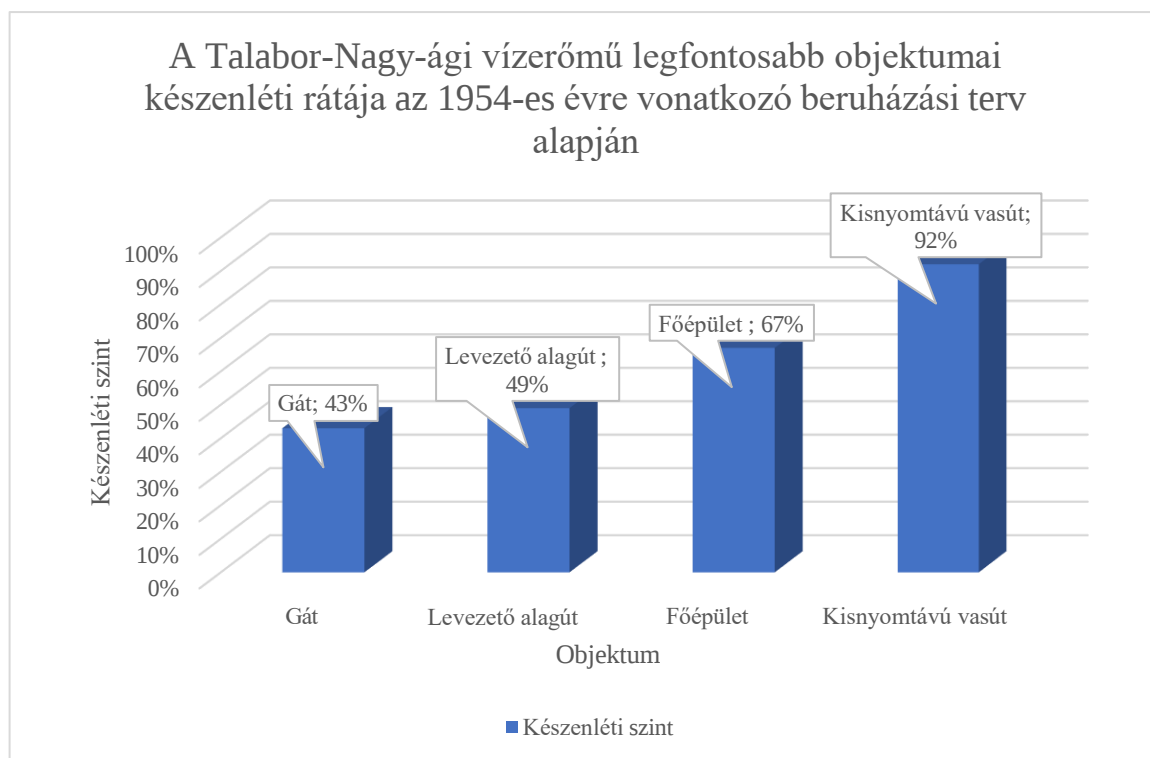
Az építkezés 5. évében a nemzeti valutában kifejezett költségek magas szintre emelkedtek. Összesen a tárgyév betervezett 40000 ezer rubelre értékelt elvégzendő munkából az építkezési munkálatok megközelítőlegesen 80% tesznek ki. Az adott mutató egyértelműen arra a következtetésre ad okot, hogy az adott időszak leginkább az építkezéssel szölt. A legnagyobb költségeket a gát létesítésére fordították, ami az építkezési munkálatok 46%-át képezte. A második szignifikáns összeget a levezető alagút építésére fordították, ami a betervezett létesítési költségek 32%-át tette ki. Összesen a két létesítmény az építkezési költségek 78%-át alkották.⁸⁶

Továbbá több kiadási tétel lezárását tervezték a megvizsgált évben. Ezek közé tartoztak az útépités, karbantartás, a lakóházak, tűzoltó állomás, garázs, hidak építése. Egyidőben ezzel tervezték a kisnyomtávú vasút és a magasfeszültségű villamos vonal építésének a befejezését is. Egyéb költségek közül kiemelkedő az épületek lerombolására szánt összeg. A tárgyévben ment végbe a kitelepített faluk legtöbb épületeinek elpusztítása a víztározó létesítésének érdekében.⁸⁶

Az eredetileg átadás évének tervezett 1954-ben a legtöbb főbb elemei a vízerőműnek nem voltak készen. Viszont a beszámoló segítségével kiszámítható azok készenléti állapota az év elejére.

⁸⁶ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 344. ügyszer, ark. 1-2.

Az adatok reprezentativitása érdekében véleményünk szerint érdemes egy ábrában rendszerezni őket.⁸¹

2.3. ábra. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű legfontosabb objektumai készenléti rátája az 1954-es évre vonatkozó beruházási terv alapján

Forrás: Saját szerkesztés, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 344. ügyszer, ark. 1-5.

Az 1954-es adatok alapján a vízerőmű legfontosabb elemeinek átlagos készenléti rátája 62,75% volt. Legközelebb a befejezéshez a kisvasút építése állt. Viszont az objektum komoly problémákkal épült (mérnöki hibák, nem megfelelő alapanyagok, késések a logisztikában és a finanszírozásban). Egyidőben ezzel a gát építése komoly csúszásokkal létesül, amelyről beszámolnak az építkezésvezetők beszámolóiban 1954-ből. A legkritikusabb hibák, amelyek hátráltatták az átadást leginkább a mérési hibákban merültek ki. A szekciók átvételi dokumentumaiban szerepelnek beszámolások 1-1,5 méteres csúszások az eredeti tervtől, amelyeket helyben és nehezen javítottak az építésszek.⁸⁷

1955 augusztusában a „Zákárpátgesbudon” belül létrehoztak egy indítási bizottságot, amelynek feladata volt felmérni a Talabor-Nagy-ági vízerőmű készenléti szintjét, valamint előkészíteni a használatbavételi tervet. Elnöknek Kozsevnyikov mérnököt választották. További tagoknak tekintették Vaszilevszkij, Iljinszkij és Nyikityin mérnököket.⁸⁸

⁸⁷ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 370. ügyszer, ark. 31-92.

⁸⁸ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 399. ügyszer, ark. 1.

Az első ülés jegyzőkönyvének értelmében a használatbavételi tervet Nyikityin mérnöknek kellett kidolgozni még hozzá nagyon rövid kétnapos időtartam alatt. A dokumentum továbbá beszámol komoly problémákról a finanszírozással (az adott nehézség megjelenésének több oka is volt. Elősorban a munkások nem megfelelő hozzáállása, mivel nem voltak időben elkészítve és beadva kellő beszámolók, egyéb okként hozható fel egyes számlák nem létezése vagy elvesztése). Ezen gondok megoldására kinevezték Vaszilevszkij és Iljunkszij mérnököket, akik kötelesek voltak összeállítani egy listát a hiányzó dokumentumokról. Viszont egyidőben ezzel a jegyzőkönyv említést tesz, hogy a bizottság két tagja (Motancev és Iljinszkij mérnökök, mindketten vízerőműépítkezéssel foglalkoztak) nincs jelen az építkezés helyszínen így nem vehetnék részt a munkában. Gyűlés napnak kijelölték minden szerdai napját. A további ülések jegyzőkönyvei a feljebb felsorolt gondok megoldásáról számolt be, az eredmények megfelelőnek bizonyultak így a Talabor-Nagy-ági vízerőművet 1956-ban adták át.⁸⁹

Az erőmű létesítményei a befejezés időpontjában a következők voltak: egy 45 méter magas vasbeton gát a Talabor folyón, Egérmező falutól 1,5 km-re folyásirányban; egy víztározó ugyanezen a folyón, 193,8 hektár elárasztott területtel és 1,6 négyzetkilométeres víztükörrel; egy 100 méter hosszú, 7 méter átmérőjű alagútlefolyó, melyet a Bovcár-hegy alatt ástak, 3700 méter hosszan és 2,15 méter átmérőjű, a hegyoldal mentén lefektetett levezető alagút; az állomás vízerőművének talajszerkezete a folyó mérőműve. Ez utóbbi 37 méter hosszú, 16,4 méter széles és 19,1 méter magas volt.⁹⁰

A nagy volumenű építkezésekre fordított költségek visszatértek az államnak 6-7 évvel az első áramtermelés megkezdése után, 1956-ban. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű kapacitása 27 000 kW, és éves szinten átlagosan 123 millió kWh villamos energiát termel (a folyó vízállásának függvényében).⁹¹ Az eredeti tervek szerint folytatódott volna ez a sikeres példa, további erőművek építésével Kárpátalja hegyi folyóin. Azonban a kis vízenergiára való figyelem elterelődött a Szovjetunióban megjelenő nagy teljesítményű vízerőművek és az atomerőművek felé. Ennek eredményeként a vízerőmű továbbra is az egyetlen olyan erőmű Európában, amely két folyó erejét használja fel az energiatermeléshez.

Amikor a Talabor-Nagy-ági vízerőmű már teljes kapacitással működött, a szovjet szakemberek azon gondolkodtak, hogy ugyanott egy atomerőmű építését tervezzék meg. A 160 hektáros víztározó ideálisnak tűnt a tervezett atomerőműhöz, mivel a tározóból származó vízzel tervezték hűteni a reaktorokat.⁹² Ezzel két fontos cél elérését tűzték ki maguk elé. A tervek soha nem valósultak meg. A szovjet korszakban a vízerőmű szigorúan őrzött objektumnak számított, stratégiai

⁸⁹ Uo. 1-13.

⁹⁰ KTÁL, Fond P-1914, 1. op., 34. ügyirat, ark. 1-3.

⁹¹ KTÁL, Fond P-1914, 1. op., 129. ügyirat, ark. 1-5.

⁹² KTÁL, Fond P-1914, 1. op., 134. ügyirat, ark. 1-6.

szempontból kiemelt létesítmény volt, melyhez csak a megfelelő biztonsági engedéllyel lehetett hozzáférni. A biztonsági személyzet elkobozta a kamerákat, hogy biztosítsák a terület biztonságát.⁹³

⁹³ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 25. ügyirat, ark. 1-20.

III. FEJEZET. A KITELEPÍTÉSEK ÉS AZOK EREDMÉNYEI

2.1. A felmérések kezdete, lebonyolítása, feltételei, eredményé

A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építési projektjének kulcsfontosságú részét képezte, a létesítmény erejét adó duzzasztógát építése. Az elhelyezését a Talabor folyón tervezték így kialakítva egy nagyobb víztározót. A tervek szerint magassága megközelítőlegesen 46 méter volt. Viszont a völgyben elhelyezkedő falú Égermező (Vulsana) komoly megoldandó problémát jelentett ebben. Ennek eredményeként 1949-ben döntés született a lakosok teljes kitelepítéséről, a lakott terület elárasztásáról.

A Huszti Területi Végrehajtóbizottság 9. számú határozatával, amelyet 1949. április 11-én adott ki meghatározta egy speciális bizottság felállítását, amely feladata volt fizikális udvar körbejárással felmérni a polgárok vagyonát a területen.⁹⁴ A bizottság összesen négy tagú volt. Hárman a Huszti Területi Végrehajtóbizottság tagjai voltak, viszont volt egy külsős tag a „Zákárpátgesbudtól”:

1. Ruscsák M.N. a Huszti körzet leltározásért felelős részleg vezetője
2. Szabó M.A. a Huszti Területi Végrehajtóbizottság kommunális osztályának vezetője
3. Kononov N.M. a „Zákárpátgesbud” képviselője (az egyetlen külsős tag, feltehetően az egyetlen nem Kárpátaljai származású bizottsági tag)
4. Olekszej V.I. a Huszti körzeti mezőgazdasági és kolhozi építkezésekért felelős osztályvezető (a bizottság elnöke).⁹²

A portabejárásokra 1949. április 13 és 23 között került sor. A bizottság az 1939. évi (1939. április 11-én volt elfogadva az említett utasítás) 214-46. számú utasítás alapján végezte el a felméréseket. A tagok felmérték a lakosság összes lakó és udvari épületeit. Az utasítás előírta az ingatlan tulajdonosának jelenlétét a felmérés alatt. A fennmaradt dokumentumok értelmében ezen követelmény teljes mértékben végre lett hajtva.⁹²

A felmérés szabályai alapján az ingatlanok értékét pénzbeli kifejezésben voltak kötelesek megadni. Az értékelés alatt konstans értékeket használtak megszorozva a lemért és kiszámolt területre. Az árakat 1945-ös évre határoztak meg. Viszont érdemes kiemelni azon rögzített tény, miszerint kötelező volt a felmérésbe beleszámítani egy korrekciós együtthatót, amelynek értéke 1,56 volt (véleményünk szerint így igyekeztek kompenzálni az inflációs mutatókat 1949-re). Ezen döntés alapjaként szolgált A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Minisztertanácsának határozata 1948. december 18-tól, valamint a Kárpátaljai Megyei Végrehajtóbizottságának 503. számú határozata 1949 április 5-től.⁹²

⁹⁴ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyszer, ark. 1.

A levéltári dokumentumok alapján elmondható, hogy a kitelepítések komoly hangot kaptak a Huszti Területi Végrehajtóbizottság működésének életében. A problémát több ülésen keresztül vitatták. Az egyik első ülésre a felmérések után 1949. július 11-én került sor.⁹⁵

Az ülés jegyzőkönyve a 18-as számot viseli és 8. napirendi pontként szerepel „a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építéséből származó károk meghatározása” című megvitatandó kérdés. A tanácskozáson jelen voltak:

- Timkó – A Huszti Kerületi Munkásügyi Tanács Végrehajtó Bizottságának Elnöke
- Kusnyir – A Huszti Kerületi Munkásügyi Tanács Végrehajtó Bizottságának jegyzője
- Kirienkó – A Mezőgazdasági Osztály Főagronómusa
- Mandzsugin – A Területi Mezőgazdasági Osztály főzootechnikusa
- Benca – a Városi Pénzügyi Osztály Vezetője
- Lábik – a Területi Pénzügyi Osztály Vezetője
- Logojda – a Területi Fogyasztói Egyesület Vezetője
- Liszovolov – a Városi Kereskedelmi Osztály Vezetője
- Arekhev – A Huszti Vajgyár helyettes igazgatója
- Szávelev – a Városi Kinofikációs Osztály Vezetője
- Szákhovszkij – a Területi kulturális-oktatási Osztály Vezetője
- Andruszják – A Központi Statisztikai Hivatal Főellenőre
- Árendárenkó – A Területi Végrehajtó Bizottság Instruktora
- Mágály – nem megnevezett falú polgármestere
- Vászilinec – a Visk falui „Új élet” kolhoz vezetője
- Berec – Szteblivka falu polgármestere
- Szabados – a „Lenin” kolhoz vezetője
- Kopil – Velyatino falu polgármestere
- Egyébb kolhozok vezetői és könyvelői.⁵³

Érdemes továbbá megemlíteni azon tényt, hogy a résztvevők teljes nevei nem szerepelnek a dokumentumban. A személyek megjelenítésének struktúrája az alábbi: „Név” elvtárs.

Továbbá jelen voltak még a A Huszti Kerületi Munkásügyi Tanács Végrehajtó Bizottságának tagjai, mégpedig: Timkó, Hadzsega, Demcsenkó, Kusnyir, Csizsmár, Pálycsik, Kádár, Scserbáková.⁵³

A 8. napirendi pontról beszámolt Olekszij V.I. a Huszti Területi A Kolhozépítési Mezőgazdasági Osztály Vezetője.⁹⁶

⁹⁵ KTÁL, Fond P-195, 15. op., 172. üggyirat, ark. 55.

⁹⁶ Uo. 62.

A tanács döntött egy további bizottság felállításáról, amelynek elsődleges feladata volt felmérni az esetleges károkat a Talabor folyón létrehozott víztározó létesítéséből. A bizottság tagjai a következők voltak:

1. Szabó M.A. a Huszti Területi Végrehajtóbizottság kommunális osztályának vezetője (bizottság vezetője)
2. Olekszij V.I. a Huszti Területi A Kolhozépítési Mezőgazdasági Osztály Vezetője
3. Lávrinenkó a Területi Földfelmérési Osztály képviselője
4. Válikov a Központi Statisztikai Hivatal képviselője
5. Ruscsák M.N. a Huszti körzet leltározásért felelős részleg vezetője
6. Hajdú a „Zákárpátgesbud” képviselője
7. Klimenkó a „Ukrgid részleg” képviselője
8. Vizántij, Égermező falu polgármestere.⁹⁷

Különböző feladatokra a bizottság különböző tagjait jelölték ki. A beosztások az alábbi módon történtek:

- A földterületek számának meghatározása (amelyek elárasztásra kerülnek), áttelepítési lehetőségek felmérése – Lávrinenkó és Szabó.⁵⁵
- A szántóföldek, gyümölcsösök felmérése, azok kompenzációja, továbbá az áttelepítések szervezési terveinek kidolgozása – Szabó, Lávrinenkó és Klimenkó.⁵⁵
- Felmérési normatívák kidolgozása, amelyek alapján felértékelésre kerülnek a lakók ingatlana továbbá az állami vagyon, azok evakuáció és új helyen való elhelyezése – Szabó, Ruscsák, Olekszij, Válikov, Hajdú, Klimenkó, Vizántij.⁵⁵
- Gergát és Válczerovics technikusok kijelölése a helyszínen való mérések elvégzésére – Válikov és Ruscsák.⁵⁵
- A bizottság munkájának biztosítása, továbbá az áttelepítésekkel kapcsolatos elszámolások, valamint egyéb elárasztással kapcsolatos kérdések – Szabó és Klimenkó.⁵⁵
- Egyéb intézkedések bevonása a kárfelmérési procedúrába.⁵⁵
- 1949. július 25-ig a bizottság köteles bemutatni a Területi Végrehajtóbizottság előtt munkájuk eredményét, valamint egyéb ajánlásokat a munka elvégzése érdekében.⁵⁵

Az egyik legfontosabb tanácskozással 1949. augusztus 31-én került sor.⁹⁸

Az ülés jegyzőkönyve a 23-as számot viseli és 8. napirendi pontként szerepel a „falusi gazdaságok kitelepítése a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építésének okán” című megvitatandó kérdés. A tanácskozáson jelen voltak:⁵⁶

⁹⁷ KTÁL, Fond P–195, 15. op., 172. üggyirat, ark. 63.

⁹⁸ KTÁL, Fond P–195, 15. op., 173. üggyirat, ark. 1.

- Timkó – A Huszti Kerületi Munkásügyi Tanács Végrehajtó Bizottságának Elnöke
- Kusnyir – A Huszti Kerületi Munkásügyi Tanács Végrehajtó Bizottságának jegyzője
- Páráznov – A Mezőgazdasági Osztály Vezetője a KP(b)U Területi Bizottságánál
- Ruscsák – A Kereskedelem és Ellátás Osztály Vezetője
- Kirienkó - A Mezőgazdasági Osztály Főagronómusa
- Árendárenkó - A Területi Végrehajtó Bizottság Instruktora
- Resetár – A Területi Mezőgazdasági Osztály zootechnikusa
- Arekhev – A Huszti Vajgyár helyettes igazgatója
- Liszicsenkó – A Területi Távközlési Hivatal Főnöke
- Golovka – Iza falu polgármestere
- Játikó – Nánkovó falu polgármestere
- Popovics – Nova Szeliscse falu polgármestere
- Az alábbi kolhozok és települések kolhozainak vezetői – „Hruscsov” kolhoz, „Kalinin” kolhoz, Huszt városának „Kirov” kolhoza, Iza falú „Micsurin” kolhoz és egyéb résztvevők.

Érdemes továbbá megemlíteni azon tény, hogy a résztvevők teljes nevei nem szerepelnek a dokumentumban. A személyek megjelenítésének struktúrája az alábbi: „Név” elvtárs.⁵⁶

Továbbá jelen voltak még a Huszti Kerületi Munkásügyi Tanács Végrehajtó Bizottságának tagjai, mégpedig: Timkó, Hadzsega, Demcsenkó, Kusnyir, Csizsmár, Pálycsik, Kádár, Scserbáková.⁵⁶

A 8. napirendi pontról beszámolt Szabó M.A. a Huszti Területi Végrehajtóbizottság kommunális osztályának vezetője.⁹⁹

A 23. jegyzőkönyv értelmében a Kárpátaljai Megyei Végrehajtóbizottság 308. számú levelének (a levél megírásának dátuma: 1949. augusztus 22) alapját a Területi Végrehajtó Bizottság az alábbi döntéseket hozta:⁵⁷

1. A kitelepítésre szánt épületek lakóit áttelepíteni Kárpátalján belülre 100 kilométeres átlag távolságra az eredeti lakhelyüktől (ezen döntés alapjaként szolgált a Kárpátaljai Megyei Végrehajtóbizottság 308. számú levele). Véleményünk szerint ezen döntésnek két célja is lehetett. Elsősorban felszabadítani a lakosságtól és azok vagyonától az elárasztásra szánt területet (mivel Égermező falú egy völgyben helyezkedett, amelyen keresztül folyt a Talabor folyó). Másodsorban elősegíteni a népesség etnikai vegyítését a határmentén.⁵⁷

2. Kérelmezni a „Zákárpátgesbudot” az általa megvásárolt kitelepített lakóházakat eladni minimális áron (lényegében felvágott fa árán) volt lakóiknak. Ezen döntés véleményünk szerint értelmetlen, mivel az építkezést vezető szerv már erre a pillanatra felértékelte a lakóházakat.¹⁰⁰

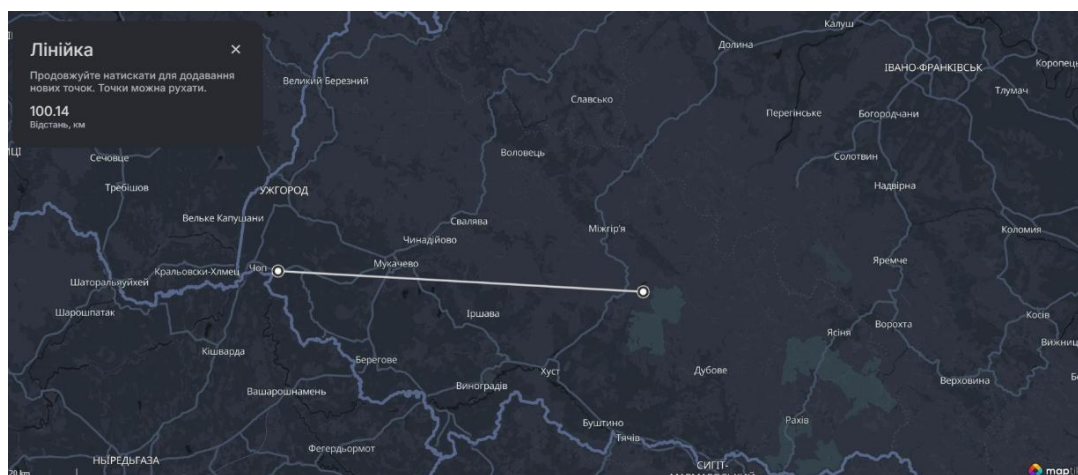
⁹⁹ KTÁL, Fond P–195, 15. op., 173. ügyszer, ark. 9.

¹⁰⁰ KTÁL, Fond P–195, 15. op., 173. ügyszer, ark. 10.

3. Biztosítani a „Zákárpátgesbudot” megfelelő mennyiségű szállítási eszközzel a lakók értéktárgyainak elszállításához.⁵⁸

4. Kötelezni a „Zákárpátgesbudot” kijelölni egy végleges áttelepítési dátumot. A kijelölt határidőről annak lejárása előtt egy hónappal értesíteni a Területi Végrehajtóbizottságot.⁵⁸

5. Beleszámítani azon tény, hogy a kitelepítendő terület 50 kilométer távolságra található a legközelebbi vasúti gócponttól, továbbá a pontos letelepedési hely bizonytalan. Ennek értelmében elvégezni a megfelelő számításokat teherautós szállítás esetére: belekalkulálni, hogy az áttelepítés előkészítéséhez és végrehajtásához átlagosan 10 nap szükséges, a lakosság értéktárgyainak átlagos tömege 6-7 tonna, átlag keresete a tisztviselőknek 12 rubel, a munkásoké 25 rubel. Továbbá a Végrehajtóbizottság kötelezte a „Zákárpátgesbudot” 10 rubeles napi díjat fizetni minden munkaképes személynek az áttelepítendő családokból.⁵⁸

3.1. ábra. A 100 km-s kitelepítési zóna a térképen

Forrás: saját szerkesztés

A 28. számú jegyzőkönyv 8. napirendi pontja alapján elrendelt lakosság-áttelepítés, amely során a lakosokat átlagosan 100 km távolságra kellett áthelyezni eredeti lakhelyüktől Kárpátalja területén belül véleményünk szerint, a szovjet kormányzat egyik célzott intézkedése volt, amely nemcsak a területi, hanem az etnikai összetétel átalakítását is szolgálta. Ez a folyamat, amelyet az etnikai vegyítés elve alapján hajtottak végre, a helyi magyar közösség ellen irányuló, szisztematikus gyakorlat részeként értékelhető (Hasonló akciókat ír le munkáiban Oficinszkij Román kutató is). Véleményünk szerint az áttelepítési zónák kijelölése során kiemelt figyelmet kapott a 10 km-es határmenti sáv, amelybe számos magyarlakta település esett bele. Ez a területi kijelölés nem véletlenül történt, hiszen a szovjet vezetés számára stratégiai fontosságú volt a határmenti területek etnikai homogenitásának megbontása, hogy csökkentse a nemzeti identitás és a helyi közösségek összetartozásának erejét.

A 100 km-es zóna a Csaptól északnyugatra ért véget, ahol jelentős számú magyar falu húzódott. Ugyanakkor a Nagyszőlősi régió is beleszámított, mely ismert volt a magyar népesség

koncentrációjáról. Az áthelyezés különös hangsúlyt kapott ezeken a területeken, jelezve a szovjethatalom ambícióját, hogy a lakosság áttelepítésén túl a magyar közösségeket meg is gyengítse, széteszlassa. Az etnikai "keverés" politikája, melyet a szovjetek előszeretettel alkalmaztak a kisebbségekkel szemben, a helyi magyarok esetében a nemzeti identitás és kultúra lerombolását célozta. Ezen politika eredménye nem csupán a közösségi kötelékek elsorvadása volt, de hosszú távon a magyar nyelv és kultúra eljelentéktelenedéséhez is hozzájárult a térségben.

Az áttelepítés és az etnikai vegyítés politikája tehát nem tekinthető semleges vagy véletlenszerű intézkedésnek. Ezzel szemben a szovjet kormányzat célzottan igyekezett a magyar közösségek befolyását és összetartó erejét csökkenteni, miközben a regionális stabilitás és a szovjethatalom megerősítése érdekében a nemzeti kisebbségek ellen irányuló gyakorlatokat alkalmazta.

Ezen feltételezésünket alátámasztja az utolsó, áttelepítés előtti népszámlálás, amelyre 1941-ben került sor.¹⁰¹ A következő, már szovjet hasonló intézkedésre csak 1959-ben történt, amikor is már a lakosság több éve elhagyta Égermező falut. Az utolsó releváns népszámlálás adatai értelmében a 100 kilométeres zónába tartozó későbbi határmenti falvak etnikai összetétele a következő volt:

3.1. táblázat. A lakosság és a magyarság aránya a későbbi határmenti falvakban az 1941-es népszámlálás adatainak alapján

Település neve	Lakosság száma	Magyarság nemzetiségűek száma	Nem magyar nemzetiségűeknek száma	Magyarság aránya %-ban
Ung vármegye				
Csap	3498	3416	82	98
Eszeny	2526	2044	482	81
Szalóka	829	828	1	99
Tiszaásvány	686	676	10	98
Összesen	7539	6964	575	92
Bereg vármegye				
Asztély	573	568	5	99
Badaló	1248	1244	4	99
Balazsér	785	769	16	97
Barkaszó	1680	1581	99	94
Bátyú	1898	1880	18	99
Bene	1024	1016	8	99
Beregardó	1203	969	234	81
Beregdeda	1100	1076	24	98
Beregsom	1191	1059	132	89
Bótrágy	1421	1267	154	89
Csonkapapi	1178	1176	2	99
Hetyen	819	819	0	100
Kisharangláb	493	490	3	99

¹⁰¹ 1941. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS Demográfiai adatok községenként /Országhatáron kívüli terület/ (1990). Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?pg=0&layout=s (2025-03-03)

Mezőkaszony	2658	2613	45	98
Nagyborzsova	1058	1040	18	98
Szernye	1494	1483	11	99
Zápszony	1020	1003	17	98
Összesen	20843	20053	790	96
Ugocsa vármegye				
Akli	823	715	108	87
Csepe	1270	1171	99	92
Fancsika	1325	1044	281	79
Feketeardó	2062	1560	502	76
Fertőalmás	799	793	6	99
Karácsfalva	482	447	35	92
Tekeháza	1269	750	519	58
Tiszabökény	1166	1114	52	96
Tiszapéterfalva	765	708	57	93
Összesen	9961	8302	1659	83

Forrás: saját szerkesztés, 1941. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS Demográfiai adatok községenként /Országhatáron kívüli terület/ (1990):
https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?pg=0&layout=s (2025-03-03)

A táblázatban feltüntetett mintában szereplő települések lakossági adatai azt mutatják, hogy a vizsgált területen egyértelműen a magyar nemzetiség dominál. A vizsgált helységek túlnyomó részében a magyarok aránya 90% felett van, ez a tény arra enged következtetni, hogy ezek a közösségek erős magyar identitással bírnak. A kapott adatok alapján kiemelkedően magas a magyarok aránya több településen is, mint például Csap (98%), Szalóka (99%), Tiszaásvány (98%), Asztély (99%), Badaló (99%), Bátyú (99%), Bene (99%), Csonkapapi (99%), Hettyen (100%), Kisharangláb (99%), Mezőkaszony (98%), Nagyborzsova (98%), Szernye (99%) és Zápszony (98%). Ezen településeken a magyar nemzetiséghez tartozók aránya közel 100%, vagy eléri ezt az értéket, ami azt sugallja, hogy ezek a közösségek szinte kizárólag magyar lakosokból tevődnek össze.

A magyarság aránya itt-ott lejjebb csúszott, de mégis nagy többségben vannak olyan helyeken, mint Eszeny (81%), Beregardó (81%), Beregsom (89%), Bótrágy (89%), Akli (87%), Csepe (92%), Fancsika (79%), Feketeardó (76%), Karácsfalva (92%), Tekeháza (58%), Tiszabökény (96%) és Tiszapéterfalva (93%). Ezen falvakban 58% és 96% között váltakozik a magyarok száma, ami azt mutatja, hogy bár ők még mindig többségben vannak, a nem magyar származásúak aránya nagyobb, mint más településeken. Különösen Tekeháza emelkedik ki, ahol a magyarok aránya 58%, ami a legmagasabb nem magyar népesség arányát jelenti a felsorolásban.

Az átlagos magyar arány nagysága hozzávetőlegesen 93,8% körül mozog. Ez a szám arra utal, hogy a vizsgált helységek lakosságának majdnem 94%-a magyar nemzetiségű, ami egyértelműen a magyarok dominanciáját mutatja. A rendelkezésre álló adatokból kiviláglik, hogy a

terület demográfiai összetétele nagymértékben magyar, jóllehet néhány településen jelentős mértékű nem magyar etnikum is jelen van.

A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár Ungvári részlegében fennmaradt dokumentumok alapján Égermező és egyéb kitelepített falvak felmérése után készült egy lista, amely tartalmazza az ingatlan tulajdonosok neveit. A táblázat 179 nevet tartalmaz Vulsana, Alsó-Bisztra és Bovcár falukból (lásd a 20. Melléklet).¹⁰²

A táblázat tanulmányozása után egyértelművé válik azon tény, hogy sok vezetéknév ismétlődik. Így véleményünk szerint a feljebb szereplő adatok alapján elmondható, hogy egyes vezetéknévek jellemzőek a kitelepített falvakra.

Az alábbiakban a vezetéknévek előfordulási gyakorisága látható, csökkenő sorrendben:

1. Szitár (Ситар): 21 előfordulás
2. Mizun (Мизун): 20 előfordulás
3. Szuszik (Сусик): 19 előfordulás
4. Vizántij (Византий): 16 előfordulás
5. Jurás (Юраш): 9 előfordulás
6. Bigunec (Бигунец): 8 előfordulás
7. Scsobak (Щобак): 8 előfordulás
8. Litka (Литка): 5 előfordulás
9. Kovács (Ковач): 5 előfordulás
10. Kikina (Кикина): 5 előfordulás
11. Roszoha (Росоха): 5 előfordulás
12. Tekza (Текза): 5 előfordulás
13. Kövesliget (Кивенлигет): 3 előfordulás
14. Kurica (Курица): 3 előfordulás
15. Pilip (Пилип): 3 előfordulás
16. Belja (Бея): 3 előfordulás
17. Mikita (Микита): 3 előfordulás
18. Orinka (Оринка): 2 előfordulás
19. Dirda (Дирда): 2 előfordulás
20. Koszik (Косик): 1 előfordulás
21. Brenzaj (Брензай): 1 előfordulás
22. Petrenkó (Петренко): 1 előfordulás
23. Debrak (Дебрак): 1 előfordulás

¹⁰² KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 41–42.

24. Pliszka (Плиска): 1 előfordulás
25. Sandre (Шандре): 1 előfordulás
26. Prjadilja (Прядиля): 1 előfordulás
27. Mancsik (Манчик): 1 előfordulás
28. Poljanszkij (Полянский): 1 előfordulás
29. Belokonenko (Белоконенко): 1 előfordulás
30. Pap (Поп): 1 előfordulás

A Szitár, Mizun, Szuszik és Vizántij családnevek dominálnak, jelezve ezen családok sűrűségét a vizsgált régióban. A magyaros eredetű családnevek (például Kövesliget, Kovács) is megtalálhatóak, ám gyakoriságuk elmarad a szlávos verzióktól. Úgy véljük, ez további vizsgálatra érdemes a Ridni.org digitális adattárának felhasználásával.¹⁰³

A Ridni.org egy interaktív térképe Ukrajna vezetékeveinek a 2011-2013 közötti elterjedéséről. A térkép a 2011-2013-as közigazgatási beosztás szerint mutatja a vezetékevek földrajzi eloszlását, mely statisztikai és levéltári forrásokon alapul (ld. a 20. kiegészítést).

A kereső mostantól tudja kezelni a vezetékeveket ukránul, oroszul vagy latin átírásban. Ha a felhasználó latin betűket használ, a rendszer felajánlja a hivatalos ukrán helyesírást.

Az eredmények között megtalálható a vezetéknév elterjedésének statisztikai elemzése Ukrajnában. Látható a gyakorisága különböző társadalmi csoportokban, feltűnik korábbi történeti összeírásokban, kozák regiszterekben, és információk érhetők el a vezetéknév eredetéről etimológiai szótárak alapján. Emellett bemutatásra kerül a vezetéknév földrajzi eloszlása, kiegészítve a régiók néprajzi adataival, hogy átfogó képet kapjunk a név történetéről és kulturális jelentőségéről.

Véleményünk szerint releváns egy kisebb kutatás elvégzése a vezetékevek tükrében. Az előforduló összes vezetékevet lekérdeztük a szolgáltatás segítségével. Az eredmények az alábbiak:

3.2. táblázat. Az 1949-es felmérések elvégzése alatt felkutatott vezetékevek előfordulása a Ridni.org online felület adatai alapján 2013-ra

Vezetéknév a dokumentum nyelvén és magyar átírásban	Település, ahol a leggyakrabban előfordul az adott vezetéknév (előfordulások száma)	Egyéb települések, ahol előfordul az adott vezetéknév
Szitár (Ситар)	Alsókalocsa. 153 db. találat	Fancsika. 47 db. találat
Mizun (Мизун)	Nagybakos. 51 db. találat	Nagyszőlős. 29 db. találat Fancsika. 22 db. találat
Szuszik (Сусик)	Nagybakos. 35 db. találat	Fancsika. 30 db. találat
Vizántij (Византий)	Fancsika. 24 db. találat	Nagyszőlős. 29 db. találat Bustyaháza. 9 db. találat
Jurás (Юраш)	Odesza. 73 db. találat	Nagyszőlősi járás. 40 db. találat

¹⁰³ Ridni.org. Forrás: <https://ridni.org/karta/> (2025-03-03)

Bigunec (Бигунец)	Dombó. 16 db. találat	Ungvár. 15 db. találat Fancsika. 14 db. találat
Scsobak (Щобак)	Ungvár. 49 db. találat	Nagyszőlősi járás. 24 db. találat
Litka (Литка)	Uglya. 23 db. találat	Vucskómező. 12 db. találat
Kikina (Кикина)	Kisrákóc. 13 db. találat	Csap. 8 db. találat
Roszoha (Росоха)	Alsó Bisztra. 382 db. találat	Huszt. 232 db. találat
Tekza (Текза)	Berezna. 321 db. találat	Alsó Bisztra. 62 db. találat
Kurica (Курица)	Alsó Bisztra. 35 db. találat	Beregszászi járás. 38 db. találat
Pilip (Пилип)	Huszt. 138 db. találat	Felsőveresmart. Huszt. 99 db. találat
Belja (Беля)	Ökörmező. 128 db. találat	Gombástelep. 122 db. találat
Mikita (Микита)	Lember. 103 db. találat	Ilosva. 70 db. találat
Orinka (Оринка)	Nincs találat	Nincs találat
Dirda (Дирда)	Krivij Rig. 48 db. találat	Harkiv. 43 db. találat

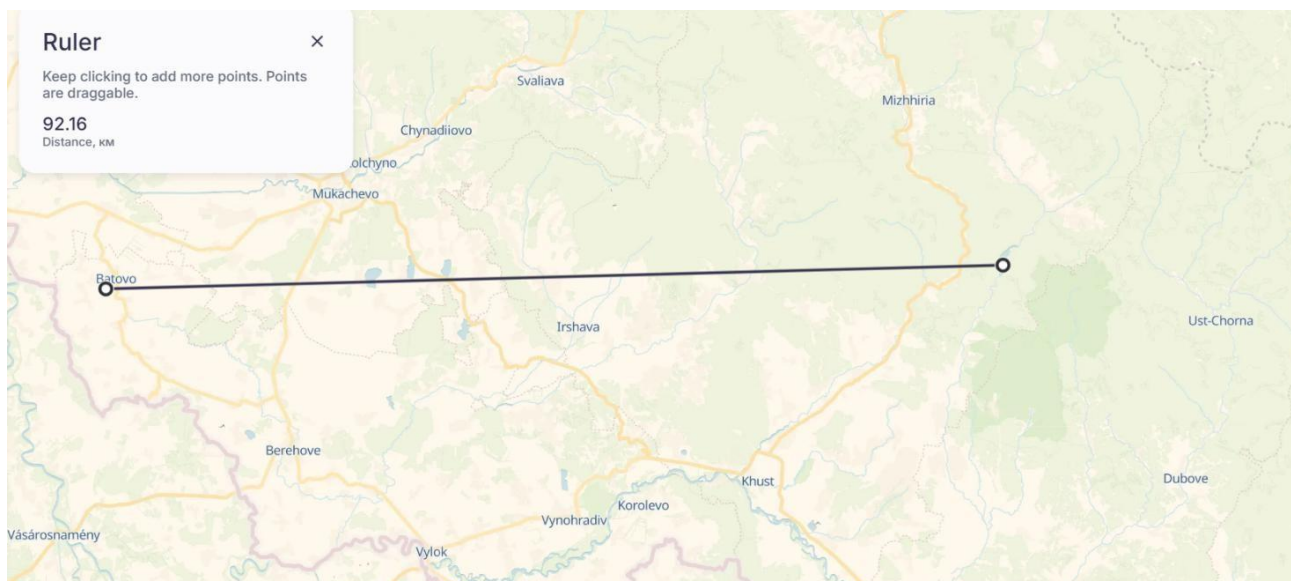
Forrás: Saját szerkesztés, Ridni. org: <https://ridni.org/karta/> (2025-03-03)

A Ridni.org adatbázisában található, a kárpátaljai települések vezetéknev-eloszlását vizsgáló elemzésből kiderül, hogy az Égermezőről (Vulsana) elhurcolt emberek családnévei (például Szitár, Mizun, Szuszik, Vizántij, Jurás) jelentős arányban a következő helyeken fordulnak elő: Nagybakos, Fancsika, Alsókalocsa, Ungvár, Alsó Bisztra, Berezna és Huszt. Ez a tendencia alátámasztja azt a feltevést, hogy a kitelepített lakosok nagy valószínűséggel ezen településekre kerültek, melyek mindegyike a szovjethatalom által meghatározott 100 km-es zónán belül helyezkedik el.

A Szitár vezetéknev Alsókalocsán a legelterjedtebb (153 alkalom), de Fancsikán is előfordul jelentős számban (47 alkalom). A Mizun nevet legtöbbször Nagybakoson (51 alkalom) és Nagyszőlősen (29 alkalom) regisztrálták, de Fancsikán is megtalálható (22 alkalom). A Szuszik vezetéknev szintén gyakori Nagybakoson (35 alkalom) és Fancsikán (30 alkalom), míg a Vizántij név Fancsikán (24 alkalom) és Nagyszőlősen (29 alkalom) fordul elő a leggyakrabban. A Roszoha és Tekza vezetéknevek Alsó Bisztrán és Berezna környékén dominálnak, ami egy további területet jelöl, de még mindig a 100 km-es sugarú körön belül található. Ezek az adatok világosan mutatják, hogy Égermező lakóit elsősorban Nagybakosra és Fancsikára telepítették át, mely települések átlagosan nem távolodnak el 100 km-nél jobban az eredeti lakhelytől.

A kitelepítések során a szovjet vezetés célja a felszabadítás mellett az etnikai elemek keverése volt, ami a magyar közösségek szétszóródását és szlávokkal való beolvadását eredményezte.

Nagybakoson és Fancsikán végbement nagyszámú áttelepítés világosan beleilleszkedett a szovjet törekvésekbe, aminek értelmében a nemzeti kisebbségek erejét és egységét kívánták gyengíteni.

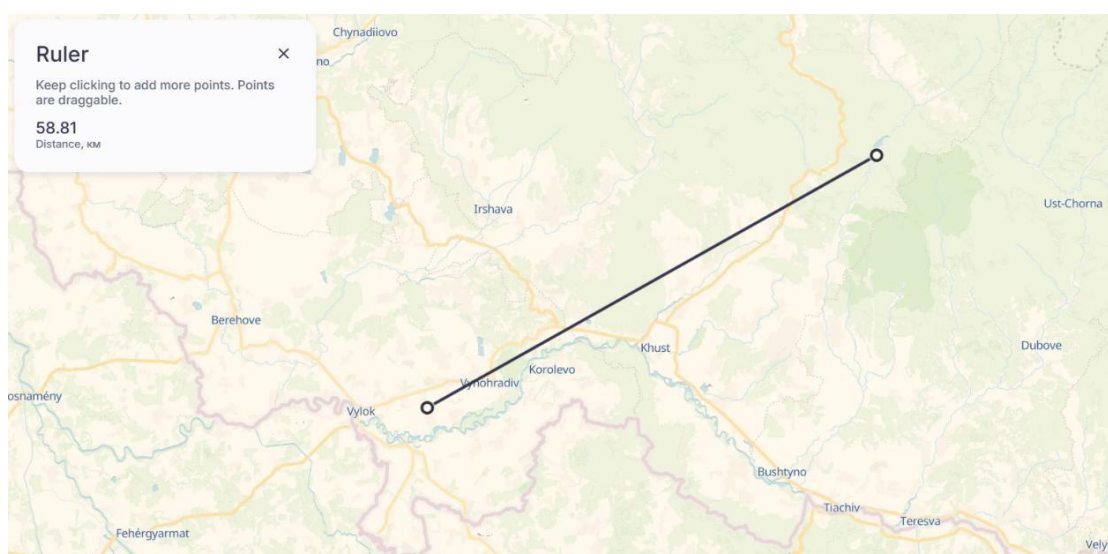

3.2. ábra. A távolság a Talabori víztározó és Nagybakos falu között

Forrás: Saját szerkesztés

További megerősítésként szolgálhat Izsák Tamással készült beszélgetés. Az említett személy 1970 környékén kezdte meg tanulmányait a Nagybakosi Középiskolában. Elmondása szerint voltak barátai, iskolatársai, akik az alábbi családneveket viselték: Mizun, Szitár, Járema, Mikita, Szlivka. Továbbá arról is beszámol, hogy ezek a személyek többször is a "Vilsáni" elnevezést használták a település megjelölésére.

Érdekességgként említendő egy fatemplomról való beszámoló, melyet az eredeti helyéről telepítettek át. Az interjú alanya megerősítette ezt a feltételezést, hiszen hasonló információkat hallott a helyi lakóktól. Szintén említésre méltó a templomi iratokra vonatkozó információ, illetve ezek meglétének lehetősége az Újbátyúi ortodox egyháznál (lásd a 19. Melléklet).¹⁰⁴

3.3. ábra. A távolság a Talabori víztározó és Fancsika falu között

¹⁰⁴ Izsák Tamás (1958 –) bórtrágyi lakos, egykori mozdonyvezető és tanulója a Nagybakosi Középiskolának, jelenleg nyugdíjas (2025.03.03.).

Forrás: Saját szerkesztés

A házak felmérése 1949. április 13. és 23. között került sor, amikor a bizottság feladata az volt, hogy a kitelepítésre szánt ingatlanokat pontosan dokumentálja és értékelje. A felmérések során három faluban végeztek részletes vizsgálatot: Égermező, Bovcár és Alsó Bisztra településeken. A munka során a bizottságnak sikerült teljeskörűen felmérnie a kitelepítésre vonatkozó ingatlanokat, és ezzel párhuzamosan elkészítenie a szükséges felmérési bizonylatokat.⁵²

Égermező faluban összesen 160 db felmérési bizonylat készült, amelyek az ingatlanok összértékét 890 657,30 rubelre határozták meg. Ez a szám nemcsak a faluban található ingatlanok nagyszámát tükrözi, hanem azok jelentős anyagi értékét is, ami kiemeli a kitelepítés gazdasági hatásait (lásd a 21. Melléklet).¹⁰⁵

Bovcár faluban 8 db felmérési bizonylat került elkészítésre, az ingatlanok összértéke 67 988 rubel volt. Bár a bizonylatok száma itt jóval alacsonyabb, mint Égermezőn, az értékelés pontossága és részletessége ugyanazon szigorú szabályok alapján történt.⁶³

Alsó Bisztra faluban 13 db felmérési bizonylat készült, az ingatlanok összértéke 157 318 rubel volt. Ez a szám azt mutatja, hogy bár a felmért ingatlanok száma itt is viszonylag alacsony, azok értéke jelentősebb volt, mint Bovcárban, ami a faluban található ingatlanok nagyobb méretét vagy jobb állapotát sejtetheti.⁶³

A vizsgálatok során a bizottság nem csupán a birtokok pénzben kifejezhető értékét állapította meg, hanem részletesen dokumentálta a tulajdonok állapotát, kiterjedését és további jellemzőit is. Ez a precizitás tette lehetővé, hogy a kitelepítési eljárás során a birtokok felbecsülése pártatlan és érthető legyen. A felmérések eredményei egyértelműen kimutatják, hogy a szovjet szervek szigorúan és következetesen végigkísérték minden lépést a kitelepítés folyamán, és a birtokok értékbecslése is a hivatalos előírások szerint történt.

Egybevéve a felmérések során készült okmányok és a birtokok értékelése nem csupán a kitelepítés anyagi hatásait mutatja, hanem azt is, hogy a szovjet szervek mennyire aprólékosan és módszeresen felügyelték a folyamatot.

A bizonylatokban a felmérések során rendkívül részletes leírást adtak az építmények tulajdonságairól, melyek nem csak a birtokok anyagi értékének meghatározásához adtak alapot, hanem a kitelepítési folyamat átláthatóságát és tárgyilagosságát is biztosították. A dokumentumok tartalmazták az építmények típusát, valamint azok használatát, ami lehetővé tette, hogy a különböző ingatlanokat (pl. lakóépületek, gazdasági épületek) pontosan besorolhassák. A teljes területeket négyzetméterben (m²) mérték fel, ami a birtokok nagyságának pontos meghatározásához szolgált,

¹⁰⁵ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 40.

továbbá a térfogatot köbméterben (m³) is kiszámolták, ami az építmények fizikai jellemzőinek részletesebb megértését tette lehetővé.¹⁰⁶

Az építmények építése során használt anyagokat is pontosan feljegyezték, amelyek többségében fa voltak, de számos helyen föld padlóval is találkoztak. Ez az információ nemcsak az építmények szerkezeti jellemzőit tükrözte, hanem azok állapotának és élettartamának megítélését is segítette. Továbbá, ahol lehetséges volt, feljegyezték a házak építési dátumát, ami az ingatlanok korának és történeti háttérének pontosabb megértését tette lehetővé.⁶⁴

Az ingatlanok értékét több fázisban kalkulálták ki. Kezdeként az épületek eredeti értékét határozták meg, majd levonták az értékvesztést, ami átlagosan 20%-os csökkenést jelentett (volt, ahol akár 50% is). Ez a leértékelés figyelembe vette az épületek állagát, elhasználtságát és korát. A csökkentett értéket ezután megszorozva egy inflációs korrekciós tényezővel, ami 1,56 volt. Ezt a lépést azért alkalmazták, hogy az ingatlanok értékelése az akkori gazdasági helyzetnek megfelelően történjen, figyelembe véve az infláció hatásait is. Az 1950 utáni felmérésekben viszont egy 1,204-es együtthatót használtak az előző helyett.¹⁰⁷

Összességében a bizonylatokban végzett részletes dokumentáció és értékelés nemcsak az ingatlanok anyagi értékét tükrözte, hanem a szovjet hatóságok szisztematikus és szigorú munkamódszerét is bemutatta. A felmérések során alkalmazott módszertan lehetővé tette, hogy az ingatlanok értékelése objektív és átlátható legyen, miközben figyelembe vették az építmények szerkezeti jellemzőit, állapotát és történeti háttérét is. Ez a részletes dokumentáció ma is értékes forrásanyagként szolgál a kitelepítések történetének és gazdasági hatásainak elemzéséhez.

A kitelepítési munkálatok során három fontos irat készült, amelyek a kitelepítendő helyeket és az ingatlanokat részletesen leírták. Ezen iratok szolgáltak alapul a felméréseknek, és hozzájárultak a kitelepítés precizitásához, valamint az átláthatósághoz.

Az első, legfontosabb dokumentum egy 1:500-as léptékű tervrajz volt a kitelepítendő területről. Ezen a tervrajzon pontosan ábrázolták az épületeket, megadva azok méreteit. Az épületek közül gyakran legalább két fő épület szerepelt: egy lakóház és egy pajta, melyben az eszközöket tárolták.¹⁰⁸

Az alaprajz strukturális részletessége lehetővé tette, hogy az építmények elhelyezkedése, mérete és funkciója egyértelműen látható legyen. Emellett a dokumentum tartalmazta a tulajdonos nevét, a helyszín címét, valamint a terület felhasználásának arányát. Pontosán megadták, hogy a területből mennyit használtak lakóterületként, és mennyi volt udvarra vagy egyéb célokra fenntartva (lásd a 17. Melléklet).⁶⁶

¹⁰⁶ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 19

¹⁰⁷ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 93. ügyirat, ark. 5.

¹⁰⁸ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 19.

A kitelepítési procedúra második dokumentuma részletesen leírta, hogy milyen építőanyagokat használtak a házakhoz, valamint a kivitelezés időpontját, amennyiben az pontosan meghatározható volt. Ez a feljegyzés nem csupán a birtokok szerkezeti felépítését és történelmét mutatta be, hanem az anyagi értékük megállapítását is elősegítette. A legtöbb épület főleg fából készült, gyakran földpadlóval, ami a kor építkezési módjait és a rendelkezésre álló anyagi lehetőségeket reprezentálta. Az építés időpontjának feljegyzése pontosabb képet adott a házak koráról és állapotáról (lásd 15., 16. Melléklet).⁶⁴

Az értékelési folyamat során több lépésben határozták meg az ingatlanok értékét:

Kezdeti érték: Elsősorban a házak kezdeti értékét számították ki, amely figyelembe vette az építmények típusát, méretét, anyagát és állapotát.⁶⁴

Értékcsökkenés: A kezdeti értéket csökkentették az értékcsökkenéssel, amely átlagosan 20%-os csökkenést jelentett. Ez az értékcsökkenés az építmények elhasználtságát, életkorát és állapotát tükrözte.⁶⁴

Inflációs korrekció: A csökkentett értéket megszorozták az inflációs korrigáló együtthatóval, amely 1,56 volt. Ez a lépés szükséges volt ahhoz, hogy az ingatlanok értékelése a korabeli gazdasági viszonyoknak megfelelően történjen, és az infláció hatásait is figyelembe vegyék.⁶⁴

A jegyzőkönyvet a bizottság minden tagjának és a tulajdonosoknak is szignálnia kellett. A pecsételésközben azonban valami érdekesre bukkantak: rengeteg tulajdonos keresztekkel vetett a nevek helyett. Ezek a keresztek gyakran furcsák voltak, mintha az illetők most először fognának tollat. Ez arra mutat, hogy sok tulajdonos nem tudott írni, vagy legalábbis nehezen boldogult a betűvetéssel. Ez nemcsak a helyiek iskolázottságára utal, hanem arra is, hogy a kilakoltatásnál a kisembereknek is részt kellett venniük a hivatalos teendőkben, akár írástudás híján is.¹⁰⁹

Összességében ez a leírás túlmutat az ingatlanok pusztán anyagi oldalán, azok szerkezeti ismertetőjén is, hiszen helyi közösségek társadalmi és kulturális helyzetét is ecsetelte. A keresztekkel való aláírás helyett a bizonyítványokon egyértelműen jelzi, hogy a kitelepítések során az átlagemberek is érintve lettek a hivatalos eljárásokkal, ami gyakran nehézségeket jelentett. Ez a gazdag dokumentáció napjainkban is forrásként szolgál a kitelepítések történetének és hatásainak elemzéséhez, ahogyan a helyi közösségek tudásának és a hivatalos eljárásokkal való kapcsolatának megértéséhez is.

A harmadik dokumentum, ami a kitelepítési folyamat során született, egy sablonos formátumú bizonylat volt, ami pontosan dokumentálta a lakosoknak kifizetendő összegeket (lásd 18. Melléklet). Nem csak a kitelepítés anyagi részleteit rögzítette, hanem a hivatalos procedúra átláthatóságát is biztosította. A bizonylat tartalmazta a tulajdonos nevét, a címét, valamint a

¹⁰⁹ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 30.

kifizetendő ingatlanok listáját és azok értékét. Ezek az adatok pontosan lehetővé tették a lakosok számára, hogy lássák, milyen ingatlanért és milyen összeget kapnak.¹¹⁰

A bizonylat formája és szerkezete nagymértékben hasonlított a mai napig Ukrajnában használatos szállítási bizonylatokhoz. Ez a hasonlóság nemcsak a dokumentumok hivatalos jellegét tükrözi, hanem azt is, hogy a szovjet időszakban kialakított adminisztratív gyakorlatok közül sokat a mai napig alkalmaznak. A sablonos bizonylat tartalmazta a következő főbb elemeket:

Tulajdonos neve: A bizonylaton feltüntették az ingatlan tulajdonosának teljes nevét, ami az eljárások személyre szabott jellegét biztosította.⁶⁸

Helyszín címe: Az ingatlan pontos helyszínét is dokumentálták, ami a terület azonosítását és a kifizetési kötelezettség helyszíni ellenőrzését lehetővé tette.⁶⁸

Ingatlanok összetétele: A bizonylaton részletesen fel kellett sorolni azokat az ingatlanokat, amelyekért a lakosoknak fizetni fognak. Ez magában foglalta a lakóházakat, gazdasági épületeket és egyéb ingatlanokat.⁶⁸

Ingatlanok értéke: Az egyes ingatlanok értékét pontosan meghatározták, figyelembe véve az építmények típusát, méretét, állapotát és korát. Az értékelés során az előzőleg dokumentált értékcsökkenési és inflációs korrekciós tényezőket is alkalmazták.⁶⁸

A dokumentumok szerkezete és tartalma egyértelműen megmutatja a szovjet közigazgatási gyakorlatok szigorát és részletességét. Az egységes dokumentumsablonok azt tették lehetővé, hogy a deportálási folyamat minden fázisa nyomon követhető és ellenőrizhető legyen. A jelenlegi ukrain szállítólevelekkel való hasonlóság pedig arra utal, hogy a szovjet korszakból átvett közigazgatási módszerek közül sokat még ma is használnak, ami a történeti folytonosságot és a hivatalos eljárások fejlődését is mutatja.

A bizonylatokban gyakran előforduló nyelvi hibák és a nyelvek keveredése (ukrán, orosz, ruszin) egyértelműen a szovjet időszak nyelvi és adminisztratív átállásának nehézségeit tükrözi. Ezek a hibák arra utalnak, hogy a hatósági alkalmazottak nem teljesen sajátították el a hivatalos dokumentáció nyelveit, vagy nem voltak teljesen birtokában ezeknek. Ez a jelenség különösen figyelemre méltó, mivel a szovjet korszakban az orosz volt a hivatalos köznyelv, de a helyi nyelvi sajátosságok (ukrán, ruszin) továbbra is erősen jelen voltak a mindennapi életben és a hivatalos dokumentumokban is.

A nyelvi hibák és a nyelvek keveredése nemcsak a bizonylatokra jellemző, hanem a jegyzőkönyvekben is gyakran előfordulnak. Ezek a hibák több szempontból is jelentősök:

Nyelvi átállás nehézségei: A hibák azt mutatják, hogy a funkcionáriusok még nem voltak teljesen képben az új hivatalos nyelvi követelményekkel, vagy nem tudták következetesen alkalmazni

¹¹⁰ Uo. 17.

azokat. Ez a jelenség különösen érthető, ha figyelembe vesszük, hogy a helyi közösségek hagyományosan több nyelven (ukrán, rutén, magyar) kommunikáltak.

Helyi nyelvi sajátosságok: A rutén és ukrán nyelv elemek gyakori használata azt jelzi, hogy a helyi nyelvi hagyományok továbbra is erősek voltak, és a funkcionáriusok gyakran visszatértek a számukra ismerősebb nyelvi formákhoz. Ez a jelenség különösen jellemző lehetett a kisebb településeken, ahol a helyi nyelvi sajátosságok erősebben érvényesültek.

Adminisztratív gyakorlatok fejlődése: A nyelvi hibák és a nyelvek keveredése azt is tükrözheti, hogy a hivatalos dokumentáció és adminisztratív gyakorlatok még nem voltak teljesen kialakulva vagy egységesítve. A szovjet időszakban az adminisztratív rendszer gyorsan fejlődött, és a nyelvi követelmények is folyamatosan változtak, ami nehézségeket okozhatott a funkcionáriusok számára.

Összességében a nyelvi hibák és a nyelvek keveredése nemcsak a funkcionáriusok nyelvi képességeit tükrözi, hanem a szovjet időszakban zajló nyelvi és adminisztratív átállás nehézségeit is.

Az általunk létrehozott adatbázis az összes eddig fennmaradt dokumentum adatait tartalmazza, amelyek a kitelepítési folyamat során készültek 1949-ben. Ezek a dokumentumok rendkívül értékes forrásanyagként szolgálnak a kitelepítések történetének és hatásainak elemzéséhez. Az adatbázisban szereplő információk részletesen dokumentálják az ingatlanok szerkezeti jellemzőit, anyagi értékét, valamint a tulajdonosok személyes adatait, ami lehetővé teszi a kitelepítési folyamat átfogó elemzését.

Az 1949-ben kiállított dokumentumok közül összesen 39-et sikerült elemezni, amelyek jelenleg az egyetlen fennmaradt forrásanyagok ebből az időszakból. Ezek a dokumentumok azonban nem teljesek, és mindegyik másolat, ami azt jelenti, hogy az eredeti iratok sorsa ismeretlen. A feltehetően 181 dokumentumból csak ez a 39 maradt fenn, ami azt jelzi, hogy a többi dokumentum elveszett vagy megsemmisült. A fennmaradt másolatok hiányosságai és töredékes állapota további kihívásokat jelent a történelmi kutatások során, ugyanakkor ezek az iratok még mindig rendkívül értékesek a kitelepítések történetének rekonstruálásához.⁶⁹

Az adatbázis tartalmazza a tulajdonosok neveit, lakcímét, az ingatlanok mértét, összetételét és értékét. Továbbá fel lettek tüntetve a konkrét dokumentumok levéltári hivatkozásai is. A megvizsgált két delo szám szerint a KTÁL (Kárpátaljai Területi Állami Levéltár), Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 1-47, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 14. ügyirat, ark. 1-63 tartalmaznak egy hosszú listát a kitelepített ingatlanok tulajdonosairól és a megtérítendő összegekről.¹¹¹

A kimutatás a Vulsana (Égermező), Bovcár, és Alsó Bisztra községekben végzett felmérések adatait foglalja magában, melyek során az ingatlanok értékét határozták meg a kitelepítési eljárás

¹¹¹ KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 41-42.

során. A dokumentumok részletesen rögzítik a tulajdonosok nevét, a felmérési jegyzőkönyvek számát, továbbá az ingatlanok felmérési értékét rubelben kifejezve. A táblázat összesen 181 felmérési jegyzőkönyvet tartalmaz, melyek együttes értéke 1 115 973,30 rubelt tesz ki.

A felmérések során az ingatlanok értékét több lépcsőben határozták meg, figyelembe véve az épületek típusát, nagyságát, állapotát, anyagát és életkorát. Az értékelés során alkalmaztak értékcsökkenést (átlagosan 20 százalék), valamint inflációs korrekciót (1,56-os szorzóval), annak érdekében, hogy az ingatlanok értéke a korabeli gazdasági viszonyoknak megfelelő legyen

A legmagasabb érték 28 830,00 rubel, amelyet Belokonenko Matrena Gordejvna ingatlanja kapott.¹¹² Ez az érték messze meghaladja a többi felmérési értéket, ami arra utalhat, hogy az ingatlan kiemelkedő méretű vagy különleges állapotú volt. A legalacsonyabb érték 372,00 rubel, amelyet Jurás Sztefán Vasziljevics ingatlanja kapott. Ez az érték jelentősen alacsonyabb a többi felmérési értéknél, ami valószínűleg az ingatlan kicsi méretére utal. Az átlagos érték 6 165,60 rubel, ami azt jelzi, hogy a legtöbb ingatlan értéke ezen szint körül mozog. A felmérési értékek széles skálán mozognak, ami az ingatlanok különböző méreteit, állapotát és felhasználási módját tükrözi.

A Vulsana (Égermező) faluban a felmérések száma a legnagyobb (160 db), és az összérték is itt a legmagasabb (890 657,20 rubel) (lásd a 22. Melléklet).⁶⁹

Bovcár faluban csak 8 db felmérés történt, az összérték 67 998,00 rubel.⁶⁹

Alsó Bisztra faluban 13 db felmérés készült, az összérték 157 318,00 rubel.⁶⁹

A táblázatban feltárolt információk a kitelepítések során készült felmérések hozadékai, konkrétan a házak anyagi nagyságrendje és a tulajdonosok legszemélyesebb adatai. Az értékek széles spektruma, valamint az átlagos számok elemzése lehetőséget nyújt a kitelepítések gazdasági vetületeinek mélyebb megértésére. Annak ellenére, hogy az iratok nincsenek teljes pompájukban, számos hiányosságot mutatnak, a feljegyzések mindazonáltal felbecsülhetetlen értékűek.

A felmérések nemcsak 1949-ben történtek, hanem a kitelepítési folyamat részeként egészen 1952-ig folytatódtak különféle falvakban, mint például Égermező, Bovcár, Alsó Bisztra, Darva, Dubovci és Kövesliget.¹¹³ Ezek a felmérések nem korlátozódtak kizárólag lakó- és gazdasági épületekre, hanem olyan esetek is előfordultak, amikor csak különálló gyümölcsfákat mérték fel. Ezek a részletes felmérések azt mutatják, hogy a szovjet hatóságok szigorúan és szisztematikusan követték a kitelepítési folyamatot, és minden, akár a legkisebb ingatlant is dokumentáltak.

A legnagyobb és legfigyelemreméltóbb felmérés a Szidej család birtokán történt Alsó Bisztrán. A család birtokán két különálló földterületet mérték fel, amelyeken összesen 80 db és 196 db gyümölcsfa volt. Ez a szám nemcsak a család gazdasági helyzetét tükrözi, hanem azt is, hogy a felmérések során minden, akár a legapróbb részletet is figyelembe vettek. A Szidej család különleges

¹¹² KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 33

¹¹³ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 172. ügyirat, ark. 1-14.

helyzetét az is mutatja, hogy ők voltak az egyetlenek, akik kerti Wc-vel rendelkeztek, ami a felmérések során különösen kiemelt figyelmet kapott.¹¹⁴

Az 1951-es felmérésekből összesen 51 db dokumentumot sikerült áttekinteni és elemezni.¹¹⁵ Ezek a felmérések hasonló problémákkal szembesültek, mint az 1949-es dokumentumok:

- Nyelvi hibák és nyelvek keveredése: Az ukrán, orosz és rutén nyelvek keveredése továbbra is jellemző volt, ami a funkcionáriusok nyelvi képességeinek hiányosságait tükrözte.
- Hiányos dokumentumok: A felmérések töredékesek voltak, és sok esetben csak másolatok maradtak fenn, ami nehézségeket okozott a pontos elemzés során.
- Értékelési módszerek: Az ingatlanok értékelése során továbbra is alkalmazták az értékcsökkenést és az inflációs korrekciót, hogy az értékek a korabeli gazdasági viszonyoknak megfelelőek legyenek.

Összességében a felmérések során készített dokumentumok nemcsak a kitelepítési folyamat gazdasági és adminisztratív részleteit tükrözik, hanem a helyi közösségek társadalmi és kulturális hátterét is bemutatják. A Szidej család példája különösen érdekes, mivel azt mutatja, hogy a felmérések során minden, akár a legapróbb részletet is figyelembe vettek, és a dokumentáció szigorúan követette a hivatalos eljárásokat. Az 1951-es felmérések hiányosságai és problémái hasonlóak voltak az 1949-es dokumentumokéhoz, ami azt jelzi, hogy a kitelepítési folyamat során a hivatalos gyakorlatok továbbra is kihívások elé állították a funkcionáriusokat.

A táblázat a kitelepített ingatlanok tulajdonosainak kifizetett összegeit tartalmazza, amelyeket 1949 májusa és 1952 júliusa között teljesítettek. A dokumentumok részletesen rögzítik a tulajdonosok nevét, a települést, a házszámot (ha ismert), valamint a kifizetett összeget rubelben. A táblázatban összesen 138 bejegyzés található, amelyek összértéke 764 399,5 rubel. A kifizetések több hullámban történtek, és a dokumentumok időrendben vannak csoportosítva: 1949-1951, 1951 április-december, valamint 1952 január-július.

A legmagasabb kifizetett összeg 28 830,00 rubel, amelyet Belokonenko Matrena Gordejevna kapott.⁷⁰ Ez az összeg messze meghaladja a többi kifizetést, ami arra utalhat, hogy az ingatlan kiemelkedő méretű vagy értékes volt. A legalacsonyabb kifizetett összeg 45,00 rubel, amelyet több tulajdonos is kapott (pl. Tetyera N.V., Rasszoha Sztyepán Ivanovics, Jofzsik F.F.).¹¹⁶ Ezek az összegek a gyümölcsfákra vonatkoztak.

Az átlagos kifizetett összeg 5 539,13 rubel, ami azt jelzi, hogy a legtöbb tulajdonos ezen szint körül kapott kártérítést. A kifizetések nagyon széles skálán mozognak, ami az ingatlanok különböző méreteit, állapotát és értékét tükrözi. A Vulsana (Égermező) faluban a legtöbb kifizetés

¹¹⁴ KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 93. ügyirat, ark. 166.

¹¹⁵ Uo. 1-181

¹¹⁶ KTÁL Fond P-1097, 1. op., 93. ügyirat, ark 151-159.

történt, és az összérték is itt a legmagasabb. A Bovcár, Alsó Bisztra, Darva, Dubovc és Kövesliget településeken is történtek kifizetések, de ezek száma és összértéke jóval alacsonyabb.

A kifizetések során gyakran előfordultak kis összegek (pl. 45 rubel), amelyek a gyümölcsfákra vonatkoztak. Ezek az összegek azt mutatják, hogy a kitelepítési folyamat során minden, akár a legkisebb ingatlant is figyelembe vettek.

Időbeli megoszlás:

1949-1951: A kifizetések összértéke 492 203,7 rubel.⁷¹

1951 április-december: A kifizetések összértéke 185 190,5 rubel.⁷¹

1952 január-július: A kifizetések összértéke 87 005,3 rubel.⁷¹

A táblázat részletesen bemutatja a kitelepítési folyamat során történt kifizetéseket, amelyek az ingatlanok anyagi értékét és a tulajdonosok személyes adatait rögzítik. A kifizetések széles skálája és az átlagos értékek elemzése lehetővé teszi, hogy betekintést nyerjünk a kitelepítések gazdasági hatásaiba. A dokumentumok hiányosságai és töredékes állapota ellenére az adatok még mindig rendkívül értékesek.

A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár Ungvári részlegében található dokumentumok alapján létrehoztunk egy adatbázist a felkutatott ingatlan tulajdonosokról. Az adatbázis tartalmazza a tulajdonosok neveit, lakcímét, az ingatlanok mértét, összetételét és értékét. Továbbá fel lettek tüntetve a konkrét dokumentumok levéltári hivatkozásai is. A megvizsgált három delo szám szerint a KTÁL (Kárpátaljai Területi Állami Levéltár), F. P–1097, op. 1, od. zb. 13, ark. 1-47, KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 14, ark. 1-63, F. P-1097, op. 1, od. zb 93, ark 1-181.

Táblázat szerkezete: A táblázat több oszlopból áll, amelyek az ingatlanokkal és tulajdonosaikkal kapcsolatos információkat tartalmaznak. Az oszlopok között megtalálhatóak a tulajdonos neve, az ingatlan területe, az építmények területe, az építmények térfogata, a település és házszám, az ingatlanok értéke, valamint a levéltári hivatkozások.

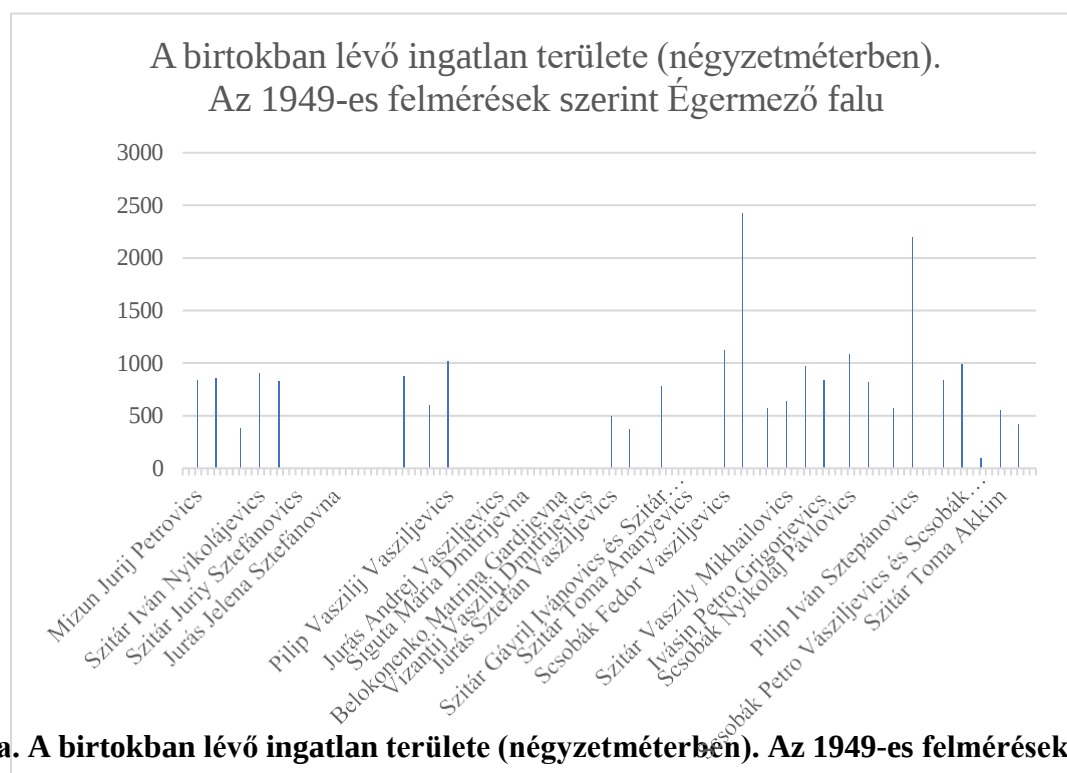
Két fő rész: Az adatbázis két fő részből áll: az 1949-es és az 1951-es felmérésekből. Mindkét részben hasonló adatok szerepelnek, de az 1951-es felmérésben további információk is megjelennek, például gyümölcsfák és egyéb kisebb építmények.

Oszlopok és adattípusok:

1. A háztartás vezetőjének neve: Az ingatlan tulajdonosának neve.
2. A birtokban lévő ingatlan területe (négyzetméterben): Az ingatlan teljes területe.
3. Ebből építmények alatt (négyzetméterben): Az építmények által elfoglalt terület.
4. Ebből lakható építmények alatt (négyzetméterben): A lakható építmények területe.
5. Ebből egyéb célú építmények alatt (négyzetméterben): Egyéb célú építmények területe.

6. Ebből egyéb terület (négyzetméterben): Egyéb területek, amelyek nem építmények alatt vannak.
7. Építmények térfogata (köbméterben): Az építmények térfogata.
8. Ebből lakóházak térfogata (köbméterben): A lakóházak térfogata.
9. Település, házszám: Az ingatlan helye, település és házszám.
10. A birtok összetétele (Részek építésének éve): Az ingatlan részeinek építési éve.
11. Meghatározott bekerülési érték (rubelben): Az ingatlan bekerülési értéke.
12. Valós érték (kiszámolva belőle a meghatározott értékcsökkenést, rubelben): Az ingatlan valós értéke, figyelembe véve az értékcsökkenést.
13. Összesen bekerülési érték (rubelben): Az összes bekerülési érték.
14. Összesen valós érték (rubelben): Az összes valós érték.
15. Együtthatóval korrigált érték (valós érték*1,56, 1950-tól 1,204): Az érték korrigált változata.
16. Feltételes nemzetiség: A tulajdonos nemzetisége (pl. Rutén, Ukrán).
17. Aláírás helyessége: Az aláírás helyességével kapcsolatos megjegyzések.
18. Levéltári hivatkozás: A levéltári dokumentumokra való hivatkozás.

Az adatok elemzését véleményünk szerint érdemes elkezdni a birtokban lévő ingatlan területe (négyzetméterben) oszloptól. A felkutatott adatok alapján összeállítható a következő diagram:

3.4. ábra. A birtokban lévő ingatlan területe (négyzetméterben). Az 1949-es felmérések szerint

Égermező falu

Forrás: Saját szerkesztés, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 1-47, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 14. ügyirat, ark. 1-63

A diagramból kiderül, hogy alapvetően a földterületeket három osztályba lehet sorolni:

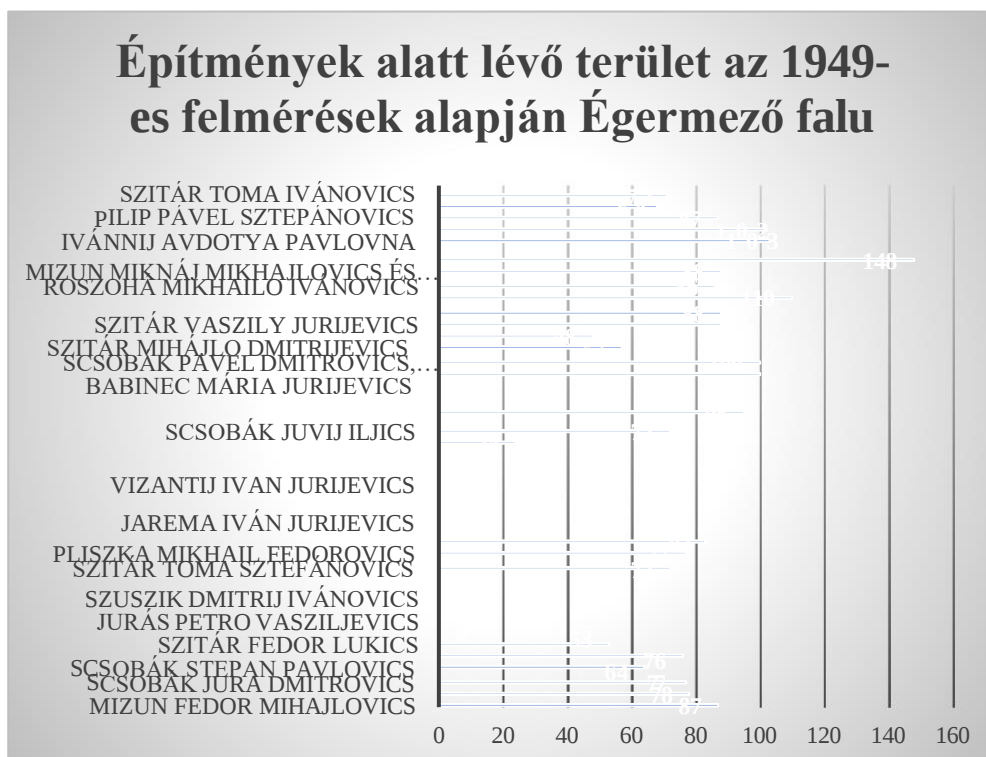
Legnagyobb terület: Szuszik Dmitrij Ivánovics ingatlanja a legnagyobb területű, körülbelül 3000 m². Szítár Jurij Sztefánovics és Jurás Petro Vasziljevics ingatlanai is jelentősek, körülbelül 2000 m² és 1500 m².

Közepes területű ingatlanok: Szítár Fedor Lukics, Szítár Iván Nyikolájevics, Scsobák Stepan Pavlovics és Scsobák Jura Dmitrovics ingatlanai körülbelül 1000 m² és 1500 m² között mozognak.

Kisebb területű ingatlanok: Jurás Jelena Sztefánovna, Jurás Andrej Vasziljevics, Siguta Mária Dmitrievna és Vizantij Ivan Jurijevics ingatlanai körülbelül 500 m² alattiak.

Legkisebb terület: Szítár Toma Akkim és Szítár Toma Ivánovics ingatlanai a legkisebbek, körülbelül 0 m² és 500 m² között.

Az ingatlanok átlagos területe: 586,12 m². Az 1949-es évben összesen 39 darab földet mértek fel, melynek átlagolása után derül ki, hogy hány telek területe kisebb, vagy éppen nagyobb az átlagnál. Kisebb, mint 586,12 m²: 24 földterületet regisztráltak. Nagyobb vagy egyenlő, mint 586,12 m²: 15 földdarab adódott. A telkek nagy része (24 db.) 586,12 m² alatt van, ami azt jelzi, hogy jellemzően kisebb ingatlanokról beszélhetünk. 15 telek mérete haladja meg, vagy éri el az 586,12 m²-t, ami azt mutatja, hogy vannak nagyobb területű ingatlanok is, bár kevesebb. A földek több mint fele (61,5%) 586,12 m² alatt van, míg a nagyobb területűek 38,5%-ot tesznek ki. Ez azt támasztja alá, hogy a kisebb telkek dominálnak, ugyanakkor a nagyméretű ingatlanok is fontos szerepet játszanak.

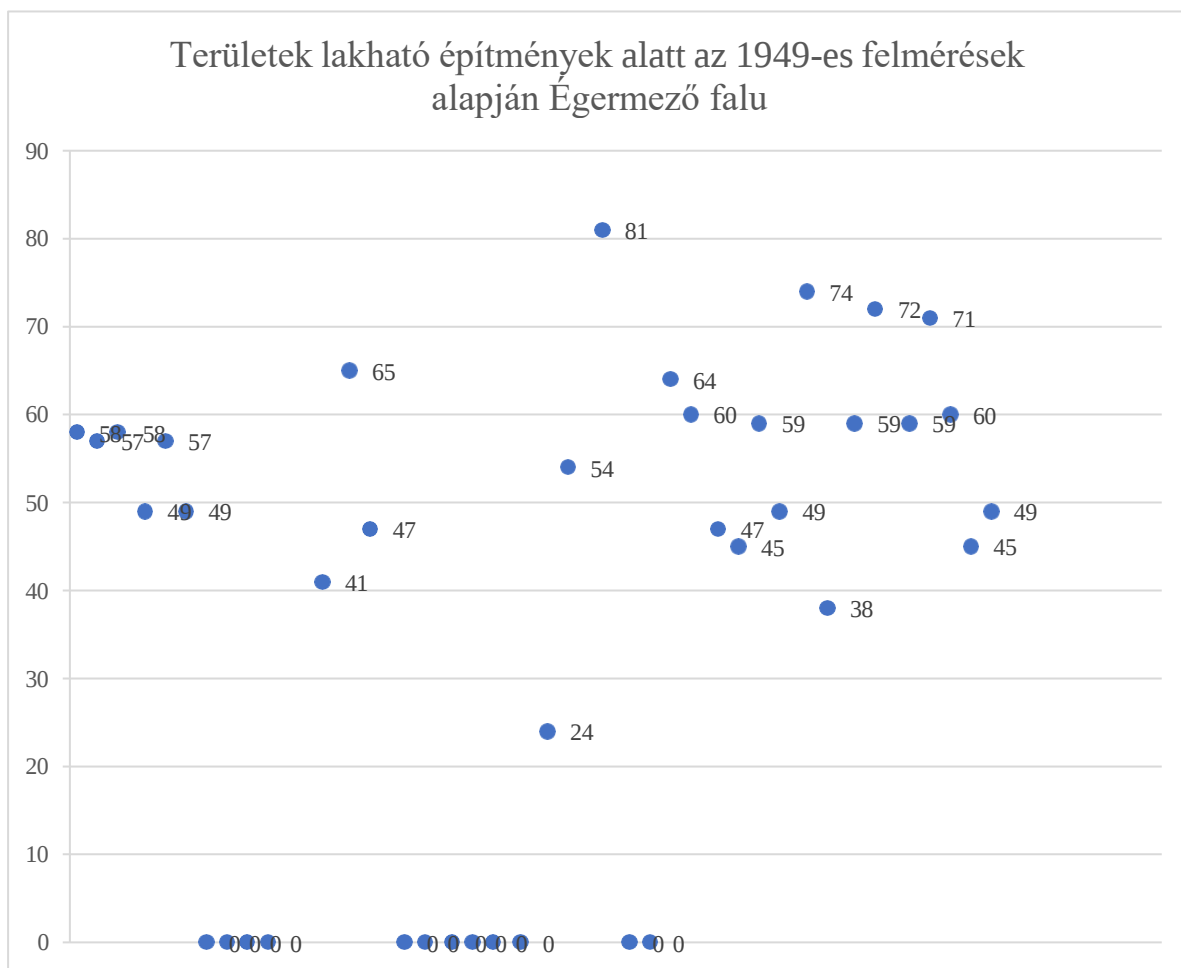
3.5. ábra. Építmények alatt lévő terület az 1949-es felmérések alapján Égermező falu

Forrás: Saját szerkesztés, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 1-47, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 14. ügyirat, ark. 1-63

A diagram az Építmények alatt lévő terület nagyságát mutatja be az 1949-es felmérések alapján Égermező faluban. Az építmények alatt lévő terület négyzetméterben van megadva, és a tulajdonosok nevei szerepelnek a vízszintes tengelyen. A diagramból kiderül, hogy alapvetően a földterületeket három osztályba lehet sorolni:

Szuszik Dmitrij Ivánovics ingatlanjánál a legnagyobb az építmények alatti terület, körülbelül 100 m² felett. Scsobák Jura Dmitrovics és Scsobák Stepan Pavlovics ingatlanai is jelentősek, körülbelül 80–90 m². Közepes építmény alatti terület: Szítár Fedor Lukics, Jurás Petro Vasziljevics, Pliszka Mikhail Fedorovics és Jarema Iván Jurijevics ingatlanai körülbelül 50–70 m² között mozognak. Kisebb építmény alatti terület: Szítár Toma Ivánovics, Pilip Pavel Sztepánovics, Ivánnij Avdotya Pavlovna és Mizun Miknáj Mikhajlovics ingatlanai körülbelül 20–40 m² alattiak. Az építmények alatt lévő terület átlagos nagysága: 56,46 m²

Összesen 1949-ben 39 db. építmények alatti földterület lett felmérve, az átlag kiszámítása után meghatározható hány ingatlan területe nagyobb vagy kisebb az átlagnál. Kisebb, mint 56,46 m²: 6 földterület. Nagyobb vagy egyenlő, mint 56,46 m²: 13 földterület.

3.6. ábra. Területek lakható építmények alatt az 1949-es felmérések alapján Égermező falu

Forrás: Saját szerkesztés, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 1-47, KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 14. ügyirat, ark. 1-63

A feldolgozott adatbázis 39 egyedi lakóépület nagyságát foglalja magában. A lakóházak átlagos területe 38,23 négyzetméter, mely, figyelembe véve az épületek variálható méretét, általános áttekintést ad a falu épületelosztásáról.

A részletes adatelemzés során kimutatható, hogy 6 épület kisebb a középértéknél, míg 33 épület nagyobb ennél. Ez az eloszlás arra utal, hogy a faluban a többség nagyobbra tervezett épület, melyeket feltehetően eltérő funkcióval használtak, mivel jó pár épület jelentősen túllépi az átlagos területet.

Ez a helyzet részletesebb vizsgálatot is igényelhet az egyes épületek történeti és funkcionális hátterének megértése érdekében. A nagyobb alapterületek feltételezhetően több célra használt házak vagy közösségi épületek voltak.

Továbbá, a nagymértékben az átlagtól eltérő épületek sok esetben nullás értékeket mutatnak, mely felveti ezek elhagyatottságát vagy pusztulását.

A Vulsana településről származó adatok jelzik, hogy az egyes lakóházak mérete között jelentős különbségek figyelhetők meg, ami mind a közösség szociális-gazdasági helyzetét, mind az építészeti hagyományokat tükrözheti.

A vizsgálat során szereplő adatsor a különböző birtokokon fellelhető építmények részletes leírását tartalmazza. Ezek közé tartoztak a fő- és melléképületek, mint a pajták, istállók, disznóólak, kutak, amelyek beszerzési és aktuális értékével, valamint a felépítésük évével kapcsolatos információk.

Ezen adatok feldolgozásának célja a birtokstruktúra alapos feltárása, az épületek számszerűsítése, az átlagértékek meghatározása, és a szélsőséges értékek beazonosítása. A birtokokon fellelhető épületek közül 39 volt a főépület, míg a melléképületek, főként pajták száma elérte az 56-ot. A melléképületek között szerepeltek istállók, disznóólak, szénatárolók, kutak, és pincék is. Az építési évszámok adatai kizárólag a főépületek esetében voltak elérhetők.

Az építési évek átlaga 1934,57 volt, ami arra utal, hogy a birtokok nagyrésze a 20. század első felében épült. A legkorábbi év 1920-ra, míg a legkésőbbi 1945-re datálható. Az építési időszakok eloszlása a következő volt: 1920 és 1930 között öt, 1931 és 1940 között nyolc, míg 1941 és 1945 között kilenc főépület épült. Így az épületek többsége a két világháború közötti időszakban, vagy közvetlenül a második világháború alatt épült.

A főépületek beszerzési és aktuális értékének vizsgálata során a beszerzési érték átlaga 5003,68 rubel, a valós értékük átlaga 4017,00 rubel, míg az együtthatóval korrigált érték 6314,68 rubel volt. A legalacsonyabb beszerzési értékű épület 1636 rubelbe, míg a legdrágább 21404 rubelbe került.

A valós értékek nagymértékű szórása a birtokok közötti különbségekre utalt. A főépületek közül hét épület beszerzési értéke meghaladta az átlagot, míg tizenöté alatta maradt. A pajták és egyéb melléképületek elemzésekor a pajták beszerzési értékének átlaga 654,51 rubel volt, a legalacsonyabb érték 28 rubel, a legmagasabb pedig 5112 rubel.

A melléképületek közötti eltérések is jelentősek voltak, ami az egyes birtokok eltérő funkcióival, gazdasági helyzetével és a fenntartási költségeivel magyarázható. Az adatok alapján az a következtetés vonható le, hogy az épületek zöme a két háború között vagy utána épült, az átlagos építési év 1934,57. Ez azt sugallja, hogy a település, illetve a birtokrendszer fejlődése főként ebben az időszakban zajlott.

A fő- és melléképületek értékei nagy tartományban mozogtak, ami a birtokok közötti jelentős gazdasági különbségeket tükrözte. A főépületek 68 százaléka és a pajták 69 százaléka az átlagos beszerzési érték alatt helyezkedett el, ami arra utal, hogy a gazdasági központok egy szűkebb birtokosi rétegre koncentráálódtak. A legértékesebb birtok Belokonenko Matrina Gardijevna birtoka volt, melynek bekerülési értéke 21404 rubel, a korrigált értéke pedig 28650 rubel volt, egyben a legmagasabb értékű főépülettel rendelkezett.

A legalacsonyabb értékű birtok Jurás Petro Vasziljevics főépülete volt, 1636 rubeles beszerzési értékkel, ami a legkisebb a vizsgált adatok között. A kapott adatok alapján a birtokstruktúra és az épületek értékei nagy szóródást mutattak, jelezve a közösségen belüli gazdasági különbségeket és a történelmi fejlődés eltérő irányait. A feldolgozott adatok segítenek megérteni az egykori birtokstruktúra gazdasági és építészeti összefüggéseit, valamint a település fejlődési folyamatát.

A korrigált érték oszlopa azt mutatja, hogy a valós értékeket egy meghatározott szorzóval korrigálták, figyelembe véve a pénz vásárlóértékének változását az idő múlásával.

A számítások során az 1950 előtt épült épületeknél 1,56-os, az 1950 utániaknál 1,204-es szorzót alkalmaztak. (Ezt a döntést a Szovjetunió Minisztertanácsának 2864. számú, 1950. július 1-jétől hatályos határozata tette szükségessé).

A főépületek átlagos korrigált értéke 6314,68 rubel volt, ami jelentős emelkedést jelent az eredeti valós értékekhez képest. Az adatok elemzése azt mutatja, hogy a legalacsonyabb korrigált érték 1887 rubel volt, a legmagasabb pedig 28650 rubel.

A korrigált értékek szórása szintén figyelemre méltó volt, jelezve, hogy az épületek értékének növekedése nem volt egyenletes. Az épületek 63 százaléka az átlagos korrigált érték alatt helyezkedett el, míg 37 százaléka meghaladta azt. A korrekciós tényező használata jelentősen befolyásolta az épületek értékét, pontosabb képet adva az egyes birtokok gazdasági jelentőségéről.

Az 1950-es évek felméréseinek adatai a birtokok és ingatlanok részletes térbeli, térfogati és értékbeli leírását tartalmazzák. A vizsgálat során meghatározták az átlagos, a maximum és a minimum értékeket. Az ingatlanok átlagos területe 749 négyzetméter, a legnagyobb ingatlan területe 2429

négyszetméter, a legkisebb 0 négyszetméter volt, amikor csak építmények voltak, de nem tartoztak hozzá területek.

Az építmények alatti terület átlaga 87 négyszetméter, a maximum 148, a minimum pedig 0 négyszetméter. A lakható építmények alatti terület átlaga 58 négyszetméter, a maximum 81, a minimum 0 négyszetméter. Az egyéb célú építmények alatti terület átlaga 29 négyszetméter, a maximum 76, a minimum 0 négyszetméter. Az építmények térfogatának átlaga 108 köbméter, a maximum 566, a minimum 0 köbméter. A lakóházak térfogatának átlaga 102 köbméter, a maximum 528, a minimum 0 köbméter.

A meghatározott beszerzési érték átlaga 3641 rubel, a maximum 21404, a minimum 204 rubel. A valós értékek átlaga 2913 rubel, a maximum 17551, a minimum 184 rubel.

Az összesen beszerzési érték átlaga 4807 rubel, a maximum 22309, a minimum 204 rubel. Az összesen valós érték átlaga 3963 rubel, a maximum 18365, a minimum 184 rubel. Az együttthatóval korrigált értékek átlaga 6182 rubel, a maximum 28650, a minimum 240 rubel. Ezen adatok azt mutatják, hogy az ingatlanok területe és értéke jelentősen tért el, ami a különféle méretű és minőségű ingatlanok sokféleségét tükrözi.

Az 1950-es évek felmérései során feljegyezték a birtokok és ingatlanok területi nagyságát, térfogatát és értékét. A legnagyobb ingatlan területét 2429 négyszetméteren jegyezték fel, ami Scsobák Pavel Dmitrovics és Scsobák Iván Pávlovics tulajdonában volt, a legkisebb 0 négyszetméter volt, amely többeknél is előfordult, például Szitár Juriy Sztэфánovicsnál, ahol csak épületek álltak, de nem tartoztak hozzájuk területek.

Az épületek által elfoglalt terület maximuma 148 négyszetméter volt, ami Pilip Iván Sztэфánovics birtokában állt, a minimum 0, több tulajdonosnál. A lakható épületek alatti terület maximuma 81 négyszetméter volt, Szitár Gávril Ivánovics és Szitár Vaszilij Dmitrovics birtokában, a minimum 0, több tulajdonosnál.

Az egyéb célú épületek területe maximuma 76 négyszetméter volt, Pilip Iván Sztэфánovics tulajdonában, a minimum 0, több tulajdonosnál. Az épületek térfogatának maximuma 566 köbméter volt, Szuszik Dmitrij Ivánovics birtokában, a minimum 0, több tulajdonosnál. A lakóházak térfogatának maximuma 528 köbméter volt, Belokonenko Matrina Gardijevna tulajdonában, a minimum 0, több tulajdonosnál.

A bekerülési érték maximuma 21404 rubel volt, Belokonenko Matrina Gardijevna tulajdonában, a minimum 204 rubel, Mizun Fedor Mihajlovics tulajdonában. A valós érték maximuma 17551 rubel volt, Belokonenko Matrina Gardijevna tulajdonában, a minimum 184 rubel, Mizun Fedor Mihajlovics tulajdonában.

Az összes bekerülési érték maximuma 22309 rubel volt, Belokonenko Matrina Gardijevna tulajdonában, a minimum 204 rubel, Mizun Fedor Mihajlovics tulajdonában. Az összes valós érték

maximuma 18365 rubel volt, Belokonenko Matrina Gardijevna tulajdonában, a minimum 184 rubel, Mizun Fedor Mihajlovics tulajdonában.

Az együtthatóval korrigált érték maximuma 28650 rubel volt, Belokonenko Matrina Gardijevna tulajdonában, a minimum 240 rubel, Roszoha Sztepán Ivánovics tulajdonában. Ezek az adatok a birtokok területének és értékének jelentős különbségeit mutatták, kiemelve az ingatlanok sokféleségét mind méretben, mind minőségben.

REZÜMÉ

A hrucsovi éra, vagyis az „olvadás” korszaka a Szovjetunióban, Nyikita Hruscsov első titkár irányítása alatt 1953 és 1964 között zajlott. Hruscsov a sztálini idők lezárultával került a hatalomba, s azonnal hozzálátott a szovjet társadalom modernizálásához, illetve a gazdasági fejlődést ösztönző reformok bevezetéséhez. A hrucsovi korszak Kárpátalján, azaz Ukrajna nyugati régiójában szintén érezhető volt. A szovjet politikai és gazdasági reformok országszerte érvényesültek, így Kárpátalját sem hagyták ki belőle.

Ebben a korszakban Kárpátalján az ipari termelés növekedett, számos új ipari üzem és gyár épült a régióban, ami javította az életszínvonalat és a munkalehetőségeket. A mezőgazdasági termelékenységet szintén sikerült növelni a modernizáció és a technológiai újítások segítségével, ami a vidéki területek gazdasági fejlődését is elősegítette.

Hruscsov vezetésével Kárpátalján is reformok indultak az oktatás és az egészségügy modernizálására. Az oktatási rendszer átalakítása új iskolákat hozott létre, számos diák számára biztosítva az ingyenes oktatást. Az egészségügyi reformok az egészségügyi intézmények infrastruktúrájának és felszereltségének javulásához vezettek, ami jobb orvosi ellátást tett lehetővé a lakosság számára.

Ugyanakkor a hrucsovi korszakban Kárpátalján is tapasztalták a politikai és szabadságjogok korlátozását, valamint a szovjetrendszer általános korlátaait. Az ukrán nyelv és kultúra szabad érvényesülése továbbra is akadályokba ütközött, az ukránoknak pedig gyakran kellett érdekeiket, jogaikat és kultúrájukat védeniük a szovjet hatóságokkal szemben.

Összefoglalva, a hrucsovi korszak Kárpátalján is jelentős változásokat hozott az ipar, a mezőgazdaság, az oktatás és az egészségügy terén. Azonban az ukrán nemzeti identitás és szabadságérzés továbbra is korlátozott volt, s a szovjet hatóságok felügyelete alatt maradt.

A hrucsovi gazdasági reformok nagymértékben befolyásolták Kárpátalja gazdasági helyzetét is. A régió ipari termelése és mezőgazdasági termelékenysége jelentősen növekedett az 1950-es évek végén és az 1960-as években.

Az ipari termelés növelése érdekében a kormány új üzemeket és gyárakat hozott létre a régióban. Például létrejött az Ungvári Gépgyár, amely főleg a szovjet hadsereg számára gyártott fegyvereket és alkatrészeket. Az élelmiszeripar is fejlődött, új hűtőházak, konzervgyárak és malomipari üzemek épültek.

A mezőgazdasági termelékenységet szintén növelték a modernizáció és a technológiai fejlesztések, ami a gazdák jövedelmezőségét is javította. Az állami gazdaságok terén szintén jelentős változások történtek, a gazdaságokat modernizálták és hatékonyabbá tették.

A hruscsovi gazdasági reformok hozzájárultak a Kárpátalján élők életszínvonalának javulásához is. A reformok hatására csökkent a munkanélküliség, és javultak a bérek és a munkakörülmények. A kormány emellett beruházásokat hajtott végre az oktatásban és az egészségügyben is, ami a szolgáltatások minőségének és hozzáférhetőségének javulását eredményezte.

Mindazonáltal az iparosítás és az intenzív mezőgazdasági termelés miatt Kárpátalja természeti környezete is károsodott. Az intenzív mezőgazdasági termelés és az ipari tevékenységek szennyezték a levegőt és a talajt, negatívan hatva a környezetre. Összességében, a hruscsovi gazdasági reformok pozitívan hatottak Kárpátalja gazdasági helyzetére, ám a régió természeti környezetére negatív hatást gyakoroltak. A hruscsovi korszak végére Kárpátalja helyzete sokszínűvé vált. Az ipar és a mezőgazdaság modernizációja jelentősen javította a régió gazdasági helyzetét, de ezzel párhuzamosan problémák is megmaradtak. Az ipar modernizálása során számos üzem és gyár kezdett újra működni Kárpátalján, növelve a termelékenységet és a munkahelyek számát. Az ipari termelés főleg a gépiparban, az élelmiszeriparban és az építőiparban bővült.

A mezőgazdasági termelékenység növekedett a modernizáció és a technológiai fejlesztések következtében. Az állami gazdaságokon kívül engedélyezték a magángazdálkodást is, ami a mezőgazdasági termelés bővüléséhez és a gazdák jövedelmének emelkedéséhez vezetett.

A kormány az oktatás és az egészségügy területén is jelentős fejlesztéseket hajtott végre Kárpátalján, amelyek javították a szolgáltatások minőségét és hozzáférhetőségét.

A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése 1949 és 1956 között jelentős mérföldkő volt a kárpátaljai energetikai fejlesztések történetében, melyet a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár anyagai alapján elemeztünk. Az építkezés során számos kihívással kellett szembenézni, melyek közül kiemelkedtek a munkaerőhiány és a szakképzettség hiánya, valamint a nyersanyagok korlátozott elérhetősége és a logisztikai nehézségek. Ezen tényezők ahhoz vezettek, hogy a projekt tervszerinti lezárása 1954-ben nem történt meg.

Az építés során a munkaerőhiány komoly akadályt jelentett, hiszen a területen korlátozott volt a rendelkezésre álló munkaerő, és a szükséges szakemberek száma is alacsony volt. Ezzel párhuzamosan a meglévő munkaerő jelentős része nem rendelkezett a szükséges szakképzettséggel, ami tovább nehezítette az építés folyamatát és hosszabbította az időtartamát.

A nyersanyagok hiánya szintén jelentős problémát jelentett az építkezés során. A területen limitált volt az elérhető anyagok mennyisége és minősége (legfőképp problémák merültek fel a villamos energiával és a faanyaggal), ami visszafogta az építés ütemét és növelte annak költségeit. A hiányosságok a cement, acél és más építőanyagok terén egyaránt megnehezítették az építési folyamatot, és problémát okoztak az infrastruktúra fejlesztésében.

A logisztikai nehézségek szintén kritikus szerepet játszottak az építés során. A terület elhelyezkedése és a környező infrastruktúra hiányosságai miatt a szállítás és az anyagok eljuttatása az építkezés helyszínére sokszor kihívás volt. A megfelelő szállítási útvonalak kialakítása és a logisztikai műveletek optimalizálása (továbbá a kellő alkatrész raktárak létrehozása) nélkülözhetetlen volt az építés sikeres befejezéséhez.

Összeségében az építkezés komoly költségeket termelt és a projekt végső összege meghaladta a 200 millió rubelt. A létesítési munkálatok során évente átlagosan több mint 300 különböző mechanizmust és földmunkagépet, valamint 100 járművet alkalmaztak. A levéltári dokumentumok szerint a létesítési időszakban, 1949 és 1956 között összesen 420 000 köbméter betont öntöttek, melyhez 84 000 tonna cementet, 250 000 köbméter zúzott követ, 90 000 köbméter homokot, 80 000 köbméter törmelékkövet, 700 tonna fém anyagot, 1910 tonna vasúti sínanyagot és 32 000 köbméter fát használtak fel. A hegyoldalon egy 380 méter hosszú, 2,15 méter átmérőjű fém nyomóvezeték is telepítettek. Emellett több mint 1900 ezer köbméter földet mozgattak és dolgoztak fel a területen.

A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építési projektje keretében 1949-ben kezdeményezett kitelepítések és az ahhoz kapcsolódó felmérések a szovjet hatóságok területi és etnikai politikájának egyik jellegzetes példáját mutatják be. A projekt célja a Talabor folyón egy duzzasztógát építése volt, amely egy nagy víztározó létrehozásához vezetett. Azonban a völgyben elhelyezkedő Égermező (Vulsana) falu elárasztása miatt döntés született a lakosok kitelepítéséről.

A kitelepítési folyamatot egy speciális bizottság felállítása előzte meg, amelynek feladata volt a lakosok vagyonának részletes felmérése. A bizottság tagjai között helyi hatósági képviselők és külsős szakértők is szerepeltek. A felmérések 1949 áprilisában kezdődtek, és az ingatlanok értékét pénzben határozták meg, figyelembe véve az inflációt és az építmények állapotát. A kitelepítés során a lakosokat átlagosan 100 kilométer távolságra kellett áthelyezni Kárpátalja területén belül. Ennek a döntésnek kettős célja volt: egyrészt a terület felszabadítása a víztározó számára, másrészt az etnikai vegyítés elősegítése, különösen a magyar közösségek szétszórása érdekében.

A kitelepítési zóna olyan területeket érintett, ahol jelentős magyar lakosság élt, például Csap és Nagyszőlős környékén. A felmérések során részletesen dokumentálták az ingatlanok állapotát, méretét és értékét. Az ingatlanok értékét 1945-ös árak alapján határozták meg, és inflációs korrekciót is alkalmaztak. Égermező faluban 160 ingatlant mérték fel, amelyek összértéke 890 657,30 rubel volt. Bovcárban és Alsó Bisztrán is folytak felmérések, de itt kevesebb ingatlant érintett a folyamat.

A kitelepítések nemcsak a lakosság fizikai áthelyezését jelentették, hanem a helyi közösségek felbomlását is. A magyar közösségek szétszórása és a szláv lakossággal való keveredés célja a nemzeti identitás gyengítése volt. A felmérések során kiderült, hogy a kitelepített lakosok közül sokan írástudatlanok voltak, ami a helyi közösségek alacsony műveltségi szintjére utal. A

kitelepítési folyamat során részletes dokumentáció készült, amely az ingatlanok értékét, a tulajdonosok adatait és a kifizetendő összegeket rögzítette. A dokumentumokban gyakran előfordultak nyelvi hibák, ami a funkcionáriusok nyelvi képességeinek hiányosságaira utalt. A felmérések során alkalmazott módszertan szigorú és szisztematikus volt, de a dokumentumok töredékes állapota miatt nehézségek merültek fel a pontos elemzés során. A kitelepítések nem korlátozódtak csak 1949-re, hanem egészen 1952-ig folytatódtak, és több falut érintettek, mint például Égermező, Bovcár, Alsó Bisztra, Darva, Dubovci és Kövesliget. A felmérések során nemcsak lakóépületeket, hanem gyümölcsfákat és egyéb ingatlanokat is dokumentáltak. Összességében a kitelepítések a szovjet hatóságok területi és etnikai politikájának egyik jellegzetes példáját mutatják be, amely nemcsak a terület fizikai átalakítását, hanem a helyi közösségek társadalmi és gazdasági életének radikális változását is eredményezte. A dokumentáció hiányosságai ellenére az adatok értékes betekintést nyújtanak a kitelepítések gazdasági és társadalmi hatásaiba.

РЕЗЮМЕ

Хрущовська епоха, або епоха "відлиги" в Радянському Союзі, відбувалася за часів першого секретаря Микити Хрущова між 1953 і 1964 роками. Хрущов прийшов до влади наприкінці сталінської епохи і одразу ж взявся за модернізацію радянського суспільства та запровадження реформ для стимулювання економічного розвитку. Епоха Хрущова відчувалася і на Закарпатті, західному регіоні України. Радянські політичні та економічні реформи застосовувалися по всій країні, включаючи Закарпаття.

У цей період на Закарпатті зросло промислове виробництво, в регіоні було побудовано багато нових промислових підприємств і заводів, що підвищило рівень життя та створило нові робочі місця. Продуктивність сільського господарства також зросла завдяки модернізації та технологічним інноваціям, що також сприяло економічному розвитку сільських територій.

Під керівництвом Хрущова на Закарпатті також було розпочато реформи, спрямовані на модернізацію освіти та охорони здоров'я. Реструктуризація системи освіти створила нові школи, що забезпечило безкоштовну освіту для багатьох учнів. Реформи в галузі охорони здоров'я призвели до покращення інфраструктури та обладнання медичних закладів, що дозволило покращити медичне обслуговування населення.

Однак за часів Хрущова Закарпаття також зазнало обмежень політичних прав і свобод, а також загальних обмежень радянської системи. Перешкоди для вільного використання української мови та культури продовжували існувати, і українцям часто доводилося захищати свої інтереси, права та культуру від радянської влади.

Таким чином, хрущовська епоха принесла значні зміни в промисловості, сільському господарстві, освіті та охороні здоров'я на Закарпатті. Однак українська національна ідентичність і почуття свободи залишалися обмеженими і під контролем радянської влади.

Хрущовські економічні реформи також мали значний вплив на економічну ситуацію в Закарпатті. Промислове виробництво і продуктивність сільського господарства в регіоні значно зросли наприкінці 1950-х і 1960-х років.

Щоб стимулювати промислове виробництво, уряд створив нові фабрики та заводи в регіоні. Наприклад, було засновано Ужгородський машинобудівний завод, який в основному виробляв зброю та деталі для радянської армії. Харчова промисловість також розвивалася, з'явилися нові холодильники, консервні та млинарські заводи.

Продуктивність сільського господарства також зросла завдяки модернізації та технологічним вдосконаленням, що також підвищило прибутковість фермерів. Значні зміни

відбулися і в радгоспному секторі, де господарства модернізуються та стають більш ефективними.

Хрущовські економічні реформи також допомогли покращити рівень життя людей на Закарпатті. Реформи знизили рівень безробіття, підвищили заробітну плату та покращили умови праці. Уряд також інвестував в освіту та охорону здоров'я, що покращило якість та доступність послуг.

Однак індустріалізація та інтенсивне сільськогосподарське виробництво також завдали шкоди природному середовищу Закарпаття. Інтенсивне сільськогосподарське виробництво та промислова діяльність забруднювали повітря і ґрунт, негативно впливаючи на навколишнє середовище. Загалом, економічні реформи Хрущова мали позитивний вплив на економічну ситуацію в Закарпатті, але негативно позначилися на природному середовищі регіону. До кінця хрущовської епохи ситуація на Закарпатті стала різноманітною. Модернізація промисловості та сільського господарства значно покращила економічне становище регіону, але в той же час проблеми залишилися. Під час модернізації промисловості на Закарпатті почали знову відкриватися фабрики і заводи, що сприяло підвищенню продуктивності праці та зайнятості. Промислове виробництво зростало переважно в машинобудуванні, харчовій та будівельній галузях.

Продуктивність сільського господарства зростає завдяки модернізації та технологічному вдосконаленню. Крім державних господарств, було дозволено приватне фермерство, що призвело до зростання сільськогосподарського виробництва та доходів фермерів.

Уряд також здійснив значні покращення у сфері освіти та охорони здоров'я на Закарпатті, що дозволило підвищити якість та доступність послуг.

Будівництво Теребле-Ріцької гідроелектростанції у 1949-1956 роках стало значною віхою в історії розвитку енергетики Закарпаття, яку було проаналізовано на основі матеріалів Закарпатського обласного державного архіву. Будівництво зіткнулося з низкою проблем, серед яких нестача робочої сили, брак кваліфікованих кадрів, обмежена доступність сировини та логістичні труднощі. Ці фактори призвели до того, що проект не був завершений, як планувалося, у 1954 році.

Дефіцит робочої сили був основною перешкодою під час будівництва, оскільки кількість робочої сили в регіоні була обмеженою, а кваліфікованих робітників потребувало мало. Водночас значна частина наявної робочої сили не мала необхідних навичок, що ще більше ускладнювало процес будівництва та подовжувало його тривалість.

Нестача сировини також була основною проблемою під час будівництва. Кількість і якість матеріалів, доступних у регіоні, була обмеженою (переважно проблеми з

електроенергією та деревиною), що сповільнювало темпи будівництва і збільшувало його вартість. Нестача цементу, сталі та інших будівельних матеріалів також перешкоджала процесу будівництва і спричинила проблеми з розвитком інфраструктури.

Логістичні труднощі також відігравали важливу роль під час будівництва. Через розташування об'єкту та відсутність навколишньої інфраструктури часто виникали проблеми з транспортуванням та доставкою матеріалів на будівельний майданчик. Розробка відповідних транспортних маршрутів та оптимізація логістичних операцій (а також створення достатньої кількості складів комплектуючих) були необхідними для успішного завершення будівництва.

Загалом, витрати на будівництво були високими, і остаточна вартість проекту перевищила 200 мільйонів рублів. В середньому, щороку на будівництві використовувалося понад 300 різних механізмів і землерийних машин, а також 100 транспортних засобів. Згідно з архівними документами, за період будівництва з 1949 по 1956 рік було залито 420 000 кубометрів бетону, використано 84 000 тонн цементу, 250 000 кубометрів щебеню, 90 000 кубометрів піску, 80 000 кубометрів бутового каменю, 700 тонн металевих матеріалів, 1 910 тонн матеріалів для залізничної колії і 32 000 кубометрів деревини. На схилі гори також було встановлено металевий напірний трубопровід довжиною 380 метрів і діаметром 2,15 метра. Крім того, було переміщено і перероблено понад 1 900 000 кубометрів ґрунту.

Переселення та пов'язані з ним обстеження, розпочаті в 1949 році в контексті проекту будівництва Теремле-Ріцької ГЕС, є типовим прикладом територіальної та етнічної політики радянської влади. Метою проекту було будівництво греблі на річці Теремля, що призвело до створення великого водосховища. Однак затоплення села Вільшани, розташованого в долині, призвело до рішення про евакуацію його мешканців. Була створена спеціальна комісія, яка провела детальну оцінку майна мешканців. До складу комісії увійшли представники місцевої влади та зовнішні експерти. Обстеження розпочалися у квітні 1949 року, і вартість майна була визначена в грошовому еквіваленті з урахуванням інфляції та стану будівель. Під час переселення мешканці мали бути переміщені в середньому на 100 кілометрів у межах території Закарпаття. Це рішення мало подвійну мету: з одного боку, звільнити землю для водосховища, а з іншого - сприяти етнічному змішуванню, зокрема, розосередити угорські громади. Зона відселення охоплювала райони зі значним угорським населенням, наприклад, навколо Чопа і Виноградова. Під час обстежень було детально задокументовано стан, розмір і вартість майна. Вартість майна визначалася за цінами 1945 року з урахуванням інфляції. У селі Вільшани було обстежено 160 об'єктів нерухомості загальною вартістю 890 657,30 рублів. У Бовцарі та Нижній Бистрій також були проведені обстеження, але меншої кількості об'єктів. Виселення означало не лише фізичне переміщення населення, але й розпад місцевих громад. Розпорошення угорських громад і змішування їх зі слов'янським населенням мало на меті

послабити національну ідентичність. Опитування показали, що багато переселених мешканців були неписьменними, що свідчить про низький рівень грамотності в місцевих громадах. Під час процесу переселення була підготовлена детальна документація, в якій фіксувалася вартість майна, дані про власників і суми, що підлягали виплаті. У документах часто зустрічалися лінгвістичні помилки, що свідчить про брак мовних навичок у чиновників. Методологія, що використовувалася для опитувань, була ретельною і систематичною, але фрагментарний характер документів ускладнював їх точний аналіз. Виселення не обмежилось 1949 роком, а тривало до 1952 року і торкнулося кількох сіл, таких як Вільшани, Бовцар, Нижня Бістра, Дарва, Дубовці та Кьовешлігет. Під час обстежень були задокументовані не лише житлові будинки, але й фруктові дерева та інше майно. Загалом, переселення є типовим прикладом територіальної та етнічної політики радянської влади, яка призвела не лише до фізичної трансформації території, але й до радикальних змін у соціальному та економічному житті місцевих громад. Незважаючи на недоліки документації, ці дані дають цінне уявлення про економічні та соціальні наслідки переселень.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ukrán valamint orosz nyelvű források:

1. Габчак Н.Ф., Габчак С.С. Гідроенергетика Закарпаття: історія становлення та перспективи розвитку// "Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми і перспективи розвитку": Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції – Переяслав: Хмельницький педагогічний ун-т, 2015. – С.43-48.
2. Крисенков М., Добровольський В., Веремчук А. Енергетичне використання малих річок Карпатського регіону України в сучасних умовах. // Нетрадиційні енергоресурси та екологія України. – Київ: Манускрипт, 1996. – С. 37–46.
3. Поп С.С., Шароді І.С., Шароді Ю.В. Гідроенергетика закарпаття: стан та перспективи розвитку // *Український географічний журнал* - 2015, № 2
4. Поп, С. С. Гідроенергетика Закарпаття: сучасний стан та перспективи розвитку. // Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування: Мат. першг. наук. сем. – Трускавець, 2014.

Magyar nyelvű források:

5. BRENZOVICS László: Kárpátalja történetének korszakai és gazdasági-társadalmi helyzete a XX. században, in: Baranyi Béla (szerk.): *Kárpátalja*. Pécs–Budapest, 2009.
6. MOLNÁR D István: Kárpátalja népessége, in: dr. Brenzovics László, dr. Csátáry György (szerk.): *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. II RFKMF és RIK-U kiadó, Beregszász-Ungvár, 2021.
7. OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében. in: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (szerk.): *Kárpátalja 1919 – 2009*. Budapest, 2009.
8. VÁRADI Natália: A gazdaságfejlesztés – kérdéskérdés. in: dr. Brenzovics László, dr. Csátáry György (szerk.): *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. II RFKMF és RIK-U kiadó, Beregszász-Ungvár, 2021.
9. VÁRADI Natália: Kárpátalja gazdasági helyzete a Hruscsov-korszakban (1953-1964). in: Papp Klára, Bárány Attila, Kerepeszki Róbert, Pallai László (szerk.): *Kultúra, Művelődés, Agrárium Tanulmányok Ifj. Barta János 80. születésnapjára*. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2020.
10. VÁRADI Natália: Mindennapok és határmenti kapcsolatok Kárpátalján a Hruscsov-érában. in: Molnár D Erzsébet és Molnár Ferenc (szerk.): *Társadalomtudományi tanulmányok*. II. RFKMF-„RIK-U” kiadó, Beregszász-Ungvár, 2021

11. VÁRADI Natália: Politikai látszatenyhülés. in: dr. Brenzovics László, dr. Csatáry György (szerk.): *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. II. RFKMF és RIK-U kiadó, Beregszász-Ungvár, 2021.

Interjúk:

12. Fábián Irén. (1934 –) bótrágyi lakos volt kolhozi dolgozó. Az interjút a szerző készítette (21.02.2022)

13. Pécsi József (1932 –) bótrágyi lakos volt kolhozi dolgozó, traktorista. Az interjút a szerző készítette (21.02.2022)

14. Tóth József (1931 – 2021) bótrágyi lakos volt kolhozista. Az interjút készítette a szerző 06.03.2021

15.

Újságok:

16. S. n.: A Nagykárolyi vasutak villamos hajtóereje. A talabor-nagyági vizierőmű, *Szatmármegyei Közlöny* évf.n. (37/41) 1911. okt. 08., 323-324.

17. Baráté F. A bótrágyi gépkezelőknél, *Vörös Zászló* évf.n. (15/302) 1963. dec. 24., 3.

18. Dr. Hamvai Lajos. A „Talabor-Nagyági” vizierőmű (a jövő reménységé), *Kassai Újság* évf.n. (95/10) 1933. jan. 13., 7.

19. Dr. Hamvai Lajos. A Talabor-nagyági vízmű létesítése nagyot lendítene Ruszinszko gazdasági helyzetén, *Új Közlöny* évf.n. (51/88) 1929. ápr. 14., 1.

20. S. n.: Elkészült a Talabor-Nagyág völgyében építendő hatalmas vizierőmű előkészítése, *Vállalkozók lapja* évf.n. (64/52) 1943. dec. 23., 3.

21. Fedorkó M. Jól dolgozik és másokat is munkára serkent, *Vörös Zászló* évf.n. (15/95) 1963. ápr. 23., 3.

22. S. n.: Hol töltjük az ifjúsági napot?, *Vörös Zászló* évf.n. (9/149) 1960. jún. 25., 4.

23. Iberál E. A tél utolsó hónapjában vagyunk készen van-e minden a tavaszra?, *Vörös Zászló* évf.n. (15/32), 1963. feb. 8., 3.

24. Miskó A. Tanulnak a kolhozisták, *Vörös Zászló* évf.n. (14/230), 1962. szept. 28., 4.

25. Molnár V., Új takarékpénztár, *Vörös Zászló* évf.n. (6/209), 1957. szept. 6., 2.

26. S.n.: Négykilométeres alagutat építenek a Talabor-Nagyági vizierőműnél, *Vállalkozók lapja* évf.n. (64/10), 1943. márc. 04., 3.

27. S.n.: Óriási természeti erők hevernek kihasználatlanul Máramarosban, *Határszéli Újság* évf.n. (21/28), 1928. júl. 8., 2-3.

28. Pecsora I. Termőkké válnak a mezők, *Vörös Zászló* évf.n. (15/177), 1963. júl. 30., 3.

Levéltári források:

29. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–195, 15. op., 172. ügyirat, ark. 1-149.

30. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–195, 15. op., 173. ügyirat, ark. 1-122.
31. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 3. ügyirat, ark. 1-7.
32. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 7. ügyirat, ark. 1-70.
33. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 11. ügyirat, ark. 1-7.
34. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 12. ügyirat, ark. 1-47.
35. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 1-42.
36. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 14. ügyirat, ark. 1-63.
37. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 19. ügyirat, ark. 1-7.
38. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 20. ügyirat, ark. 1-4.
39. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 25. ügyirat, ark. 1-20.
40. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 26. ügyirat, ark. 1-10.
41. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 27. ügyirat, ark. 1-14.
42. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 45. ügyirat, ark. 1-3.
43. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 46. ügyirat, ark. 1-7.
44. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 49. ügyirat, ark. 1-31.
45. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 50. ügyirat, ark. 1-6.
46. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 72. ügyirat, ark. 1-12.
47. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 87. ügyirat, ark. 1-3.
48. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 93. ügyirat, ark. 1-181.
49. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 102. ügyirat, ark. 1-34.
50. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 103. ügyirat, ark. 1-2.
51. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 111. ügyirat, ark. 1-21.
52. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 145. ügyirat, ark. 1-16.
53. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 146. ügyirat, ark. 1-22.
54. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 165. ügyirat, ark. 1-6.
55. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 175. ügyirat, ark. 1-52.
56. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 192. ügyirat, ark. 1-18.
57. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 317. ügyirat, ark. 1.
58. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 344. ügyirat, ark. 1-5.
59. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 346. ügyirat, ark. 1-4.
60. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 370. ügyirat, ark. 1-114.
61. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 399. ügyirat, ark. 1-13.

62. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 417. ügyirat, ark. 1-9.
63. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 418. ügyirat, ark. 1-8.
64. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 437. ügyirat, ark. 1-9.
65. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 450. ügyirat, ark. 1-41.
66. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 467. ügyirat, ark. 1-9.
67. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 469. ügyirat, ark. 1-7.
68. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 470. ügyirat, ark. 1-3.
69. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 493. ügyirat, ark. 1-9.
70. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1097, 1. op., 520. ügyirat, ark. 1-19.
71. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1914, 1. op., 7. ügyirat, ark. 1-19.
72. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1914, 1. op., 18. ügyirat, ark. 1-19.
73. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1914, 1. op., 32. ügyirat, ark. 1-13.
74. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1914, 1. op., 33. ügyirat, ark. 1-5.
75. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1914, 1. op., 34. ügyirat, ark. 1-5.
76. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1914, 1. op., 129. ügyirat, ark. 1-5.
77. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Fond P–1914, 1. op., 134. ügyirat, ark. 1-6.

Online források:

78. 1941. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS Demográfiai adatok községenként /Országhatáron kívüli terület/ (1990). Forrás:
https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?pg=0&layout=s (2025-03-03)
79. Ridni. org. Forrás: <https://ridni.org/karta/> (2025-03-03)

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

S.sz.	Rövidítése	Rövidítés értelmezése
1	USZSZK	Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság
2	SzKP	Szovjet Kommunista Párt
3	GTÁ	Gép Traktor Állomás
4	UKP	Ukrán Kommunista Párt
5	MW	Megawatt
6	kWh	Kilowatt óránként
7	mm	Milliméter
8	km	Kilométer
9	NDK	Német Demokratikus Köztársaság

ÁBRÁK JEGYZÉKE

S.sz.	Ábra megnevezése	Oldalszám
1.	Kárpátalja fő gazdasági ágainak növekedési rátája 1946 és 1964 között százalékban kifejezve	10
2.	A tenyészállat állomány változása Kárpátalján 1946-1964 között (ezer db.)	17
3.	A téglagyártás volumenének változása Kárpátalján 1958-1963 között darabszámban kifejezve (millió db.)	18
4.	A kisnyomtávú vasútvonalának irány rajza	38
5.	A Talabor-Nagy-ági vízerőmű legfontosabb objektumai készenléti rátája az 1952-es évre vonatkozó beruházási terv alapján	46
6.	A Talabor-Nagy-ági vízerőmű legfontosabb objektumai készenléti rátája az 1954-es évre vonatkozó beruházási terv alapján	50
7.	A 100 km-s kitelepítési zóna a térképen	57
8.	A távolság a Talabori víztározó és Nagybakos falu között	63
9.	A távolság a Talabori víztározó és Fancsika falu között	63
10.	A birtokban lévő ingatlan területe (négyzetméterben). Az 1949-es felmérések szerint Égermező falu	72
11.	Építmények alatt lévő terület az 1949-es felmérések alapján Égermező falu	73
12.	Területek lakható építmények alatt az 1949-es felmérések alapján Égermező falu	74

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

S.sz.	Táblázat megnevezése	Oldalszám
1.	A tenyészállat állomány változása Kárpátalján 1946-1964 között (ezer db.)	16
2.	A téglagyártás mértéke Kárpátalján 1958-1963 között (millió darab)	18
3.	Az új szőlő- és gyümölcsültetvények általtál elfoglalt területek évenkénti gyarapodása 1954-1959 között	25
4.	A „Zákárpátgesbud” bevezető mérlegének főbb részei 1949. április hónapra	34
5.	A beruházási munkák éves címjegyzéke 1950. évre a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése során (ezer rubelben)	35
6.	Konszolidált üzleti és pénzügyi terv 1951-re	38
7.	Munkások száma és azok fizetései az 1951-es Konszolidált üzleti és pénzügyi terv szerint	39
8.	A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építési folyamatát felügyelő bizottság munkájának eredményei 1951 közepére	40
9.	A bizottság által ajánlott megoldások listája a felsorolt problémákra 1951 közepére	41
10.	A beruházási munkák éves címjegyzéke 1952. évre a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése során (ezer rubelben)	43
11.	Tervezésre fordított költségek az 1954 január 12-i számla alapján	47
12.	A beruházási munkák éves címjegyzéke 1954. évre a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése során (ezer rubelben)	48
13.	A lakosság és a magyarság aránya a későbbi határmenti falvakban az 1941-es népszámlálás adatainak alapján	58
14.	Az 1949-es felmérések elvégzése alatt felkutatott vezetékek előfordulása a Ridni.org online felület adatai alapján 2013-ra	61

MELLÉKLETEK

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

S.sz.	Mellékletek megnevezése
1.	Szatmármegyei Közlöny 1911. október 08. 37. évfolyam, 41. szám. Arcanum Digitális Tudománytár
2.	Új Közlöny, 1929. április 14. 51. évfolyam, 88. szám, 1 old. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár
3.	Határszéli Újság, 1928. július 8. 21. évfolyam, 28. szám, 2-3 old. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár
4.	Kassai Újság, 1933. január 13. 95. évfolyam, 10. szám, 7 old. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár
5.	Vállalkozók lapja 1943. december 23. 64. évfolyam 52. szám 3-4 old. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár
6.	Gát keresztmetszete. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 102. ügyirat, ark. 7.
7.	Gát szekcióinak keresztmetszete. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 102. ügyirat, ark. 8.
8.	Az állandó település alaprajzának része. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 146. ügyirat, ark. 17.
9.	Az állandó település alaprajzának része. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 146. ügyirat, ark. 17.
10.	Egérmező állomás alaprajza. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 192. ügyirat, ark. 16.
11.	A kisnyomtávú vasút vonalának alaprajza. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 192. ügyirat, ark. 8.
12.	Állandó település lakóépületeinek keresztmetszete. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 146. ügyirat, ark. 8.
13.	Állandó település lakóépületeinek keresztmetszete. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 146. ügyirat, ark. 9.
14.	Felmérési bizonylat. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 22.
15.	Részletes felmérési bizonylat. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 7.
16.	Felmérési alaprajz. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 6.
17.	Összesített felmérési-kifizetési bizonylat. KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 14.
18.	Interjú Izsák Tamással, bótrágyi lakos, egykori mozdonyvezető és tanulója a Nagybakosi Középiskolának, jelenleg nyugdíjas (2025.03.03.)
19.	A felmért háztartások tulajdonosainak nevei az 1949-es felmérés anyagából. Saját szerkesztés. Forrás: KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 41-42.
20.	Az 1949-es felmérések eredményei. Saját szerkesztés. Forrás: KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 41-42.
21.	Kifizetett összegek a „Zákárpátgesbud” dokumentációjának alapján 1949 és 1952 között. Saját szerkesztés. Forrás: KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 172. ügyirat, ark. 1-14.

1. Melléklet. Szatmármegyei Közlöny 1911. október 08. 37. évfolyam, 41. szám. Arcanum
Digitális Tudománytár

SZATMÁRMEGYEI KÖZLÖNY

Modern ruhafestés bármily

divatszínre

Hájtájer Pál

Modern és tartós plissézés

és guovlórozás

NAGYKÁROLY, Széchenyi-utca 43. szám. a róm. kath. elemi fiúiskola mellett.

Husvizsgálók kiképzésével felmerült költségek megállapítása.

Ziegellhoffer Ödön volt színérválójai segédjegyző felebezése hátralékos fizetésének kiutalása tárgyában.

Kékosoroszfalu község ingatlan átengedése. Erdengyel és Iriny községek határozata a segédjegyző drágsági pótléka tárgyában.

Kapnikbánya község albiró fizetésének emelése tárgyában.

Felsőbánya r. t. város határozata az 1910. évről nyugdíjazásánál háromszorosan leendő betudása tárgyában.

Kocsord község ingatlan eladása.

Berinde István volt komorizáni körjegyző személyes nyugdíjtarozásának megtérítése.

A nagysekerezi körjegyzőség községeinek határozata, a körjegyző drágsági pótlékának megajánlása tárgyában.

Nagykároly r. t. város nyomtatvány beszerzése tárgyában hozott határozata elleni felebezése.

Felsőbánya r. t. város rendőrbiztosi állás szervezése.

Erdő községi segédjegyző személyes pótléka.

Nagyamatény község határozata, a r. kath. temetőben épített kápolna fenntartására nézve.

Nagykomkut község gyalogjáró létesítése.

Az arvasujvárosi segédjegyző választás elleni felebezése.

Az apai körjegyzőség községeinek segédjegyzői állás szervezési ügye.

Nagytelek község gyalogjáró fenntartása ügyében alkotott szabályrendelete.

Krasznaterebes község segédjegyzői állás beszüntetése.

Arvasujváros község ingatlan eladása.

A szamosbörhidi körjegyzőség községei szervezési szabályrendeletének módosítása.

A községi és körjegyzői egyület határozata lakás egyenértékének, a nyugdíjazási alapon leendő betudása tárgyában.

Nagyadarász község határozata a gyalogjáró költségeinek fedezése tárgyában.

Óvári község gyalogjáró építése.

Remetemező és Barlafalu szervezési szabályrendeletének módosítása.

Csengerbagos község kölesönügye.

A nagyári körjegyző drágsági pótléka.

Budapest székesfőváros közönségének átírta, a sajtószabadság újabb törvényes rendezése tárgyában.

Nagybánya r. t. város határozata, az 1911. évről kiutalt államsegély felosztása tárgyában.

Mérk község segédjegyzői állás rendszerítése.

Vállaj község segédjegyzői állás rendszerítése.

Nagykároly r. t. város határozata az 1911. évről kiutalt államsegély felosztása tárgyában.

Erdőd község kútfúrásai ügye.

Arvasujváros község határozata, a Grosz Sománé és tsaitól vett ingatlan eladása tárgyában.

Szatmáruvári kölesön felvétele.

Kapnikbánya községi jegyző nyugdíj és fuvarátalányának felemelése.

Hodász község ingatlanvétele.

Kisszekeres község ingatlanvétele.

Olasva államadossági kölesönkötvény értéke helyre pótlása.

Özv. Babutcsák Lászlóné segélye.

Görömbe Zoltán szolgálati idejének megállapítása.

Mikola község kölesön felvétele.

Nagyköles államadossági kölesön beváltása.

Arad sz. kir. város átírta a magyarországi

hírlapírók nyugdíjintézetének segélyezése tárgyában.

Az eskübiróság tagjainak kisorsolásához bizottság megalakítása.

Elláhalózás, kilépés stb. folytán időközben megüresedett megyebizottsági taghelyek betöltése tárgyában intézkedés.

Nagysomkut község kérelme a kávéházak létszámának szaporítása ügyében.

Ápa község vasúti túzárlaton belüli építkezésre vonatkozó túzár túrési nyilatkozatának jóváhagyása.

Nagytelek község szabályrendelete a korsmák vásár- és ünnepnapokon való zárvatartása ügyében.

Ópályi község hasonlatgyu határozata.

Az elhagyott gyermekek segély alapjának létesítése.

Az 1898. év végén hátralékban maradt kórházi követelések megtérítése.

Nagykároly város, Vállaj és Szaniszló községeinek az elhagyott gyermekek segély alapjára vonatkozó zárszámadása.

Szabályrendelet a községi és körorvosok illetményeiről.

Féhergyarmati kórház építkezési ügye.

Vitka, Iloba, Mezőfőny, Kőszegremete, Ópályi, Mészófalva, Nyírvasvári, Középhomoród, Papos, Jármi, Ilk, Béktelek, Gyűrűs, Felsőhomoród, Dióshalom, Lázár, Medgyes, Ápa, Bükkészóldobágy, Lokonca, Nyíresaholy, Csánalos és Nyíresárási községek 1910. évi háztartási zárszámadása.

Csánalos község 1909. évi háztartási zárszámadása.

Ápa község 1910. évi munkás számadása.

Ápa és Szamostelek község 1910. évi közmunka zárszámadása.

Szamostelek 1910. évi szegény-alap zárszámadása.

Kocsord, Gyöngy, Kálmánd, Kaplony, Börvely, Kismatény, Domahida, Kocsord, Győrtelek és Tunyog községek 1912. évi háztartási költségelőirányzata.

Győrtelek, Szatmárokörítő, Kocsord és Vámfalu községek 1911. évi költség, illetve pótköltségelőirányzata.

Vm. alispán előterjesztése a gyámpénztári tőkék elhelyezésére pénztételek kijelölése tárgyában és a közgyűlés előtt 24 órával beérkezett ügyek.

Debreczeni István királyi tanácsos.

Péntek reggel rendkívüli kiadásban jelentette a Szatmármegyei Közlöny, hogy a Debreczeni István polgármesternek, a községi és Nagykároly város fejlesztése körül kifejtett tevékenysége elismerésül a királyi tanácsosi címet adományozta.

A kiüntetés Debreczeni István polgármesteri szolgálatának 15-ik évfordulója alkalmából történt.

A Szatmármegyei Közlöny jelentése alapján csakhamar az egész városban elterjedt a kiüntetés híre és mindenütt azt az egyöntetű megállapítást váltotta ki az emberekben, hogy a királyi kezgy megnyilvánulása ezáltal arra méltó és minden tekintetben érdemes férfival szemben történt.

Pénteken és szombaton valóságos bucsujáró helylyé változott a városháza. A jobarátkot és tisztelők nagy serege kereste fel hivatalos helyiségében a polgármestert, hogy a kiüntetés alkalmából üdvözzöljék.

A város egyes szakosztályainak tisztikara külön-külön tisztelegtek a szeretett hivatalfőnökkel, ki meleg szavakban köszönte meg az ünnepelt.

Több városi képviselőtestületi tag mozgalmat indított az iránt, hogy a polgármester 15 éves szolgálati jubileumát fáklýásmennel és tarsasvacsorával üljék meg.

Eltűnt egy Lukácsiu!

Szatmármegyei származásának mondják.

Egy Lukácsiu Epaminondas nevű görögkeleti lelkész is a szedelgők díszes kompányájába tartozik. Lukácsiu ezeltől három évvel ment Magyarországból Amerikába, hol román hitközségei szervezett. De ez a foglalkozás nem elégítette ki becsvágyát, fogta tehát magát és amerikai tőkepénzesek segélyével alapított egy „Romanul” nevezetű bankot, melynek az lett volna a célja, hogy a kivándorlók pénzét gyümölcsöztesse. Tavaly hazajött a lelkész, majd ismét visszatért Amerikába, újabb ajánlólevelekkel a menten hozzáfogott egy újabb „Aurora” nevezetű bank, valamint egy újságvállalat alapításához. A kivándorlók biztak ebben a pénzintézetben s átadták annak továbbítás végett az odahaza maradt családjaiknak szánt pénzeket. Ezeket a szegény embereket most keserves csalódás érte. Lukácsiu eltűnt és a legkuszáltabb rendtelenségben hagyta ott bankját. A károsultak feljelentették a csalót. A kárvallottak közt szerepel a budapesti román hitközség is. A bank ugyanis nagyobb adományokat szedett be a Budapestben építendő román templom számára és ezeket az összegeket nem juttatta rendeltetésüknek.

Eddig szól az Atlas című könyv nyomott lap jelentése. Erdekldtünk az ismerős nevű Lukácsiu kilétéről és sokan tudni vélik, hogy az eltűnt amerikai pan-bankár szatmármegyei származású. Ez azonban bizonyítottan szorult.

A nagykárolyi vasutak villamos hajtóereje.

A talabor-nagyági vizierőmű.

A Szatmármegyei Közlöny 37. évfolyamában is ismertette a talabor-nagyági vizierőmű tervét. Ebben a nagyjelentőségű dologban a munkálatok szakadatlanul folynak sok irányban. Máramaros vármegyénél az engedélyokirat kiadása van munka alatt és remélhetően nagyon rövid időn belül az megtörténik. Papp Simon az érdekes eszme felvetője, maga most tárgyal egy részről az államvasutakkal, másrésztől pénzügyi körökben. Az államvasutaknak ugyanis azt az ajánlatot teszi, hogy ez a vállalat kész az MÁV. összes vonalait: 1) Nagykárolytól Körösmezőig, 2) Csapól Volóezig, 3) Csapól Királyházig villamos erővel vonatni. Szakemberek kiszámították, hogy a MÁV. a mai szénárak mellett is egymillió koronát takarítana meg ezzel a villamos vontatással.

A főváros központján. Villamos megálló. 10 perc a központi és nyugati pályaudvarhoz. 80 legmodernebb berendezett szoba.	Augusztus hó elsején megnyílt az EDISON-SZÁLLODA Budapest, VII., Hársfa-utca 59. sz. (Király-utca sarkon.) Tulajdonos: POLLÁK JÓZSEF.	Hűdég és meleg víz- vezeték. Központi fűtés, villanyvilágítás. Figyel- mes kiszolgálás. Érte- kezés minden modern nyelvben. Szobák 33.
--	--	---

A közönség tájékoztatásul megjegyezzük, hogy ezen a vonalon menő vonatok átlagosan 600 lóerőt kótnak le. E szerint tisztán csak a talabor-nagyvízi vízmű, amely pontosabb számítás szerint egymaga 18.000 lóerőt fog produkálni, egyszerre és egyidejűleg és állandóan 30 vonatot bírna vontatni. Belátható időn belül ebben a 3 irányban egyszerre és folytonosan 30 vonat járná nem fog. Maradna tehát a vállalatnak ezenfelül bőségesen erő a világításra és motorikus czélokra.

Jankó Miklós főmérnök, az egész mű tervezője, most részletekben is kidolgozza a terveket, számításokat, más erőtermelésekkel való összehasonlítást csinál. Mentől jobban belemélyed a részletekbe, annál inkább meg-erősödik abban a meggyőződésben, hogy ezzel az így produkálható erővel semmiféle gépi uton előállított erő nem konkurálhat. Így például tudjuk, hogy a legjobb hőerőmotorok a Diesel-félek. A legjobb azért, mert azzal lehet hő segítségével — a legolcsóbban — erő termelni. Ez az új erő ennél is körülbelül 50 százalékkal olcsóbb lesz.

Egy országos nevű szakember is kedve-zen nyilatkozott a várható gazdasági értékről és eredményről.

Ezek mind olyan biztató momentumok, amelyek a nagy terv megvalósulásáig szinte a bizonyosság meggyőzőjére állítják.

Szilágyi Böske Debrecenben.

Egy ottani színházban akar vendég-szerepelni.

Szilágyi Erzsébet, ez a szerencsétlen félkötő leány, szomorúan tapasztalta, hogy Nagykaroly — mely a fővárosi rendőrség jóvoltából lett állandó tartózkodási helye — nem igen alkalmas talaj az általa kiesztelt apró színházművészek keresztülvitelére. Az utóbbi hetekben feltűnően kopott ruhákban másként az utcákon s most, hogy valahonnan egy lilaszínű pongyolára tett szert, kevés időre hűtlenné lett hozzánk, átrándult egy néhány-napra Debrecenbe, ahonnan valószínűleg után-vét mellett fogják visszajuttatni Nagykarolyba.

Szilágyi Böske utazásáról egy debreceni újság a következőket írja:

Érdekes vendége van szerda óta Debrecennek. Szilágyi Böske, akinek nevétől a „Nap” hasábjain ellene megjelent cikkek alapján viszhangozt a Kárpátoktól Adriáig ez az ország, Nagykarolyból, szülővárosából pár napi tartózkodásra ideérkezett s ha a véletlen akarja, valamelyik színpadon is fel fog lépni.

Lapunk munkatársa ma meglátogatta a kisasszonyt Csapó-utcai lakásán, ahol hosszú beszégetést folytatott vele.

Szilágyi Böske magas, telt idomu, Meduza arcu, nem szép, de mindenesetre érdekes egyéniség. Első pillanatra egy jól termetű falusi asszony benyomását teszi, csak a szemében ég valami aczélós tűz, ami nagy akaratot fellángolást mutatja. Mikor beszélni kezd, arcvonásai lassankint elvesztik keménységüket s ahogy hovatovább bizalmasabb lesz, már urrá lett felettünk s azután akar elhittetni velünk olyasmit is, amit talán mással szemben kételkedéssel kellene fogadni. Olyan asszony ez, aki érzi, hogy a férfi sorsa az asszony. Bohém a szíve és kemény, számító az agya. Amit az egyikkel tárt karokkal nyújt,

azt a másikkal észszerűen lemérlegeli. Valami demimon könnyelműség párosul nála a magyar nyíltszívűséggel. Afféle vasuti barátokozó kedély, aki első perczen elbeszéli az élettörténetét, hogy azután mikor legközelebb az utcán találkozik vele, elnézzen a fejed felett. Nem, ez nem lehet kalandorné, vagy nagyon könnyelmű és korlátolt férfi, aki az ő nyúlarknyi hamis-ságának fel tud tűlni. Annyi azonban bizonyos, hogy a lába és a dereka olyan kinos, amit nem minden koldus tud kifizetni aprópénzzel. És ez is valami, ami mellette szól.

— Nagykarolyi uri család gyermeke vagyok — kezdi élete történetét. Az apám azonban már csak az adósságok légióját örökölte a régi kuriális vagyonnak. En korán érdeklődni kezdtem minden művészet iránt, főleg táncolni szerettem szenvedélyesen. — Kicsi hangom is volt, családom elhatározta, hogy színésznőt nevel belőlem.

Beiratkoztam Rákosi Szi di színésziskolájában, amelynek elvégzése után a Bonboiernek, majd a „Jardin des Paris”-nak lettem a tagja. Előkelő mágns ismerséggem volt, szívesen szerződtek a hason vívóju mulatókba.

— És hol ismerkedett meg ezekkel a főurakkal?

— Részint odahaza Szatmármegyében, részint egy előkelő művészegyesületben. A Szapáryak, Wenckheim-fiúk és a jobb módú fiatal mágnsok színe-jáva személyes ismerősöm.

— Igaz, hogy ön ezeket meg akarta zsarolni?

— Koholmány ez, melyvel előkelő állású és nevű, főleg családös embereket akartak kompromitálni. De hisz ez már azért sem lehetséges, mert az a barátság, mely engem hozzájuk kötött, volt olyan, hogy feljogosított apró-cseprő szívességek kérésére.

— Azt mondják, hogy ön József főherceget is beakarta fenni s ezért el is kellett távoznia a fővárosból.

— Hogy ez mennyire nem áll, a Nap czafoló cikkein kívül az a körülmény igazolja, hogy nemsokára ismét szerepeltettek a lapok, mint egyik botrány hősnőjét.

— Lenne szíves közölni talán az esetet? — Szívesen. Az Aczél—Dégenfeld esetről van szó, amikor ez utóbbi a „Jardin de Paris”-ban szódavízzel locsolta le Aczél, aki páholyából engem fixirozott. Higye meg — folytatta bohémivál — szerencsétlen teremtés vagyok, mások egyik botrányát a másikra halmozák és ki sem törődik vele, nekem meg folyton belegázolnak a magánéletembe.

— Van talán valami újságíró ellensége?

— Szapáry grófnál ismerkedtem meg Apsay Jánossal, a „Nép” volt szerkesztőjével, akihez minden bensőség nélküli barátság fűzőtt. Ez kért, tegyem lehetővé, hogy lapja be ne szűnjön. Tettem is lépéseket, melyek azonban nem vezettek kellő eredményre. Mindazonáltal nem hiszem, hogy ő intrikált volna ellenem. Az hiszem, az egész hajsza szenzáció hajhász volt a „Nap” részéről.

— Meddig marad Debrecenben?

— Pihenni jöttem ide pár napra, de nem lehetetlen, hogy körülményeim úgy parancsolják, pár hétig is maradnom kell. Ez esetben talán szerepelek valamelyik helyi színpadon.

Lilaszerű pongyolája megbillant s formás lába kikandikált a piros cipőből. Az arca és a szeme égett, így most az esti félhomályban úgy nézett ki, mint Márkus Emilia a Kaméliás hölgy III. felvonásában, vagy mintegy demimond, aki az érzéseit és a lelkiismeretét veszi mikroszkop alá...

(gy. sz.)

Szüret előtt.

Mintaszüret Szatmármegyén

Szőlőbirtokosok és korcsmárosok figyelmébe.

Jablonszky György szatmármegyei szőlészeti és borászati felügyelője egy szatmári újságba cikket írt, amelyet közérdekű volta miatt, az alábbiakban mi is leközölünk.

Borunk minőségének javítására, a szüretelés okszerű végrehajtásával sokat tehetünk.

A fehérbor divatos zöld színe, a vörösnél pedig az annyira intenzív sötét szín, avagy egyes vidékeken a taposás miatt átvett vajvas erjedés kiküszöbölése stb. csak a szüret helyes keresztülvitelével érhető el.

Ömeltósága a földmívelésügyi miniszter ur 97206—VIII. számú magas rendeletével mintaszüret tartása rendeltetett el.

Szatmármegyén a Középhegy 22-23. számú területen (Mertz-féle szőlő) mintaszüretet fogok tartani, mire is az érdeklődő gazdák és munkások október 10-én lehetőleg reggeli 9 órától szívesen láttnak.

Szatmármegyei bortermelésének nagy hasznára lenne, ha gazdátársainak a mai sok szőlőfőléesség helyett, fehérbor termelésénél az Erdei, a Hárslevelű s a Muscat Ottonel, vörösbortermelésé pedig a nagy Burgundi termelés körül eszmecserét váltanánk.

Törekedjünk a céltudatos, egyöntetű termelésre.

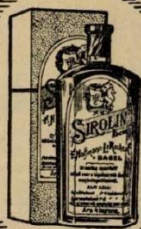
Miután szeptember 31-ével az 1910—1911. évi borgazdasági év is befejezést nyert, felhívom figyelmüket azoknak, kik az 1908. évi XLVII. t. c. 14. §-a alapján bornyilvántartást vezetni kötelesek, hogy nyilvántartásaikat most mikor pinczejökben legkevésbé a készlet, hogy azokat az 1908. évi május 28-án kelt 64200 VIII. 1909. számú földmívelésügyi miniszteri rendelet 12. pontja értelmében zárják le.

Az évvégi készletet teljes egészében, egy tétel alatt vigyék át az 1911—1912. évi pincegazdasági évrre. Például: állandék az év elején X hl. és liter, nem szükséges tehát részletezni sem a fajokat sem pedig a hordókat. Félreértés elkerülése végett az egy tétel alatti bejegyzés csak az év végi készletre vonatkozik. A bevétel folytatolagos adatai kronológikus sorrendben 1-től kezdve továbbra is rendszeresen vezetendők.

Pincevizsgálataim alkalmával — sajnos — óriási rendtelenségeket és förtelmes piszkot tapasztaltam sok helyen, kérem és figyelmeztetem az illetőket, hogy jövőben, hasonló esetek előfordulása nemcsak hogy 2 éven idézett törvényadta jogom legnagyobbszorgorával fogom kötelességemet teljesíteni, de a fogyasztó közönség érdekében oda fogok törekedni, hogy azoktól közegészségügyi stb. kihágás czímen az italmérési engedély megvonassék.

Sok korcsmárosnak homályos fogalma sincsen a borkezelésről. Kíváncsok lennének önképzéssel ismereteik gyarapítása is, tehát ajánlom a földmívelésügyi m. kir. miniszter ur kiadásában megjelent Utmutatás a must és bor helyes kezelése című 1. koronás műnek beszerzését.

Távol áll tőlem reklamt csinálni s hogy mégis felemlitem, teszem ezt kötelességből azért, mert még sem lehet a boradás, korcsmanyítás cége alatt a fogyasztók egészségét tönkretenni.

Sirolin "Roche"

biztos, hatású tartós köhögésnél, alégutak hurutainál, hörghurut és asthmánál. Influenza és tüdőgyulladások után a jóízű Sirolin "Roche"-al való hosszabb kúra megvéd az összes ártalmas következményektől. SIROLIN, "Roche" oldólag és fertőtlenítőleg hat, elősegíti az etvágyat és emésztést. Szíveskejük a gyógytárakban határozottan Sirolin "Roche"-t kéri.

2. Melléklet. Új Közlöny, 1929. április 14. 51. évfolyam, 88. szám, 1 old. Forrás: Arcanum
Digitális Tudománytár

14-70
3. IV. 1929
ARA K2 1.- 123

ÚJ KÖZLÖNY

PÁRTONKIVÜLI POLITIKAI NAPILAP

ÖTVENEGYEDIK ÉVFOLYAM UŽHOROD—UNGVAR, 1929. ÁPRILIS 14. VASÁRNAP 88. SZÁM

Ruszinszkó ipari helyzete 1928-ban

II.

A podkarpatszkaruszi mezőgazdaság régi kívánsága, hogy az új szeszitörvény határain belül emeljék fel rendes évi főzési kontingensét legalább 10.000 hl-re. E mellett szól az is, hogy Podkarpatszka-Rusz évi szeszükséglete legalább is 20.000 hektolitert tesz ki. A három fennálló szeszgyár nem tudja üzemét kellőleg kihasználni s emellett drágább hőenergiával kell dolgoznia, mint a szlovenszkói gyáraknak; a történelmi országrészek szeszgyárait nem is említve. Itt főleg a szén magas vasuti tarifája említhető, hiszen a szén Csehszlovákiából és Sziléziából kell Podkarpatszka-Ruszba hoztatni. Tekintettel arra, hogy a szeszárak az egész republika területén egységesen vannak megállapítva, a helyi szeszgyárak ehhez követelése jogosnak mondható.

Az új ipartörvény megalkotása óta nagy konjunktúra állt be a rum és líkőrgyártás terén. A nagy konkurrenciában azonban arra készíti a gyártókat, hogy gyártmányaikat a legolcsóbban hozzák forgalomba, ami természetesen a minőség rovására megy. A prágai központnak az a véleménye, hogy a nagyobb gyártás, nagyobb fogyasztást von maga után. Podkarpatszka-Ruszban nem állja meg a helyét. Az egyes gyárak konzenciáit revízió alá kellene venni s ezen a révén a gyárak számát apasztani. A podkarpatszkaruszi szeszipar egyik kívánságát az is képezi, hogy szüntessék meg az annak idején kiadott »Sro-bár« rendeletet, mely a szesz szabad kimerítését korlátozza.

A kőbánya-ipar, amennyiben ilyen Podkarpatszka Ruszban egyáltalában képviselve van, egész éven át működött. Utak és hidak építésénél kapott nagyobb munkákat, valamint a vasutépítések építésénél. A radvanci »Gránit« rt.-t. 1928-ban megvette dr. Třebický Jan Prágából s a bányát ismét üzembe helyezte. A bányát jelenleg 50 munkást alkalmaz és ismét normális fejlődést mutat. Kíváncsok volna, ha az állami építkezéseknél elsősorban a helyi bányák

ipari vennék figyelembe. Az elmúlt évben egyezséget kötöttek a kavicsszállítók is, melyek a bratislavai kőipari szövetségbe vannak tömörítve. A szövetség tarifaengedményeket követel a vasut részére történő szállításoknál. Ez az ipar a jövőben újabb fejlődésnek néz elébe, amennyiben az utadó-alap részére történő nagyobb szállításokra van kilátás.

A podkarpatszkaruszi ipar súlyosan van megterhelve adókkal, szociális terhekkel, baleset-, betegséggel, rokkant- és agkori biztosításokkal. Az ipar tehát nem dolgozhat nagy haszonra s bátran állíthatjuk, hogy csak azért tartja fenn a különböző üzemeket, hogy azok be ne szűnjének. A szociális terhek közel 12 százalékát teszik ki a kifizetett béreknek. Főleg Podkarp. Rusz keleti részében működő ipari helyzete súlyos, melyben legalább tarifakezvezményekkel kellene segíteni.

Ez alkalommal meg kell emlékezni a távírda és pósta körüli anomáliákról is Podk. Rusz keleti részében. A távíratok néha kétnapos késéssel érkeznek meg. Ennek oka a ritkán előforduló telefon és sűrűhálózat s az, hogy Podk. Rusz keleti részével csak Kosicén át lehet összeköttetést kapni; ez az egyetlen vezeték azonban nem tudja Prágával a forgalmat lebonyolítani. A telefon összeköttetés Románia felé is elégtelen, mert azt még máig sem bővítették ki, így ahogyan a szükséglet megköveteli. A telefon és távírda mizériák már Užhorodon tapasztalhatók, amiben természetesen nem hibás a személyzet, hanem a lehetetlen diszlokációs viszonyok, melyek minden fejlődést lehetetlenné tesznek. Ezért ideje volna, ha az užhorodi postapalaota felépítéséhez mennél hamarabb hozzáfognának.

Egyéb körülmények is vannak, melyek megakasztják az ipar fejlődését. Ruszinszkó keleti részében az utak olyan rosszak, hogy ezáltal napról-napra növekednek a fuvar-költségek. Ha ezek az állapotok nem javulnak, úgy lehetetlenné válik, minden modern üzem részére, hogy

jó eredményeket tudjon felmutatni. A vagyonhiány is megbénítja az ipar fejlődését. Állandó a panasz a kocsihányra s ez legjobban volt észlelhető az elmúlt év őszén, amikor a konjunktúra a legnagyobb volt. A vasutigazgatóság ugyan mindent elkövetett, hogy a vagyonhiányt megszüntesse, de nem sikerült a bajon segíteni, mert a vasutügyi minisztérium ezeddig nem tett meg semmit a vagyonpark szaporítása érdekében.

Végül rá kell mutatnunk a podkarpatszkaruszi ipar fontosságára, mely a nyugati konkurrenciával amúgy sem tudja felvenni a versenyt s ha azt akarjuk, hogy iparunk fejlődésnek induljon, úgy nemcsak az állami hivatalok, de a nyilvánosság részéről is megkövetelhetjük azt, hogy mindenben a legmegfelelőbb módon támogatssa hazai iparunkat.

1840/29

Cosulich Line Triest

a következő hajókkal »Vulcania«, »Sartunia«, »Presidente Wilson« és »Martha Washington«-nal olcsón és kényelmesen szállít

Argentiniába (Buenos Aires)
Brasília (Rio de Janeiro, Santos)
Uruguayba (Montevideo)
Egyesült Államokba (New York)
Prospektusok és információk
Cosulich Line-hoz
Praha II., Václavské n. 67/II.

Trotzkij nem mehet Németországba

Berlin, április 12. A német kormány hosszas mérlegelés után tiltotta Trotzkijtól a beutazási engedélyt.

Az optánspört május 29-ig megszakították

Bécs, április 12. A román-magyar optánspört május 29-ikére elhalasztották.

A szlovenszkói és ruszinszkói vasutasok megkapják a kívánt fizetéspótlékot

Prágából jelentik: Azok az ellenetők, amelyek a szlovenszkói és ruszinszkói vasuti alkalmazottak és a vasutügyi minisztérium között az egyeztetett szlovenszkói pótlék miatt keletkeztek és amelyek peres utra kerültek, valószínűleg a vasutügyi minisztérium kezdeményezésére tárgyalások kezdődtek az ugynevezett központi bizalmi testülettel, mint a vasuti személyzet képviselőivel, annak dacára, hogy azok a perek, amelyeket több vasutas indított a vasuti kincstár ellen, a vasutára nézve utra kerültek, valószínűleg a vasutügyi minisztérium egyenlő a vasutasok körében nagy megelégedéssel fogadták.

A Talabor—nagyági vízmű létesítése nagyot lendítene Ruszinszkó gazdasági helyzetén

Írta: Dr. Hamvai Lajos.

Az olvashatunk hozzájárulást illetően a Millautz György, osztályvezető mérnök, minden vonatkozásban jól ismeri állásánál és szakértelménél fogva.

Engem különösen a talabori vízmű érdekelt, mert szinte bábszövegként a kérdés megszületésénél. Eppen azért meglepett az osztályvezető annak az a megállapítása, hogy az erre vonatkozó vízállási adatok csak a csehszlovák rezsim óta állnak rendelkezésre. Az én biztos tudomásom szerint Jankó Miklós, volt szigeti kulturmérnökségi vezető, amikor Papp Simon tervelő megbízásából az alap- tanulmányokat megtette, több évig figyeltette és tanulmányozta a vízállási viszonyokat és részletes adatokat gyűjtött. Később Papp Simon átruházta engedélyét Mikes Árpád grófra, aki svájci mérnökkel teljes két esztendőre a helyszínen tanulmányoztatta a tervezést. Ekkor nem csak fontos megfigyeléseket tettek, hanem a vízállásokkal összefüggésben a tervezést. Ezeknek tehát valahol meg kell lenniük és Mikes gróf bizonyára elő tudja azokat adni. E tervek szerint 45 ezer lóerő volna nyerhető a völgyzárlat segítségével. Ez a centrális olyan különlegesség volna, amint csak Norvégiában lehet találni és egyike volna nemcsak Csehszlovákiának, hanem Európa látványosságainak. Tessék elképzelni egy 1200 méter vastag hegyet, egyik oldalán Drahoval-Kövesliget mellett folyik a Talabor, a másik oldalon Alsó-Bisztra mellett a Nagyág. De a Talabor 174 méterrel magasabban fekszik mint a Nagyág. Ha tehát a hegyet áttúrjuk, Alsó-Bisztránál a nyílás 172 méter magasban lesz a föld színe fölött.

Azért vagyunk itt, hogy

Önt és gyermekeit felöltöztessük teltől talpig. Berendezzük az Ön lakását, berendezzük az Ön konyháját és szükség esetén, diskretnen hitelt nyújtunk az áruért.

Árak és választék konkurencia nélkül. Kiszolgálás mindenféle helyi nyelven.

LEGIONÁRIUS SZÖVETKEZET

UŽHOROD

3. Melléklet. Határszéli Újság, 1928. július 8. 21. évfolyam, 28. szám, 2-3 old. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár

2. oldal.

HATÁRSZÉLI ÚJSÁG

1928 július 8.

Kinevezték az új tartományelnököket

Kinevezték az új tartományelnököket. Mint elnök új, de személye régi, jól ismert. Jól ismert, mint olyan, akinek több éves uralma alatt történt az a rengeteg sikkasztás és tolvajlás amiről már-már állandó rovatot nyitottunk lapunk hasábjain. Jól ismert, mint olyan, akinek kormányzata alatt (mert hiszen ő kormányzott tulajdonképpen, Beszkid csak hatáskör nélküli árnyék mellette) a magyarságot az állampolgárság, az iskolaügy terén számtalan sérelem érte. Személyi puritánságát, személyi becsületességét elismertjük, de emellett rendszere eddig a rothadás rendszere volt.

Tipikusan „tartományi” módon kormányzott és talán ezt vették legfőbb érdemül, mikor tartományi elnökek neveztek ki. „Tartományi” kormányzati rendszere még szegényebbé tette ezt a földet, rendszere az sem mentő körülmény, hogy esetleg szolgál végrehajtója volt a prágai minisztérium intézkedésének, mert módjában állott volna jóakaratu információival legálabb kisebb előnyöket kihozni ezen apró országgrész szerencsétlen, földhözragadt, szegény lakossága számára. Rozsypal azonban mindenütt és mindenben első sorban a cseh agrárok exponense volt, ami előnyös, hasznosat tett, azt nem az őslakosság, hanem az agrárpárt érdekében tette.

Hivatali ténykedése köré hiába akarnak glóriát fonní a megfizetett kormánylapok, mert ezeket a lapokat az ő keze fizeti, ha a pénz a kormányé is, az az élelygős kritika, amit fölük kap, ha személyileg korrekciót és eddig úgy ismertük) csak undorral töltheti el őt. Mert a ruszinszkói kormánylapok megfizetett tömjenezése, a tömjenezés erkölcsleg a végletekig blamált személye csak kellemetlen lehet neki.

Mi mégis, annak dacára, hogy Rozsypal a kormányzónak eddigi ténykedése az őslakosságnak semmi jót nem hozott, Rozsypal országos elnöktől várunk valamit. Várjuk azt, hogy talán mégis megváltoztatja politikáját, belátja, hogy nem a Keleti Újságok vöröséről cseh nemzeti színe átfestett hasábjai az itteni őslakosság szószólói, belátja, hogy ezzel a politikával ennek a kis országnak javára sohasem szolgálhat. Várjuk azt, hogy Rozsypal országos elnök, mint uralkodó hivatalnok is olyan lesz, mint amilyen magán-embernek ismertük eddig.

Lehet, hogy csalódní fogunk. Akkor is, ez esetben is ez a család csak egy szem lesz tragikus csalódásaink végtelen sorozatában. És jó lesz ahhoz, hogy egy lépéssel előbbre vigye az örök igazság diadalra jutását.

— **Fejnékülí politika** folyik az egész vonalon. A M.-ostri vegyipar évekig állított elő szacharint, amelyből legalább évi 1, millió haszna volt az államnak, főként a romániai kivitelből. A gyár és kivitel engedélyek be lettek most szüntevé, ezért a romániai szükségletet Németország fedezi a köztársaság vasutainak felhasználásával. Így esik el a republika által az exporttól amivel még rendelkezik s veszti milliókat, mert üresfejlő járássok így inspirálják a kormányt.

SZÉP ÉS KIFOGÁSTALAN

de aránylag olcsó ruházódás csak akkor lehet, ha a kopott ruháját festeni hagyja HALTENBERGER-nél, KOŠICE.

A Roykó Viktor-féle

— világhírű —

TISZAULJAKI BAJUSZPEDRÓ

mindenütt kapható!

A csehszlovák „nyugdíjazás” módszerének egy újabb áldozata

Vizbeülte magát egy elbocsátott postás, mert éhezett a családja

A „demokratikus” csehszlovák kormányzati rezsim ázsiai, embertelen politikájával számtalan és számtalan tragédiát idézett már elő. A prágai urak minden emberi érzést megcsúfoló rendszere, amely családok tízezreit dobta ki a kenyér nélkül az utcára, dobta oda lányukat a prostitúciónak, apró gyermekeket az éhenhalásnak, embertelenül összetört egzisztenciáikat a halálos kétségbeesésnek, — újabb tragédiát szült.

Molnár Pál becsületes magyar ember volt és ez volt a baja. Tizenkét esztendőig hűségesen szolgált Ákaszlatánán, az új uralomnak azonban nem volt jó, hanem egy csúszhat kellett inkább elhelyezni és Molnár Pált elbocsátották minden nyugdíj, minden végkielégítés nélkül. Molnár Pál beteges, rokkant, szerencsétlen magyar ember éveken keresztül borzalmas küzdelmet vívott a sorssal, éhezve, rongyosan verekedett az élettél, semmi más nem akart, csak apró gyermekeinek legalább szát kenyeret keresni.

Csendesen, panasz nélkül tűrte kálváriás magyar sorsát. Tűrte a csehszlovák demokráciának „gyönyöreit”. És aztán egyszer nem bírta tovább. Nem bírta éhes gyermekei kenyér-sírását, nem bírta felesége néma, kiéhezett fájdalomát, nem bírta csehországi urak jólétben tobzódását.

Molnár Pál nem bírta tovább az élettét és... halálos elszántsággal belevetette magát a magyar sors keserveit atkozódva zugó magyar Tisza habjaiba. Hulláját — Istenem milyen tragikus szeretet, a másik jó „testvérországban” — Romániában fogták ki.

...Prágának újabb halottja van. Nem az első és nem az utolsó. Éheztek, utcára dobáltak, minden jogaitól megfosztották halálfáitit serege bátran kérdezheti: „Istenem, még meddig?” ...Molnár Pál fejéja ma élettelen fakerez... De kivárgozhat, ki kell, hogy virágozzon belőle az igazság fája... Mert kétezer esztendővel ezelőtt is kivárgzott. A természet örök törvénye szerint...

Ázsiai állapotok az egészségügy terén a Tarac völgyében

Királymezőről 3-4 napig szállítják a nehéz sebesült betegeket a kórházba. — Az orvosok nem törődésége botrányos. — A betegsegélyző pénztár csak a hátraleköt behajlásával tördül

Fulyók Petra Iván, gányai lakos, 48 éves, nős, 8 gyermek atyja, munkása a Dombó-Brusztura közötti épülő vasutállatlaknak.

Nevezett munkást munkája közben, június hó 30-án reggel 8 órakor Királymezőre szállították egy hegy-csuszamlás következtében az alázuható föld és kő maga alá temette. A szerencsétlenül járt munkást munkástársai összetört testtel szedték ki a föld alól, eszméletlen állapotban, fején, arcán nagy, zúzott sebekkel; melle, háta, karjai, valamint lábait utcsékkal, kék foltokkal telve. A sebesültet azonnal Királymezőre szállították az orvoshoz. Az orvos megvizsgálta a beteget, de nem gondoskodott arról, hogy azonnal kórházba szállítsák, hanem csak másnap, július hó 1. én d. e. 11 órakor, a Nyéresháza és Brusztura között közlekedő személyszállító autóbussza tette fel egy rögtönzött hordágyon. A szerencsétlen még után 27 órával elhalálozott az a beteg állatlakban volt, az autóbussz belsejében az autóbussz helyét foglalta el, a be és felszálló utasok dühölegéhez a sebesültet keresztül mehettek, egy-egy véletlen lábnyomást is el kellett törjén, egy-egy nyúzórgó jászóval a szerencsétlen sebesült. (A sebesültet a terület alatti-vér és sárral bemocskolt zúzódasok ékesítették. Még meg sem mosták. Jeltemző az orvosra!)

De a szerencsétlen, sebesült munkást most sem szét tették autóbussza, hogy sűrűsen a legközelebbi kórházba szállítsák, ami Nagyszőlőson van s még így is 24 óráig tart az utazás. Szó sincs róla, a királymezői orvos a nyéresházai orvoshoz küldte felülvizsgálatra! Talán azért, hogy ha meghal, ne kerüljön a betegsegélyzőnek pénzébe a szállítás.

A sebesültet hozzátartozói Gányán letették azzal érve, hogy vasárnap van, az orvos talán meg nem fogja vizsgálni (valószínű) s akkor mit csináljanak a sebesülttel egy két napig, s még az is meglehet, hogy meghal, legalább otthon haljon meg. (A múlt hetekben történt, hogy egy oroszmozkrai tutajost, kit szintén Királymező határában összetört a tutaj, mert véletlenül alá került, csak három nap után szállították kórházba, hol az illető pár nap múlva meghalt.)

Most még azt várnánk kiváncsiak megtudni, hogy a nyéresházai orvos kiküldte-e még annap Gányára, vagy talán a vasárnapra való tekintettel csak heifon ment el a sebesültet megvizsgálni, avagy talán elrendelte, hogy szállítsák hozzá, Nyéresházára, vagy Isten tudja mi újabbat rendelt el. De hogy a beteg meghal a késői kórházba szállítás miatt, az ugyilátszik nem fontos. A balesetbiztosító az övezgyezel majd ki egyezik egy-két ezer koronába, mint ahogy azt megtette egy kalocsai halálesetnél. (Az övezgyenek 2000 koronát adott végkielégítés címén.)

Kérdjük a hatóságoktól, türheto-e ez a botrányos állapot? Szabad-e egy halálosan megsebesült embert, egy munkást, kinek véres verejtéket keresett füleijéből tarlja fenn magát a betegsegélyző, oly nemtörődomséggel kezelni, napokig itt és ott is tartani? Tudomásunk szerint több ezer munkás tagja a betegsegélyző pénztárnak a Tarac-völgyében, a sok famunkás, tutajos, ipari és üzleti alkalmazottak, a vasutépítő munkások, s mégis ez az intézmény semmi

gondoskodást sem fordít az ilyen esetekbeni sürgős intézkedésnél.

A hatóságok figyelmét felhívjuk, hogy a betegsegélyző pénztár kényszerítessék arra, hogy a Tarac-völgyében, ahol napirenden történnek balesetek, amelyekből sok esetben a nemtörődó hiányos intézkedés miatt halálalí fízet a szerencsétlenül járt munkás, vagy egyszerű lábtoréskból nyomorék marad — hogy ne ilyen ázsiai módon kezelje betegeit.

A királymezői elbeszélése szerint, régen Királymezőn kórházszert segélyhelyt volt, hol az ilyen esetekben sürgősen eljártak, de most még hordágya sincs rendes. Ami van, az is házilag összetakolt látszólagos, nem elég kemény ahhoz, hogy a sebesültet összetört csontjait helyben összetörjenek rajta.

Örjási termésheteli erők hevernek kihasználatlanul Máramarosban.

Ezelőtt 17 esztendővel Máramarosmegyében hatalmas vízi-erőrnél létesítéseknek tette ránt föl, hogy a területen a természetesebb körökben felkellette az érdeklődést. A Talabor—Nagyágí vízi-erőrműről volt szó, amelynek már terveit is készen voltak, megförtent az engedélyezési tárgyalás is és ami a legfontosabb: a finanszírlás rész is meg volt oldva. A nagy műnek megvalósítását azonban megakadályozta a világháború.

Most, amikor itt is, ott is felvetődik vízi-erőműveknek létesítése, jó szolgálatot vélnék teljesíteni, ha az illetékes körök figyelmét felhívjuk Máramaros e csodás természetét alakulatra, amely 30.000 lóerős vízi erőmmel ajándékozná meg a republikát.

Olyan nagyszabásu tervről volna itt szó, amelynek megvalósulása szinte egycsapásra megváltoztatná Máramaros és egész Ruszinszkó képét. Hogy ennek lehetőségéről meggyőződjünk, vessünk egy pillantást a katonai térképre és meglátjuk, hogy a Nagyágál majdnem párhuzamosan haladó Talabor folyó mindenütt jóval magasabban van a tenger színe fölött, mint a Nagyág. Van egy pontja a Talabornak, amely 175 méterrel van magasabban, mint a vele szemközti lévő Nagyág megfelelő pontja. Ez a pont Alsóbisztra határában a 33 ik kilométer körül van. Egy 2270 méternyi hosszú alaguti csatornát kellene furmí e két pont között s kijutnánk a hegynek olyan pontjára, amely a Nagyág folyó partjánál 175 méterrel fekszik magasabban. A természetnek erre a csodás véletlenségére csak rá kellett bukkanni és már kész a probléma megoldása. Egy kincs rejlik itt, amelyet csak le kell hajolnunk és felcsemlünk.

Ennek a vízesésnek olyan ereje volna, hogy azzal turbinák segítségével 18.000 lóerőnek megfelelő erőt lehet előállítani. Ezt az erőt ott a helyszínen villamos energiává változtatnák át, amelyet tudvalevően a legmesszebbre is el lehet vezetni. De ezt a 18.000 lóerőt a Nagyág vízének felhasználásával: megfelelő zárogáttal még 12.000 lóerővel lehetne növelni, ugy hogy összesen 30.000 lóerőt lehetne produkálni.

Ennyi erejű villamosság teljesen elégséges volna, hogy egész Ruszinszkót világítással és egyéb célra szolgáló motorikus erővel ellássa.

66

„A cseh szupremácia bálványának oltárán minket áldoznak fel“

A motorikus erők közé számítva az esetleges vasutak hajtására szolgáló erőt is.

Jóllehet, ez a vízumú és berendezés sokmillió koronába kerülne, — a villamos erő mégis aránytalanul olcsóbb volna, mint a tüzi-erővel előállított villamosság. Olcsóbb volna nemcsak a petróleumnál, hanem az olajos mécsesnél is. El kell ugyanis képzelnünk, hogy egy hektovatt villamosság két olyan lámpát tud egy óra hosszáig táplálni, amelynek mindegyike 40—50 gyertyafény erejű.

A villagításnak azonban inkább kulturális, mint gazdasági jelentősége van. A gazdasági jelentőség ott kezdődik, hogy kéznél van egy hihetetlenül olcsó, biztos és tiszta erőforrás, amellyel a legkisebbtől a legnagyobb gépekig mindent el lehet hajtani. Ezt az erőt vasut hajtására felhasználva, a vasutépítést a fele költségére szállítja le, fenntartását pedig a negyedére.

Ha ez a vízumú megépülne, teljesen bizonyos, hogy rögtön megépülnének az annyira hiányzó vasutak is és benépesedne ipartelepekkel a vidék, ami már nem is helyi, de országos érdek volna.

Nagyon kíváncsiak volna, hogy ez, a szinte ajándékzsámba menő hajtóerő, a gyümölcsöztetést kereső tökélyt megelégedtetse.

Elvértett az erdélyi magyar diákság az érettségi barrikádon

Az erdélyi magyar kisebbség diákjainak tragédiájáról újabb jelentések érkeznek. Az a sajnálatos sovinszista politika, amelyet a román iskolaiügyi miniszter folytat, meghozta gyümölcsét és diadalmát győztesként gázol át az országban: Az érettségi barrikádján elhullottak a magyar ifjak, el még azok is, akik negyedszer-ötödször próbálkoztak meg ennek az embertelen akadályversenynek a leküzdésével. Leírhatatlan az az elkeseredés, amely az érettségi vizsgálatok nyomán Erdély egész magyarságából kirobant, ami érhető is, ha tekintetbe vesszük, hogy Brassón 90, Temesváron 80 százalékuk bukott el az érettségiző magyar diákoknak. A szóbeli vizsgálatoknál a feladott kérdések között ilyenek szerepelnek:

Milyen ruha volt a síből kiadott Alexandru Basarabon és övéi milyen fejek voltak kifestve?

A diák, aki nyolc éven át istentelen körülmények között nyögte a mai iskolai rémnapjait, lehajítja fejét és kétségbeesetten, csüggedve halgat. Nem, az Alexandru Basarab sírhajjáról nincsen ismeretek. A vizsgáztatásnak ez a módszere általános egész Erdélyben. A legkedvezőbb eredmény ott mutatkozik, ahol „csak“ 52 százalékuk bukott el a magyar diákoknak.

ÚJDONSÁGOK

MÉCS LÁSZLÓNAK

Embernek szívében van Te nemes szíved;
Látnod a bűnt, a gőgöt — s szegényt,
Látnod a szót bürokraták és fényes paloták,
Látsz egy rohamot a pusztulásba,
Látsz egy csillagot messze elhullani,
Látsz tengereket dőlőfenyő tanyosulni —
Bűzke hegyeket símára elapadni,
Mindent egy tárogató nyelvéhez közeledni... —
Mindent!

Idegen „istenek“ fullát trombitájuk
Hallod a szimmet, a gyászindulót?
Temetésünkre készül egy izzó, marcona sereg,
Töltik is már a „győzelmi serleget“.
Halottunk akarnak öltöztetni minket,
Ezt a Dicső Népet, ezt a Magyar Népet!
Ki nem tűr magán büzös fekélyeket,
Rabigát és gyszós ellenséget soha —
Soha!

Tárd ki a Szívednek lángoló érzelmét!
Ne engedd a bűnt menni tova:
Magyarnak lenni dicső, fény és pompa;
Ősi dicsőségét gyalázat nem marta!
Gyalázat halottja mi sohasem leszünk,
A mi nagy Istenünk ezt nem akarja.
A „serleget“ az ellenség már kezében tartja!...
Esküszünk! Esküszünk, hogy soha ki nem issza!
Soha!

Zborovszky Károly.

— **Halálózás.** Kovács Rezső erdőőr, magyar testvérünk, július 2-án Gyertyánligeten, hosszas szenvedés után elhunyt. Temetése örösi részvét mellé utalt le.

— **Harap a finác kutyája.** Cerni József Nagybecsköny szolgálatot teljesítő finác hatalmas farkas-kutyája f. hó 2-án kiharapta a láb-szárát s azonkívül is több harapást ejtett egy bocskói kisleányon, Vechr Annuskán. A finác ellen a kisleány nagytatyja feljelentéssel él. Jellemző, hogy Bocskón ebházat van.

Dr. Grossschmid Géza szenátorunk a szenatus legutóbbi ülésén hatalmas beszédet mondott. A beszédből lapunk szűk terjedelme miatt csak a következő részt közöljük:

A külügyminiszter ur pár nap előtt tartott expozéjából csendült ki az a politikai hitvallása, hogy a külpolitikában az igazság másodrendű tényező! — Fő a hatalom és annak érvényesítése.

Nos hát ugyanez a politikai hitvallás irányítja a mi részünkre és mi felénk a belpolitikát is.

A törvényjavaslat tárgyalása alkalmával kimutattuk, hogy az életre hívni szándékolt új rend ellentmond a lakosság szükségleteinek. — A régi vármegyék ugyanis földrajzi adottságok voltak, a gazdasági és kulturális szükségletek szerint alakultak ki és hogy azok megszüntetése természetesen fogja maga után vonni városaink lehanyatlását, ezek gazdasági életének elsoványodását és kulturális színvonalának süllyedését.

Ezt az igazságot az állam belpolitikájának irányítói bizonyára épp úgy tudják, mint én. De az igazság másodrendű tényező.

Mi magyarok nem figyeljük a csehekét azt, hogy nemzeti életük szabadságához eljutottak, nem figyeljük, hogy sok szenvedés után az élet örömeihez is elértek, — csak nem ismerjük el, hogy a szerencse e kedvezése jogot adna nekik ahhoz, hogy velünk, mint letipott ellenséggel bánjanak.

— **A fürdőzés áldozata.** Ismét áldozatot követelt az Ung. F. hó 3-án, az esti órákban, a Vadaskert alatt fürdőzők rémületen vetek észre a vízben egy felbukkanó testet. Katonák, tűzoltók váltigvise látást neki a keresésnek, de csak egy negyedóra múlva találák meg egy vidéki fiú holttestét. A rögtön megkezdett mesterséges lélegzés már semmi eredményre nem vezetett s csak a hullát tudták a kórház halottsházába szállítani.

— **Megjött a 20%-os nyugdíjmelés.** A hivatalos lap közli a 80. számú törvényt, amely a tábornoki nyugdíjak miatt oly soká vadudó nyugdíjtörvényt tartalmazza. Szól ezen törvény állami tisztviselők, bírák, tanárok, tanítók, állami alizstiek, csendőrokr, katonai havidíjakok, felekezeti tanítók, képzőintézeti tanárok és övönökről, akik az 1920/222, a 922/231 és az 1923/152 számú törvényekben biztosított szolgálati idő beszámításában nem részesültek, s akik nem a teljes szolgálati idő és legmagasabb nyugdíjban részesülnek. A foganatosítás iránt eddig azonban nincs semmi intézkedés, pedig aki gyorsan ad, kétszer ad.

— **Negyenöt millió koronát hozott a tavalyi tátrai idegenforgalom.** Hivatalos statisztika szerint az 1927. évi tátrai idegenforgalom negyenöt millió korona bevételt jelentett. A tátrai szanatóriumok és a szállodák elemiszerekért kerék tíz millió koronát adtak ki.

— **Idegen állampolgárságra zenészek alkalmazása.** (Fenntartással) közöljük egyik lapjainkban megjelent alábbi híradást. Július 1-től kezdve az összes külföldi zenészek egy miniszteri rendelet folytán nem játszhatnak többé Csehszlovákiában s így a kávéházak, bárók és vendéglők tulajdonosai ezután csak hazai zenészeket alkalmazhatnak.

— **Kun Béla miatt bukk a osztrák igazságügyminiszter.** Az osztrák igazságügyminisztérium elutasította a magyar kormány Kun Béla kiadatására vonatkozó kérését. Emiatt Dinghoff dr. igazságügyminiszter és pártja, a nagynémet néppárt közt konfliktus támadt, ami miatt Dinghoff dr. pártja rendelkezésre bocsátotta tárcáját.

— **Átcsatolnak három községet a nagyszőlősi járásból.** Jól informált helyről kapjuk a hírt, hogy T. Ujfal és T. Keresztur községeket a nagyszőlősi járásból a beregszászihoz és Salánk községet az Ilosvai járáshoz csatolják. Az intézkedés szükségét természetesen nem értjük, de sejtjük s még visszatérünk rá.

— **Szent István ünnepe megtartásának beállítása** tárgyában Gregorovits képviselőnk kérdésére a belügyi, az iskola- és nemzeti művelődésiügyi miniszterektől a következő válasz érkezett: A kormány távol van attól, hogy az alkotmányelvű 121. és 122. §-ának rendelkezéseit megsértse s következésképp Szent István emlékének egyházi megünneplésébe beavatkozni egyáltalán nem akar, amennyiben emez egyházi ünneplés nem használtatik fel oly megnyilvánulásokra, amelyek a közrenddel összhangzatban nincsenek vagy az állammal szemben ellenséges intenciókat követnek.

Kisebbségi politikánk alapelve, hogy népünkben fenntartsuk azt a faji öntudatot, hogy mi ez államnak egyenlő elbánsára és egyenlő szabadságra jogosult polgárai vagyunk és ezért tiltakozunk a közéletben való teljes elhallgatásunk ilyen kísérletei ellen.

Fő a csehszlovák szupremácia bálványa és ez a bálványimádás az, amelynek oltárán a nemzeti jogokat feláldozzák. Feláldozzák olyképp, hogy nyoma se maradjon.

A birtokreform elvitte a magyar birtokosok földjét, a bírósági területek új beosztása elvitte a magyarok vidékek nyelvhasználati jogát stb., a közigazgatási reform életbe lépését el akarja vinni a multnak minden emlékeit! Ezért olyan sürgős e reformnak a Szlovénországban és Ruszinszkóban való életbe lépése, ezért a kétéle méretek:

Tíz év óta folyton hangzó demagóg jelszavak hogy a „feleke grókok“ földjét a népek kell juttatni, hogy a kulturális elnyomástól felszabadult szlovák nép nyelvi jogait a legmesszebbmenően kell érvényre juttatni, hogy a demokratikus szabadságra kell a népet emelni.

Az indítvány azonban mindezt figyelembe nem veszi, Szlovénországot és Ruszinszkót lekecsinyli, közömbösen mellőzi, tényleg csak a „kiszélet nyul“ származás és komikus szerepére kárhajtja.

— **Hamis ötkoronasok vannak forgalomban.** Allig csendesedett el a Romániából becsempészelt hamis 10 koronások utáni kutatás, máris újabb hamis pénz került forgalomba. Zsegera Odón nagybocskói kereskedő füzoligáttott a csendőrségnek egy darab hamis ötkoronát, mire a csendőrség nagy apparátussal megindította a nyomozást. A hamisítvány alakra teljesen hasonló, csak a csengése tompa. Felhívjuk olvasóinkat, hogy legyenek figyelemmel minden esetben tegyenek jelentést a hatóságnál. Több mint valószínű, hogy a hamis ötkoronasokat Romániából hozzák át a határon.

x **FOTO SALON Halász Sándor** fényképezési műtermel: UZHOROD, Fenczik-tér 5. (Kovács Dezső mellett), MICHALOVCE, Fő-u. 5. sz. — Fényképek a legszebb és legmodernebb kiviteiben készülnek. — Fényképfelvételek esti vagy borus időben villanyfény mellett.

— **A tanító urak szíves figyelmébe!** Kormos Gerő ungvári ref. ig-tanító szerkesztésében és kiadásában megjelent: **Számítan az osztatlan el. iskolák II. csoportja (II. és III. évf.) számára, az osztott iskolák II. oszt. részére; ára 6 Ké. Továbbá Szám- és Mérés tan. az osztatlan el. iskolák felső (III.) csoportja (IV. — VI. évf.), osztott iskolák III. — VI. oszt. részére; ára 9 Ké. Ugyanezen könyvek ruszin-nyelven is megjelentek a következő cím alatt: „Рахункова книжка“; ára 6 Ké és „Учебник Арифметики и геометрии“; ára 9 Ké. — A magyar kiadás engedélyezve van az iskolaügyi miniszter 1926. jun. 10-én kelt 65554-1. sz. rendeletével a magyar-tanulmány iskolákban, a ruszin kiadás pedig 1927. szept. 22-én kelt 112582/27-1. számú rendeletével a ruszin-tanulmány iskolákban való használatra. — A tankönyvek megrendelhetők Fővárosi Gyalma könyvnyomdájában Ungvár, Duchovics-u. 7.**

x **16 és olcsó polgári ebédkoszt** kapható Dombalja-utca 14 sz. alatt.

A LEGNAGYOBB KINC
amit a természet adott nekünk,
a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire
mert szeméireket szakszerűen csak
szakképzett lénszerész
készíthet. — Olyan a szemét kórárt!

ZEISS
kelet-szlovéniai képviselete;
„OKULARIUM“ KENDI
diplomás lénszerész
Kölcse, Fő utca 79. sz.ám
A. Iszai (Németország) optikai titkos diploma, lénszerész

Irta: **VĚZ MÁRTA FERENC**

A népeknek ma a gyűlöletnek kívülről még egy általános közös jellemzője van: a szexuális. Ebből bőven kijut mindenkinek, a harcos katonának is, a polgárnak is. A polgárpárti sötét lovassá vezérelték, körbecsókoltak az emberiség testőre. Soha emberfia nem hitte, hogy a szexuálisnak ennyire fokozhatók a mélyhatások. Keresztre van feszítve az emberiség embertársának kinézőjévé lett. A tarka, virágos réteket, a havas pusztákat, a lágyan elomló folyók és zúzó tengerek vizét, de a városok falát és utcáinak követét is a festői pirosra, sárgára, kékre, és a barnára, a zöldre, a halálra még mindig erősödik, úgy érezzük, úgy hisszük: az isteni igazság, a krisztusi szeretet mégis győzedelmeskedni fog, mint ahogy az evangélium előtti tizenkét egyszerű ember győzedelmeskedett a világban. És az igazság verhetetlen legióit, az akkor világ legióiból katonáit.

A betemihi Kádár születte idején is válságban volt a világ. A kegyetlen kezes az önkény és elnyomás, a vadság és gyűlölet és sötét korában is mindig világ volt az emberiség szívében. Nem a hatalmak, a milliók uralat alatt. Vigasztalt a krisztusi szeretet hozott, amit Mesterük tanításának nyomán a tizenket mezítalpas apostol hirdetett. Hílták hitükkel a népek, és a világban a nagy övébük, a nagy győztes csapát mégis millióikká kovácsolták. A kímélőt! tengernyi vér nem retentette vissza azokat, akik hitték az eljövendő Isten-országban. Megtörténhet a csoda: a vas erőtlen, a hit erős. A hit győztes, a hit erős. A hit csapát vezet: Krisztus lett, akinek csak egy fegyvere volt: a szeretet.

[illegible]

Oh, ha volna egy végtelen nagy padka, egy mesebeli nagy karácsonya alatt, ahova leülhetnének az emberek, mindannyian... szívük megtelne szeretettel és megfogadnák, hogy ezentúl jók lesznek és nem bántják a másik embert, testvérüket...

Békesség a földön a jó embereknek!

**Szennyvizderítésre alkalmas
bazalt tufa-követ szállítunk.**
H. KREPUSKA GÉZA, Somoskőujfalu
(Nógrád megye.)

mértegesét, költségvetés kiírását,
kivételi ellenőrzését vállalja a

**BUDAPESTI ÉS VIDÉKI
CSERÉPKÁLYHAKÉSZÍTŐ
IPAROSOK ORSZÁGOS
SZÖVETKEZETÉNEK**

„MŰSZAKI OSZTÁLYA”

Budapest, VII., Erzsébet-kürt 18. l. e. 7.
Telefon: 421-343.

Medvével és az őserdő bozótjával küzködve
dolgoztak a mérnökök

Dr. Bónády Dániel főosztályvezető, igazgató a következőképpen a múlt héten betelepítésre és országos érdekű viznyálki munkákra szóló törvényjavaslatot. A javaslat három nagyarányú és az előkezelési útveződel kiegészítéseknek fejlődése szempontjából sorrendű jelentőségű munkát foglal magában:

A felsőtisza-árvíz víztároló, a Duna—Tisza csatorna, megépítését és hasznosítását, valamint a Ferenc- és Ferenc József-csatorna hasznosítását és a rendszeres öntöző gazdálkodás szolgálatába állítását.

[illegible]

Ezenek a tarolrban építésmér nagy-
szabú elemalkutakokk szétltek elő-
legelveladatok stádiumban van a Talal-
bor-Nagyvgyben épült tarolának a
vzrmérnök elkészítte, aminek jelenlegi
állásáról az Irparügyi minisztérium illetékes
részéről a következő igen értékes és érdekes
feljegyzésekkel kapjuk:

[illegible][illegible]

Uj cikkünk:

Gyártja: Mezei-, Bányai-, iparvasutak és Általános géngyári rt.
Ezelőtt: ORENSTEIN és KOPPEL MAGYAR Rt.
BUDAPEST, VI. VILMOS CSÁSZAR-UT 31. Tel. 127-354.

SECRET

VÁLTOZÓK LAPJA 3. oldal.

magasságkülönbség egy 3,7 km hosszú alagutal hasznosítható, úgy hogy a Talabor vize ezen az alaguton keresztül átvezethető a Nagyág-völgybe és nyomócső segítségével rávezethető a Nagyág balpartján lévő erőműben a turbinákra.

A geológiai előmunkálatok

során a társaság a tervezett völgyelzárás és a művek helyén számos kutatóaknát készített. Ezek az előmunkálatok kimutatták, hogy a műtárgyak tervbeveti helyén nem nagy mélységben

teherbíró homokkő-rétegek találhatók.

Az így feltárt adatok — különben megegyeznek a m. kir. Országos Öntözésügyi Hivatal által már 1939-ben megindított geológiai munkálatok — amikor elsősorban öntözővizet tároló medence völgyzárasainak tanulmányozására, kutató tárókat vezettek a tervezett gát helyén a hegységalba — hasonló megnyugtató eredményeivel.

A hidrológiai előmunkálatok

szintén értékes eredményekre vezettek. A társaság beható hydroológiai tanulmánnyal

a legnagyobb üzemvízmennyiséget 13

m³/sec.-ban állapította meg és a vízszegény időkben lefolyó vízmennyiségek összegyűjtésére egy 400.000 m³ befogadóképességű heti kiegyenlítőmedence tervezését határozta el, a vízkivételi műnél. A völgyelzáráshoz tartozó vízgűjtő terület 436 km² kiterjedésű.

Az elmunkálások során számos nehézséggel kellett a vállalat kiküldött mérnökeinek és műszaki alkalmazottainak megküzdönnie, mely nehézségek egy részét a mai háborús körülmények okozták: így műszerek hiánya, növeztető szeredőrk hiánya, közlekedési nehézségek stb. A talabéri és nagygyi munkahelyek ugyan lévgyonban csak öca. 4 km távolságban vannak egymástól, mégis a közbeeső magas hegygerinc miatt a másik munkahely eléréséhez mindig 80 km-es utat kellett gépkocsival megtenni. Így jelentkeztek az üzemanyag ellátási nehézségek is. A nehézségek másik fajtája abból adódott, hogy

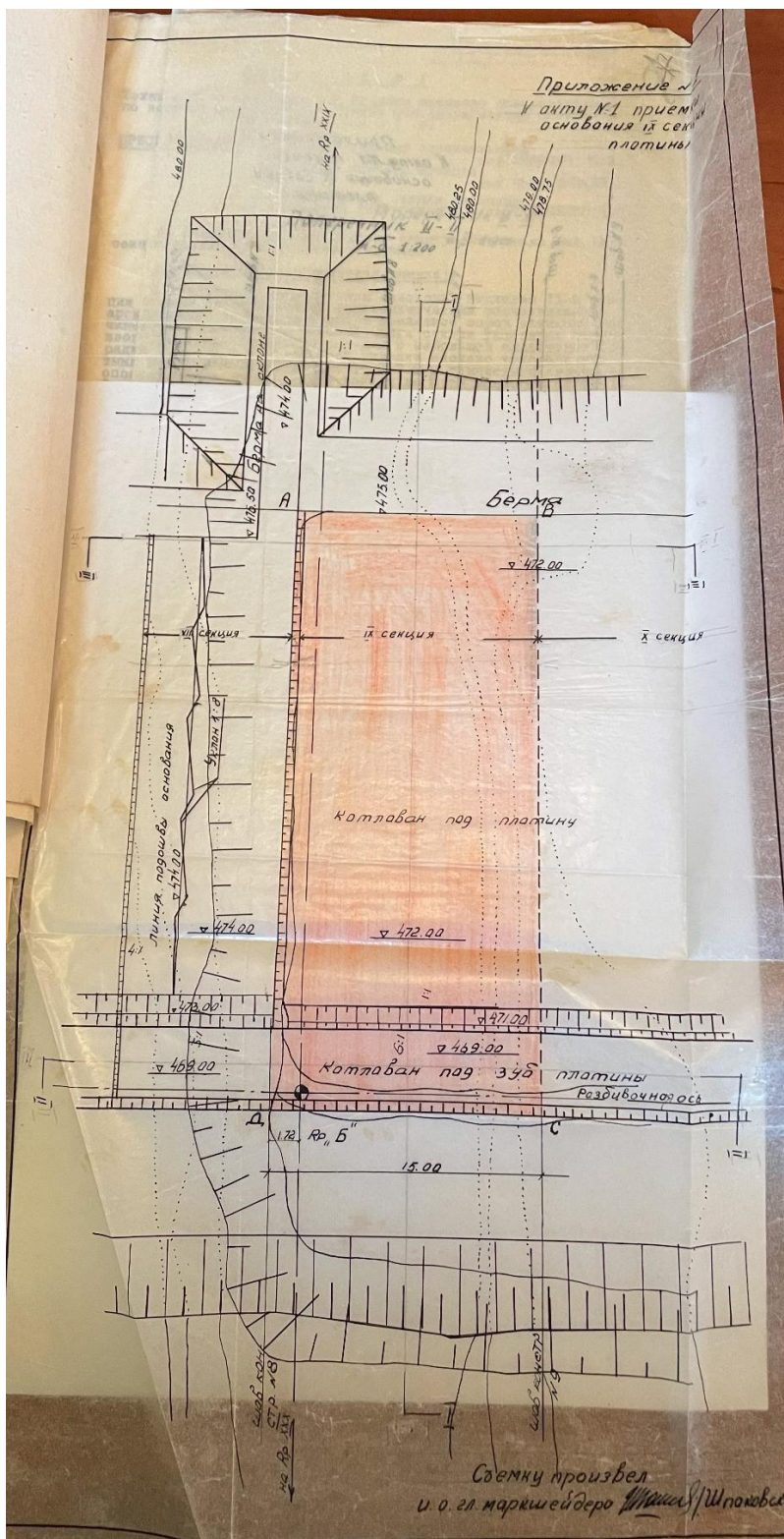
az erőmű helye a legközelebbi lakott községtől kb. 20 km távolságra mélyen a hegyek közé van beékelve.

[illegible]

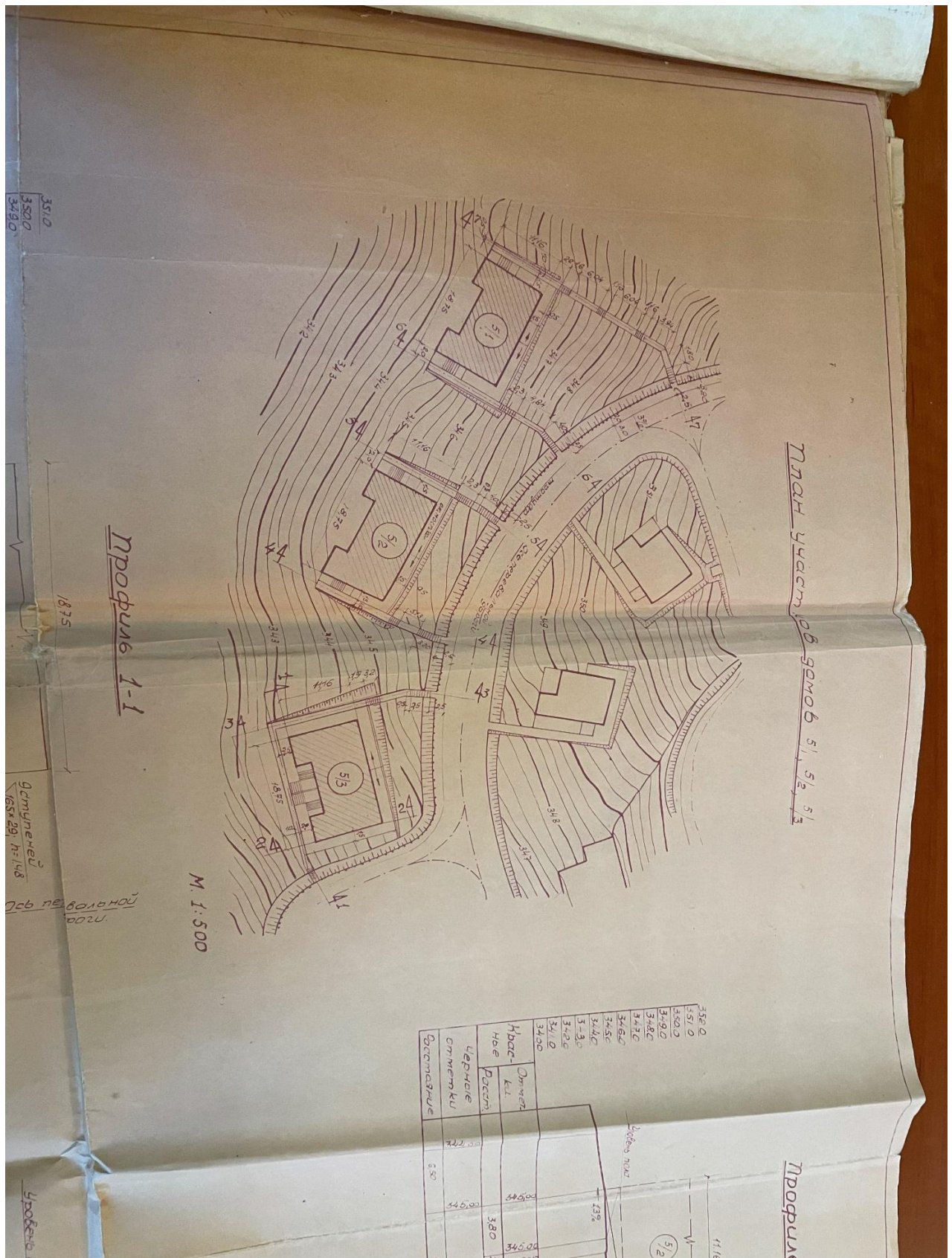
Érteklv Kárpátiát hegyei egy meg-
lepédesével is szolgálták így például egyik
a Menezel egyikén, nátrákból táborozó csoport
az egyik éjjel egy medve iámadott
meg. Különbözöb baj nem történt, csak a
pányvadászat elászták és a szélrózsa minden
irányában szertefútt lovakkal az összefog-
dosítás volt ennek a kollektív intermezzo-
nak az epifóniája. Tovább nehezebbé tár-
mazták a háromszögletű pont távoli elöl-
vezéséből, a terep szabályzatából és sür-
detségeséből, úgy hogy az erdőben nagyon
csak írást kellett végezni. Igen hátráltatta a
munkákat a gyakori esőse, ami viszont az
álmegvívó megjelölés és kiegészítőszerűttség
személyesítéséből.

Mindenzen nehézségek ellenére is sikeresen befejeződtek az előmunkálátok és Kállai Miklós miniszterelnök, kinek személyes irányítása mellett kezdődtek meg még annak idején a munkálatok, megelégedését fejezte ki a munka előrehaladása felett, mikor a mul-

7. Melléklet. Gát keresztmetszete. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 102. ügyirat, ark. 7.

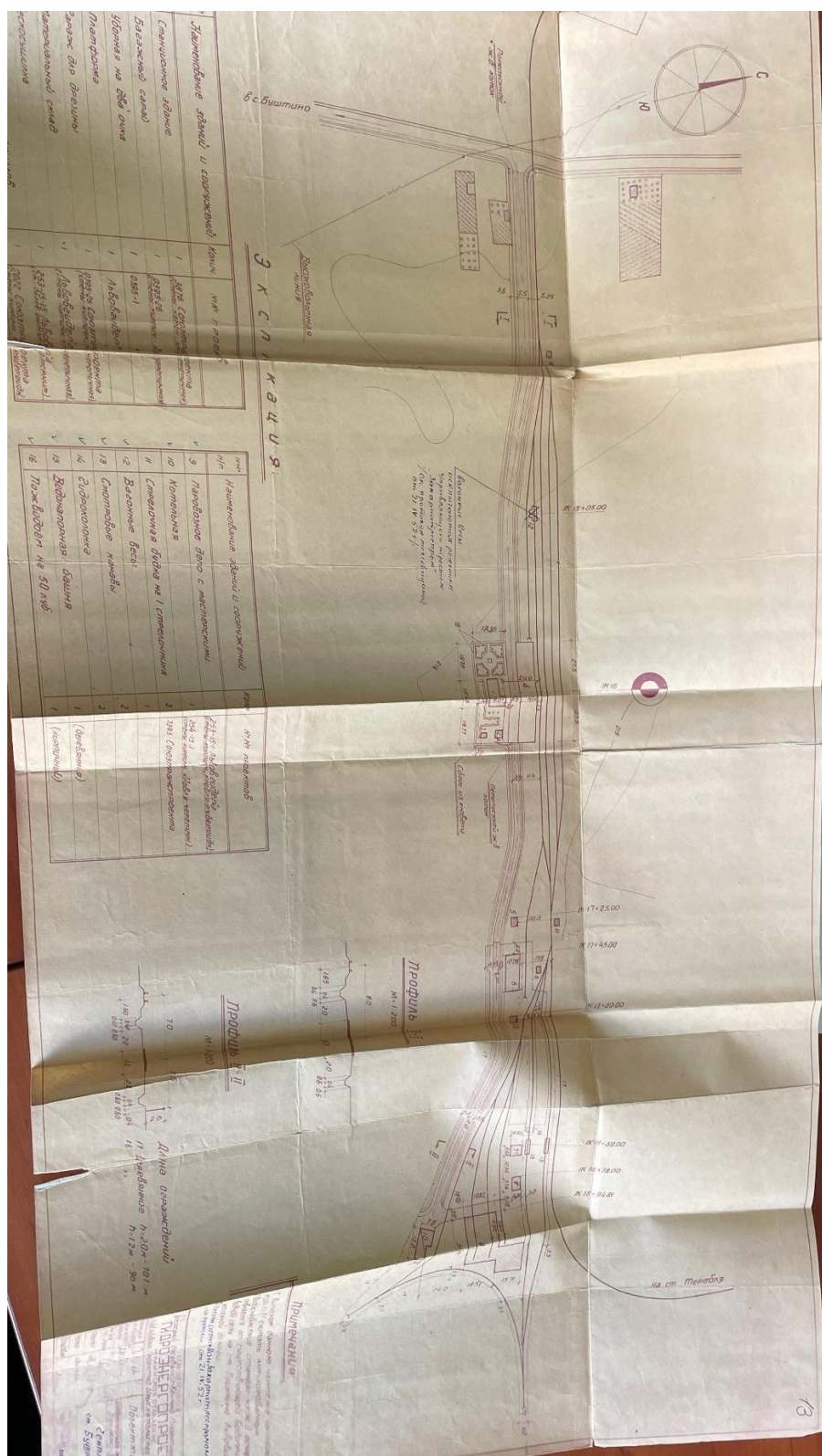
9. Melléklet. Az állandó település alaprajzának része. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 146. ügyirat, ark. 17.

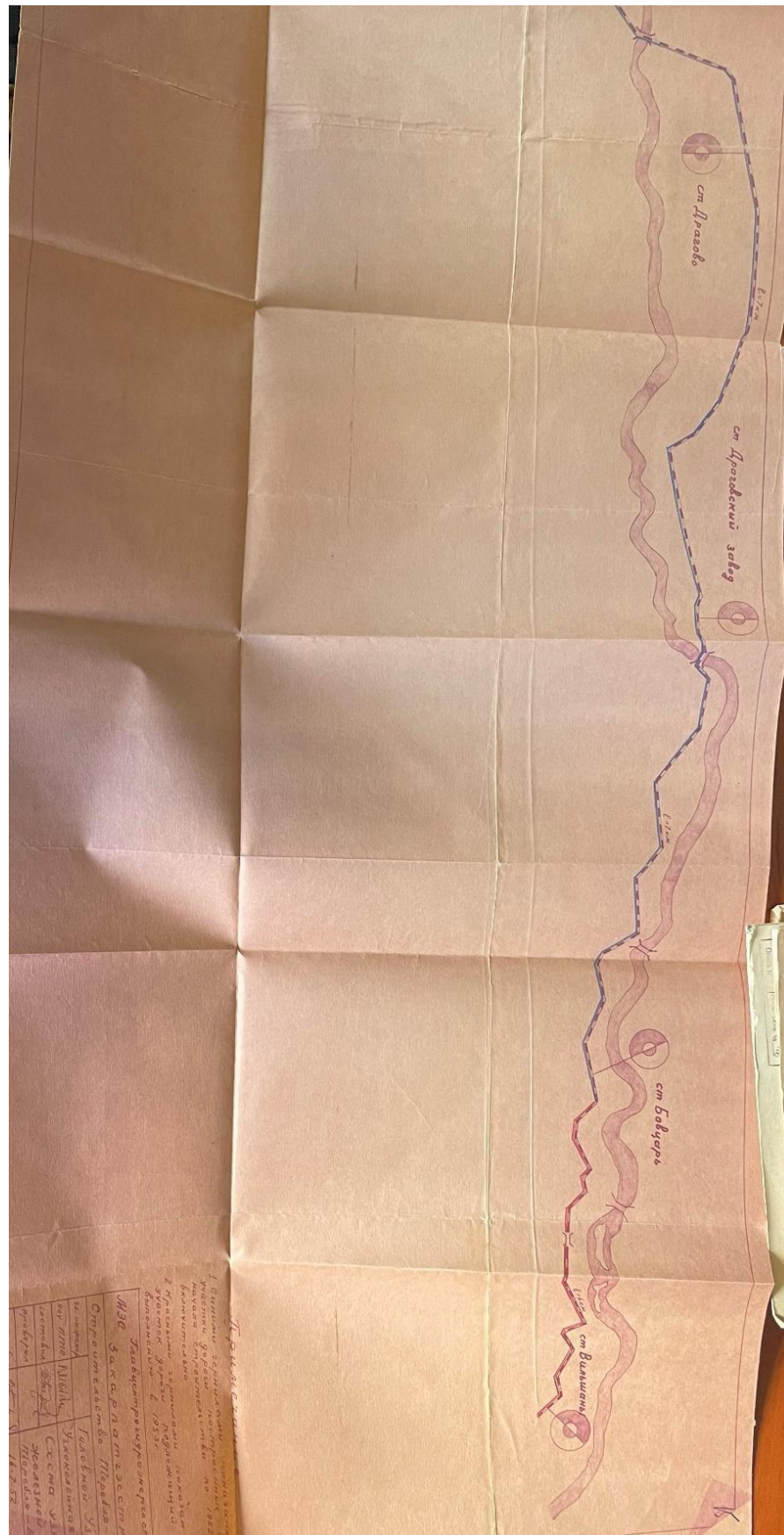
10. Melléklet. Az állandó település alaprajzának része. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 146. ügírat, ark. 17.

11. Melléklet. Egérmező állomás alaprajza. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 192. ügyirat, ark.

12. Melléklet. A kisnyomtávú vasút vonalának alaprajza. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 192. ügyirat, ark. 8.

Разрез по I-I

Черепичная кровля
Обрешетка 5x4 чер. 33 см.
Стропила d=16 см.

Ж.б. плиты II-2

Ж.б. перемычка
h=15 см.

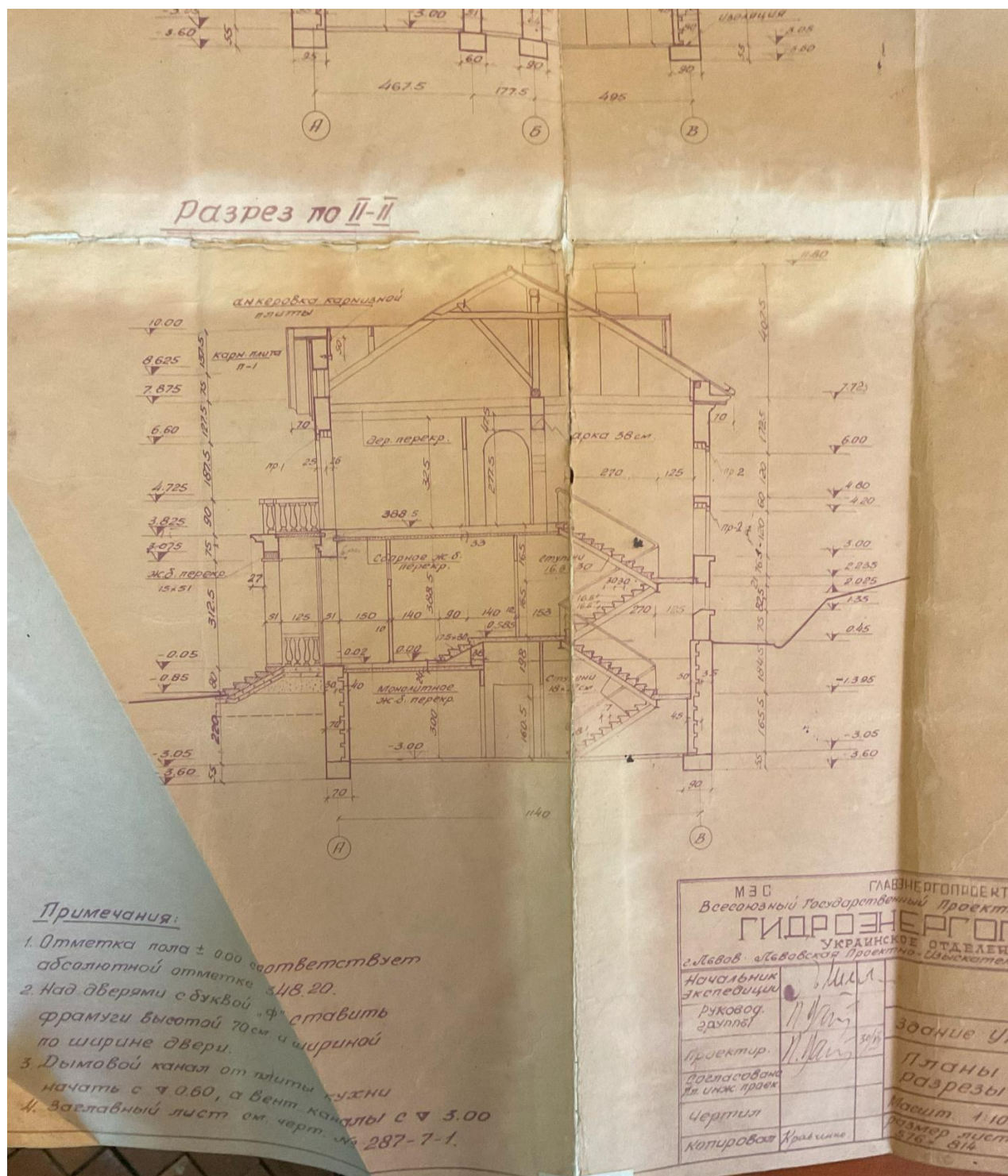
Монолитный
ж.б. перебор

Кирп.

Изоляция

Разрез по II-II

14. Melléklet. Állandó település lakóépületeinek keresztmetszete. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 146. ügyirat, ark. 9.

[illegible]

16. Melléklet. Részletes felmérési bizonylat. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 7.

МКХ-УССР

Место
наименование
улицы

№

Оценочный акт № _____

На строения, сооружения внутридворовые, усадьбы, постройки домовладения № 16

1. Владелец: Мурзи Юрий Петрович 2. Основание владения: Решения

3. Расчет оценки строений и внутридворовых сооружений

Форма № 2

Утверждена МКХ УССР

№ строений и сооружений	Планировка	Наименование строений, основных частей, перегородок, стен, тамбуров, входов, внутридворовых и усадебных построек и сооружений	Под что используется	Этажность	Год постройки	Внешний обмер строений и сооружений						Состояние, внешний вид, износ	Данные						Наименование постройки	Состояние	Восстановительная стоимость в руб. за кв. метр	Действ. стоимость в руб. за кв. метр	Примечание
						Площадь, кв. м	Высота, м	Объем, куб. м	Материал	Качество	Состояние		Этаж	Площадь, кв. м	Состояние	Этаж	Площадь, кв. м	Состояние					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	а	Современное строение	Жилище	1	1950	26	122	456	м ³	28.80	100%	хорош	хорош	хорош	хорош	хорош	хорош	хорош	хорош	21	18	2.88	
2	а	Пристройка	Варанга		1900				8%	м ³	24.50	-	-	-	-	-	-	-	хорош	25	20		
3	б	Многоэтажное строение	Многоэтажное строение									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3	б	Пристройка	Пристройка									-	-	-	-	-	-	хорош	25	20			
3																							

17. Melléklet. Felmérési alaprajz. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 6.

Область Закарпатська
 Союз України
 Город Львів
 Усадебного участка № 16

Генеральный план (Схема)
 Утверждена НКХХ УССР
 Со строениями по улице Головна
 Владелец Визуи Крип
Петравич

Масштаб М=1:500

ЭКСПЛИКАЦИЯ

Дополнение	Наименование строения	Общая земельная площадь	В том числе					Примечание	
			Всего	Жилыми	Нежилыми	Под двором	Под садом (фрукт. насажд.)		Под дорожками
А.	Основное строение	885	78	57	21	-	-	754	
Б.	Сараи								

Дата 22.05.1947 Составил Григорьев
 Проверил бриг. Дир. Хорова Утверждаю: Рогов
 Инвентаризационное Бюро

18. Melléklet. Összesített felmérési-kifizetési bizonylat. KTÁL, Fond P-1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 14.

14

Форма № 3
Утверждено МКХ-УССР

Оценочный акт по домовладению № 32

переулок площадь Григорьевна
поселок Григорьевна район
владельцу Ситтар Иван Григорьевич

Стоимость строений и сооружений

Лит. по плану	Наименование строений и сооружений	№/№ оцен. акта	Восстановит. стоимость в рублях	действительная стоимость в рублях
1	Основное здание		2958	2418
2	Сараи		574	373
3	Их.		37	24
Всего			3569	2815

поправочный коэффициент 1.391

ая восстановительная стоимость строений и сооружений 4391-00

(примечание)

я действительная стоимость строений и сооружений 3911-00

Приложение: Оценочные акты за № 194

Ст. инженер Г.И.

Форма № 3
Утверждено МКХ-УССР

Инвентаризация

Зарегистрировано

Видно

Примечание

**Melléklet 19. Interjú Izsák Tamással, bótrágyi lakos, egykori mozdonyvezető és tanulója a
Nagybakosi Középiskolának, jelenleg nyugdíjas (2025.03.03.)**

-Jó napot kívánok, mutatkozzon be!

-Jó napot kívánok, Izsák Tamás vagyok. 1958.03.03-án születtem Bótrágyon.

-Melyik iskolába járt?

-Bótrágyi iskolába kezdtem a közép és a kezdő tanulmányokkal, aztán a Nagybakosi iskolába tanultam ukrán nyelven.

-Értem, említette, hogy a Nagybakosi középiskolában tanult, mivel ugye most folytatok egy kutatást arról, hogy a Vulsana faluból érkezett áttelepített lakosok feltehetően ebben a településen lettek letelepítve, esetleg találkozott-e olyan vezetéknevekkel, mint például Szitár, Mizun, vagy akár Jarema, vagy valami ilyesmi nevekkal? Vagy említették-e esetlegesen az ilyen ismerelősei azt, hogy ők onnan valók?

-Igen, említették, osztálytársaim voltak, a Mizun, Mikita, Jarema, Szlivka, és a megnevezését a falunak, a Vulsánét, ők mondták mindig.

-Tehát használták?

-Használták, használták. Ott laktak születtek, de én egy osztályban tanultam ezekkel a gyerekekkel.

-És ők akkor feltehetően az áttelepülteknek a gyerekei voltak?

-Igen, akkor még nem mondták azt, hogy onnan, meg ilyesmi nyilvánosan nem volt, kinyilvánulva, hogy honnan is jöttek, nem is beszélünk egymás közt nagyon ilyesmiről.

-De volt említés róla?

Volt a falun neve.

-És esetleg a templomról, hogy vannak ilyen feljegyzések, hogy a vulsanai templomot azt áttelepítették az áttelepítés során, hogy valami említést hagytak-e erről.

-Igen, ők mondták azt, hogy egy kis templomot, fatemplomot áttelepítettek erre a helyre, ahol elkezdték ezt a kisfalut építeni, és utána meg az fejlődött.

-Tehát akkor Nagybakoson kiépítették egy külön részt, ahol ők letelepedtek, úgy értem?

-Hát igen, igen.

-Mert az egész terület Nagybakosnak nevezik.

-Értem.

-És a templomi dokumentációról esetleg, valamilyen említés volt-e?

-Hát, hivatalos emberektől sokat nem tudtam meg, de azt ott mondták az én barátaim, meg ezek az osztálytársak, hogy Új Bátyuba van áttelepítve ezek a dokumentációk, meg a templomnak valamilyen maradványai talán.

-Rendben, köszönöm szépen!

-Kérem.

20. Melléklet. A felmért háztartások tulajdonosainak nevei az 1949-es felmérés anyagából. Saját szerkesztés. Forrás: KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 41-42.

S.sz.	Név a dokumentum szerint	Név magyar átírásban
Égermező (Vulsana)		
1.	Ситар Николай Юрьевич	Szitár Nyikoláj Jurijevics
2.	Ситар Василий Юрьевич	Szitár Vászilij Jurijevics
3.	Брензай Мария Степановна	Brenzaj Maria Sztepánovna
4.	Петренко Андрей Васильевич	Petrenkó Andrej Vásziljevics
5.	Петренко Андрей Васильевич	Petrenkó Andrej Vásziljevics
6.	Мизун Иван Васильевич	Mizun Iván Vásziljevics
7.	Косик Василий Михайлович	Koszik Vászilij Mikhailovics
8.	Дирда Авдотья Петровна	Dirda Ávdotya Petrovna
9.	Дирда Авдотья Якубовна	Dirda Ávdotya Jakubovna
10.	Сусик Петр Григорьевич	Szuszik Petr Grigorjevics
11.	Византий Даниил Филипович	Vizántij Daniil Filipovics
12.	Византий Николай Алексеевич	Vizántij Nyikoláj Alekszejevics
13.	Микита Петр Васильевич	Mikita Petr Vásziljevics
14.	Ситар Агафия Юрьевна	Szitár Áháfia Jurijevna
15.	Беля Иван Петрович	Belya Iván Petrovics
16.	Кивенлигет Василий Васильевич	Kövesliget Vászilij Vásziljevics
17.	Сусик Иван Иванович	Szuszik Iván Ivánovics
18.	Византий Авдотья Дмитриевна	Vizántij Ávdotya Dmitrijevna
19.	Византий Олена Дмитриевна	Vizántij Olena Dmitrijevna
20.	Сусик Иван Юрьевич	Szuszik Iván Jurijevics
21.	Византий Василий Дмитриевич	Vizántij Vászilij Dmitrijevics
22.	Сусик Анна Николаевна	Szuszik Anna Nyikolájevna
23.	Пилип Иван Степанович	Pilip Iván Sztepánovics
24.	Ситар Андрей Дмитриевич	Szitár Andrej Dmitrijevics
25.	Оринка Гавриил Григорьевич	Orinka Gavriil Grigorjevics
26.	Ситар Юрий Дмитриевич	Szitár Jurij Dmitrijevics
27.	Юраш Андрей Васильевич	Jurás Andrej Vásziljevics
28.	Юраш Иван Васильевич	Jurás Iván Vásziljevics
29.	Юраш Елена Степановна	Jurás Elena Sztepánovna
30.	Мизун Павел Якубович	Mizun Pavel Jákušovics
31.	Ситар Ярема	Szitár Járema
32.	Мизун Андрей Степанович	Mizun Andrej Sztepánovics
33.	Юраш Петр Васильевич	Jurás Petr Vásziljevics
34.	Мизун Тедор Дмитриевич	Mizun Tódor Dmitrijevics
35.	Юраш Василий Васильевич	Juras Vaszilij Vasziljevics
36.	Мизун Николай Васильевич	Mizun Nyikolaj Vasziljevics
37.	Мизун Стефан Васильевич	Mizun Sztefán Vasziljevics
38.	Пилип Мария Павловна	Pilip Mária Pavlovna
39.	Бобинец Мария Юрьевна	Bobinec Mária Jurjevna
40.	Ситар Иван Юрьевич	Szitar Iván Jurjevics
41.	Мизун Лука Васильевич	Mizun Luka Vasziljevics
42.	Ситар Дмитрий Иванович	Szitar Dmitrij Ivanovics
43.	Мизун Игнат	Mizun Ignát
44.	Ситар Настасья Фомовна	Szitar Nasztaszja Fomovna
45.	Литка Юрий Иванович	Litka Jurij Ivanovics

46.	Мизун Василий Васильевич	Mizun Vaszilij Vasziljevics
47.	Сусик Анна Федоровна	Szuszik Anna Fjodorovna
48.	Калинич Андрей Юрьевич	Kalinyics Andrej Jurjevics
49.	Мизун Дмитрий Якубович	Mizun Dmitrij Jakubovics
50.	Литка Биля Васильевна	Litka Bilja Vasziljevna
51.	Микита Михаил Васильевич	Mikita Mihail Vasziljevics
52.	Сусик Федор Павлович	Szuszik Fjodor Pavlovics
53.	Сусик Стефан Иванович	Szuszik Sztefán Ivanovics
54.	Кивешлигет Василий Дмитриевич	Kövesliget Vaszilij Dmitrijevics
55.	Сетар Юрий Степанович	Szetar Jurij Sztjepanovics
56.	Литка Федор Иванович	Litka Fjodor Ivanovics
57.	Сусик Иван Николаевич	Szuszik Iván Nyikolajevics
58.	Сусик Иван Андреевич	Szuszik Iván Andrejevics
59.	Сусик Михаил Андреевич	Szuszik Mihail Andrejevics
60.	Лекман Василий Федорович	Lekman Vaszilij Fjodorovics
61.	Миаун Иван Николаевич	Miaun Iván Nyikolajevics
62.	Бигунец Павел Иванович	Bigunec Pavel Ivanovics
63.	Ярема Иван Юрьевич	Jarema Iván Jurjevics
64.	Бигунец Иван Петрович	Bigunec Iván Petrovics
65.	Бигунец Павел Петрович	Bigunec Pavel Petrovics
66.	Мизун Иван Петрович	Mizun Iván Petrovics
67.	Сусик Стефан Петрович	Szusik Sztefán Petrovics
68.	Мизун Юрий Степанович	Mizun Jurij Sztjepanovics
69.	Сусик Федор Николаевич	Szusik Fjodor Nyikolajevics
70.	Мизун Иван Павлович	Mizun Iván Pavlovics
71.	Сусик Федор Андреевич	Szuszik Fjodor Andrejevics
72.	Мизун Иван Михайлович	Mizun Iván Mihajlovics
73.	Сусик Василий Иванович	Szusik Vaszilij Ivanovics
74.	Оринка Петр Иванович	Orinka Petr Ivanovics
75.	Сусик Дмитрий Иванович	Szuszik Dmitrij Ivanovics
76.	Мизун Мария Ивановна	Mizun Mária Ivanovna
77.	Ситар Иван Михайлович	Szitar Iván Mihajlovics
78.	Шигута Мария Дмитриевна	Siguta Mária Dmitrijevna
79.	Сусик Иван Васильевич	Szusik Iván Vasziljevics
80.	Сусик Василий	Szusik Vaszilij
81.	Бигунец Юрий	Bigunec Jurij
82.	Сусик Василий Павлович	Szuszik Vaszilij Pavlovics
83.	Византий Петр Юрьевич	Vizantij Petr Jurjevics
84.	Сусик Николай Иванович	Szuszik Nyikolaj Ivanovics
85.	Сусик Стефан Дмитриевич	Szuszik Sztefán Dmitrijevics
86.	Пеленец Анна Васильевна	Pelenec Anna Vasziljevna
87.	Византий Василий Максимович	Vizantij Vaszilij Makszimovics
88.	Дебрак Иосиф Иванович	Debrak József Ivanovics
89.	Византий Дмитрий Алексеевич	Vizantij Dmitrij Alekszejevics
90.	Сусик Иван Иванович	Szuszik Iván Ivanovics
91.	Мизун Василий Иванович	Mizun Vaszilij Ivanovics
92.	Сусик Илья Павлович	Szuszik Ilja Pavlovics
93.	Беля Василий Петрович	Belja Vaszilij Petrovics
94.	Бабинец Иван Васильевич	Babinec Iván Vasziljevics
95.	Беля Степан Петрович	Belja Sztjepán Petrovics

96.	Сусик Иван Петрович	Szusik Iván Petrovics
97.	Мизун Юрий Петрович	Mizun Jurij Petrovics
98.	Ситар Федор Лукич	Szitar Fjodor Lukics
99.	Щобак Юрий Дмитриевич	Scsobak Jurij Dmitrijevics
100.	Ситар Василий Михайлович	Szitar Vaszilij Mihajlovics
101.	Ситар Михаил Дмитриевич	Szitar Mihail Dmitrijevics
102.	Иваныч Авдотья Павловна	Ivanics Avdotja Pavlovna
103.	Ситар Тома Степанович	Szitar Toma Sztjepanovics
104.	Плискa Михаил Федорович	Pliszka Mihail Fjodorovics
105.	Пилип Павел Степанович	Pilip Pavel Sztjepanovics
106.	Щобак Юрий Ильич	Scsobak Jurij Iljics
107.	Щобак Стефан Павлович	Scsobak Sztefán Pavlovics
108.	Мизун Федор Михайлович	Mizun Fjodor Mihajlovics
109.	Пилип Василий Васильевич	Pilip Vaszilij Vasziljevics
110.	Ситар Гавриил Иванович	Szitar Gavriil Ivanovics
111.	Мизун Анна Стефановна	Mizun Anna Sztefanovna
112.	Пилип Иван Степанович	Plip Iván Sztjepanovics
113.	Ситар Тома Ананьевич	Szitar Toma Ananyjevics
114.	Щобак Федор Васильевич	Scsobak Fjodor Vasziljevics
115.	Мизун Николай Михайлович	Mizun Nyikolaj Mihajlovics
116.	Ситар Иван Николаевич	Szitar Iván Nyikolajevics
117.	Ситар Тома Иванович	Szitar Toma Ivanovics
118.	Ситар Василий Юрьевич	Szitar Vaszilij Jurjevics
119.	Юраш Стефан Васильевич	Juras Sztefán Vasziljevics
120.	Иваныш Петр Григорьевич	Ivanis Péter Grigorjevics
121.	Росоха Михаил Иванович	Roszoha Mihail Ivanovics
122.	Щобак Павел Дмитриевич	Scsobak Pavel Dmitrijevics
123.	Щобак Петр Васильевич	Scsobak Petr Vasziljevics
124.	Щобак Николай Павлович	Scsobak Nyikolaj Pavlovics
125.	Ярема Юрий Илькович	Jarema Jurij Ilkovics
126.	Византий Николай Федорович	Vizantij Nyikolaj Fjodorovics
127.	Сливка Стефан Иванович	Szlivka Sztefán Ivanovics
128.	Ситар Иван Юрьевич	Szitar Iván Jurjevics
129.	Ситар Стефан Юрьевич	Szitar Sztefán Jurjevics
130.	Орос Василий	Orosz Vaszilij
131.	Сусик Василий Иванович	Szuszik Vaszilij Ivanovics
132.	Бигунец Дмитрий Васильевич	Bigunec Dmitrij Vasziljevics
133.	Микита Дмитрий Павлович	Mikita Dmitrij Pavlovics
134.	Ковач Дмитрий Иванович	Kovács Dmitrij Ivanovics
135.	Византий Василий Данилович	Vizantij Vaszilij Danilovics
136.	Дирда Василий Настасьевич	Dirda Vaszilij Nasztaszjevics
137.	Микита Василмй Иванович	Mikita Vaszilij Ivanovics
138.	Ковач Петр Иванович	Kovács Péter Ivanovics
139.	Ярема Василий Иванович	Jarema Vaszilij Ivanovics
140.	Сусик Петр Васильевич	Szuszik Péter Vasziljevics
141.	Мизун Федор Стефанович	Mizun Fjodor Sztjepanovics
142.	Юраш Агафья Васильевна	Juras Agafja Vasziljevna
143.	Ковач Петр Григорьевич	Kovács Petr Grigorjevics
144.	Ситар Алексей Юрьевич	Szitar Alekszej Jurjevics

145.	Юраш Николай Васильевич	Juras Nyikolaj Vasziljevics
146.	Поп Василий Михайлович	Pap Vaszilij Mihajlovics
147.	Доринка Стефан Васильевич	Dorinka Sztэфán Vasziljevics
148.	Бигунец Петр Иванович	Bigunec Péter Ivanovics
149.	Микета Иван Петрович	Miketa Iván Petrovics
150.	Византий Иван Юрьевич	Vizantij Iván Jurjevics
151.	Белоконенко Матрена Гордеевна	Belokonenko Matrena Gordejevna
152.	Византий Михаил Данилович	Vizantij Mihail Danilovics
153.	Византий Петр Данилович	Vizantij Petr Danilovics
154.	Микита Дмитрий Васильевич	Mikita Dmitrij Vasziljevics
155.	Византий Иван Данилович	Vizantij Iván Danilovics
156.	Византий Стефан Федорович	Vizantij Sztэфán Fjodorovics
157.	Византий Стефан Юрьевич	Vizantij Sztэфán Jurjevics
158.	Шандре Дмитрий Дмитриевич	Sandre Dmitrij Dmitrijevics
Bovcár		
159.	Кикера Стефан Михайлович	Kikera Sztэфán Mihajlovics
160.	Кикина Мария Васильевна	Kikina Mária Vasziljevna
161.	Кикина Иван Степанович	Kikina Iván Sztjepepanovics
162.	Кикина Петр Иванович	Kikina Petr Ivanovics
163.	Кикина Иван Дмитриевич	Kikina Iván Dmitrijevics
164.	Ковач Михаил Петрович	Kovács Mikhail Petrovics
165.	Кикина Михаил Васильевич	Kikina Mikhail Vasziljevics
166.	Прядиля Василий Васильевич	Prjadilja Vaszilij Vasziljevics
Alsó Bisztra		
167.	Текза Иван Юрьевич	Tekza Iván Jurjevics
168.	Росоха Юрий Иванович	Roszoha Jurij Ivanovics
169.	Текза Василий Андреевич	Tekza Vaszilij Andrejevics
170.	Вовчок Паланья Васильевна	Vovcsok Palanya Vasziljevna
171.	Курица Юрий	Kurica Jurij
172.	Росоха Иван Николаевич	Roszoha Iván Nyikolajevics
173.	Полянский Николай Юрьевич	Poljanszkij Nyikolaj Jurjevics
174.	Манчик Юрий Николаевич	Mancsik Jurij Nyikolajevics
175.	Текза Михаил Иванович	Tekza Mikhail Ivanovics
176.	Росоха Михаил Иванович	Roszoha Mikhail Ivanovics
177.	Курица Палания Дмитриевна	Kurica Palanya Dmitrijevna
178.	Курица Василий Юрьевич	Kurica Vaszilij Jurjevics
179.	Текза Петр Юрьевич	Tekza Petr Jurjevics

**21. Melléklet. Az 1949-es felmérések eredményei. Saját szerkesztés. Forrás: KTÁL,
Fond P–1097, 1. op., 13. ügyirat, ark. 41-42.**

S.sz.	Név a dokumentum szerint	Név magyarul	Felmérési bizonylat sorszáma	A felmérés értéke
Vulsana (Égermező)				
1.	Ситар Николай Юрьевич	Szitár Nyikoláj Jurijevics	1.	5336,10
2.	Ситар Василий Юрьевич	Szitár Vászilij Jurijevics	2.	4915,40
3.	Брензай Мария Степановна	Brenzaj Maria Sztepánovna	3.	4081,80
4.	Петренко Андрей Васильевич	Petrenkó Andrej Vásziljevics	4.	6328,70
5.	Петренко Андрей Васильевич	Petrenkó Andrej Vásziljevics	5.	4087,70
6.	Мизун Иван Васильевич	Mizun Iván Vásziljevics	6.	2801,00
7.	Косик Василий Михайлович	Koszik Vászilij Mikhailovics	7.	4822,00
8.	Дирда Авдотья Петровна	Dirda Ávdotya Petrovna	8.	3188,00
9.	Дирда Авдотья Якубовна	Dirda Ávdotya Jakubovna	9.	4852,00
10.	Сусик Петр Григорьевич	Szuszik Petr Grigorievics	10.	4976,00
11.	Византий Даниил Филипович	Vizántyij Daniil Filipovics	11.	8881,00
12.	Византий Николай Алексеевич	Vizántij Nyikoláj Alekszeevics	12.	5064,00
13.	Микита Петр Васильевич	Mikita Petr Vásziljevics	13.	4341,00
14.	Ситар Агафия Юрьевна	Szitár Áháfia Jurijevna	14.	4935,00
15.	Беля Иван Петрович	Belya Iván Petrovics	15.	3897,50
16.	Кивенлигет Василий Васильевич	Kövesliget Vászilij Vásziljevics	16.	5069,00
17.	Сусик Иван Иванович	Szuszik Iván Ivánovics	17.	8886,00
18.	Византий Авдотья Дмитриевна	Vizántyij Ávdotya Dmitrijevna	18.	1823,00
19.	Византий Олена Дмитриевна	Vizántij Olena Dmitrijevna	19.	3128,00
20.	Сусик Иван Юрьевич	Szuszik Iván Jurijevics	20.	7312,70
21.	Византий Василий Дмитриевич	Vizántij Vászilij Dmitrijevics	21.	10923,70
22.	Сусик Анна Николаевна	Szuszik Anna Nyikolájevna	22.	3432,00

23.	Пилип Иван Степанович	Pilip Iván Sztepanovics	23.	8567,40
24.	Ситар Андрей Дмитриевич	Szitár Andrej Dmitrijevics	24.	4318,00
25.	Оринка Гавриил Григорьевич	Orinka Gavriil Grigorjevics	25.	4044,00
26.	Ситар Юрий Дмитриевич	Szitár Jurij Dmitrijevics	26.	5942,00
27.	Юраш Андрей Васильевич	Jurás Andrej Vásziljevics	27.	3872,80
28.	Юраш Иван Васильевич	Jurás Iván Vásziljevics	28.	6884,80
29.	Юраш Елена Степановна	Jurás Elena Sztepanovna	29.	3276,00
30.	Мизун Павел Якубович	Mizun Pavel Jákubovics	30.	4495,00
31.	Ситар Ярема	Szitár Járema	31.	1981,00
32.	Мизун Андрей Степанович	Mizun Andrej Sztepanovics	32.	3328,60
33.	Юраш Петр Васильевич	Jurás Petr Vásziljevics	33.	2973,60
34.	Мизун Тедор Дмитриевич	Mizun Tódor Dmitrijevics	34.	7693,00
35.	Юраш Василий Васильевич	Juras Vaszilij Vasziljevics	35.	4965,40
36.	Мизун Николай Васильевич	Mizun Nyikolaj Vasziljevics	36.	3922,00
37.	Мизун Стефан Васильевич	Mizun Sztefán Vasziljevics	37.	5936,00
38.	Пилип Мария Павловна	Pilip Mária Pavlovna	38.	6864,00
39.	Бобинец Мария Юрьевна	Bobinec Mária Jurjevna	39.	2768,00
40.	Ситар Иван Юрьевич	Szitar Iván Jurjevics	40.	6257,90
41.	Мизун Лука Васильевич	Mizun Luka Vasziljevics	41.	6295,00
42.	Ситар Дмитрий Иванович	Szitar Dmitrij Ivanovics	42.	5626,00
43.	Мизун Игнат	Mizun Ignát	43.	3291,00
44.	Ситар Настасья Фомовна	Szitar Nasztaszja Fomovna	44.	1820,00
45.	Литка Юрий Иванович	Litka Jurij Ivanovics	45.	4994,00
46.	Мизун Василий Васильевич	Mizun Vaszilij Vasziljevics	46.	3509,00
47.	Сусик Анна Федоровна	Szuszik Anna Fjodorovna	47.	4968,00
48.	Калинич Андрей Юрьевич	Kalinyics Andrej Jurjevics	48.	3710,00

49.	Мизун Дмитрий Якубович	Mizun Dmitrij Jakubovics	49.	3614,00
50.	Литка Биля Васильевна	Litka Bilja Vasziljevna	50.	2988,00
51.	Микита Михаил Васильевич	Mikita Mihail Vasziljevics	51.	4376,70
52.	Сусик Федор Павлович	Szuszik Fjodor Pavlovics	52.	6096,00
53.	Сусик Стефан Иванович	Szuszik Sztэфán Ivanovics	53.	4598,00
54.	Кивешлигет Василий Дмитриевич	Kövesliget Vaszilij Dmitrijevics	54.	4548,90
55.	Сетар Юрий Степанович	Szetar Jurij Szyepanovics	55.	6781,00
56.	Литка Федор Иванович	Litka Fjodor Ivanovics	56.	5171,00
57.	Сусик Иван Николаевич	Szuszik Iván Nyikolajevics	57.	4185,00
58.	Сусик Иван Андреевич	Szuszik Iván Andrejevics	58.	9182,20
59.	Сусик Михаил Андреевич	Szuszik Mihail Andrejevics	59.	8060,50
60.	Лекман Василий Федорович	Lekman Vaszilij Fjodorovics	60.	8397,00
61.	Миаун Иван Николаевич	Miaun Iván Nyikolajevics	61.	6189,00
62.	Бигунец Павел Иванович	Bigunec Pavel Ivanovics	62.	7659,00
63.	Ярема Иван Юрьевич	Jarema Iván Jurjevics	63.	5664,00
64.	Бигунец Иван Петрович	Bigunec Iván Petrovics	64.	4130,00
65.	Бигунец Павел Петрович	Bigunec Pavel Petrovics	65.	3786,00
66.	Мизун Иван Петрович	Mizun Iván Petrovics	66.	4730,00
67.	Сусик Стефан Петрович	Szuszik Sztэфán Petrovics	67.	4686,80
68.	Мизун Юрий Степанович	Mizun Jurij Szyepanovics	68.	3280,00
69.	Сусик Федор Николаевич	Szuszik Fjodor Nyikolajevics	69.	4977,00
70.	Мизун Иван Павлович	Mizun Iván Pavlovics	70.	4526,00
71.	Сусик Федор Андреевич	Szuszik Fjodor Andrejevics	71.	6802,00
72.	Мизун Иван Михайлович	Mizun Iván Mihajlovics	72.	5823,00
73.	Сусик Василий Иванович	Szuszik Vaszilij Ivanovics	73.	5782,00

74.	Оринка Петр Иванович	Orinka Petr Ivanovics	74.	2481,00
75.	Сусик Дмитрий Иванович	Szuszik Dmitrij Ivanovics	75.	27269,60
76.	Мизун Мария Ивановна	Mizun Mária Ivanovna	76.	3530,00
77.	Ситар Иван Михайлович	Szitar Iván Mihajlovics	77.	7368,00
78.	Шигута Мария Дмитриевна	Siguta Mária Dmitrijevna	78.	4852,00
79.	Сусик Иван Васильевич	Szusik Iván Vasziljevics	79.	3938,00
80.	Сусик Василий	Szusik Vaszilij	80.	5544,00
81.	Бигунец Юрий	Bigunec Jurij	81.	2547,40
82.	Сусик Василий Павлович	Szuszik Vaszilij Pavlovics	82.	3937,00
83.	Византий Петр Юрьевич	Vizantij Petr Jurjevics	83.	24975,10
84.	Сусик Николай Иванович	Szuszik Nyikolaj Ivanovics	84.	6465,00
85.	Сусик Стефан Дмитриевич	Szuszik Sztefán Dmitrijevics	85.	5324,00
86.	Пеленец Анна Васильевна	Pelenec Anna Vasziljevna	86.	2588,00
87.	Византий Василий Максимович	Vizantij Vaszilij Makszimovics	87.	5859,70
88.	Дебрак Иосиф Иванович	Debrak József Ivanovics	88.	1859,10
89.	Византий Дмитрий Алексеевич	Vizantij Dmitrij Alekszejevics	89.	4988,00
90.	Сусик Иван Иванович	Szuszik Iván Ivanovics	90.	3193,00
91.	Мизун Василий Иванович	Mizun Vaszilij Ivanovics	91.	3840,00
92.	Сусик Илья Павлович	Szuszik Ilja Pavlovics	92.	3844,50
93.	Беля Василий Петрович	Belja Vaszilij Petrovics	93.	8138,30
94.	Бабинец Иван Васильевич	Babinec Iván Vasziljevics	94.	6948,00
95.	Беля Степан Петрович	Belja Sztjepán Petrovics	95.	6415,00
96.	Сусик Иван Петрович	Szusik Iván Petrovics	96.	10589,00
97.	Мизун Юрий Петрович	Mizun Jurij Petrovics	97.	6778,00
98.	Ситар Федор Лукич	Szitar Fjodor Lukics	98.	6372,00
99.	Щобак Юрий Дмитриевич	Scsobak Jurij Dmitrijevics	99.	8177,00
100.	Ситар Василий Михайлович	Szitar Vaszilij Mihajlovics	100.	954,00

101.	Ситар Михаил Дмитриевич	Szitar Mihail Dmitrijevics	101.	941,00
102.	Иваныч Авдотья Павловна	Ivanics Avdotja Pavlovna	102.	2011,00
103.	Ситар Тома Степанович	Szitar Toma Sztyepanovics	103.	998,00
104.	Плиска Михаил Федорович	Pliszka Mihail Fjodorovics	104.	1818,00
105.	Пилип Павел Степанович	Pilip Pavel Sztyepanovics	105.	2855,00
106.	Щобак Юрий Ильич	Scsobak Jurij Iljics	106.	3234,00
107.	Щобак Стефан Павлович	Scsobak Sztefán Pavlovics	107.	7341,00
108.	Мизун Федор Михайлович	Mizun Fjodor Mihajlovics	108.	7400,00
109.	Пилип Василий Васильевич	Pilip Vaszilij Vasziljevics	109.	1726,00
110.	Ситар Гавриил Иванович	Szitar Gavriil Ivanovics	110.	2126,00
111.	Мизун Анна Стефановна	Mizun Anna Sztefanovna	111.	5702,00
112.	Пилип Иван Степанович	Plip Iván Sztyepanovics	112.	1608,00
113.	Ситар Тома Ананьевич	Szitar Toma Ananyjevics	113.	1165,00
114.	Щобак Федор Васильевич	Scsobak Fjodor Vasziljevics	114.	2165,00
115.	Мизун Николай Михайлович	Mizun Nyikolaj Mihajlovics	115.	2200,00
116.	Ситар Иван Николаевич	Szitar Iván Nyikolajevics	116.	3267,30
117.	Ситар Тома Иванович	Szitar Toma Ivanovics	117.	1439,00
118.	Ситар Василий Юрьевич	Szitar Vaszilij Jurjevics	118.	1442,00
119.	Юраш Стефан Васильевич	Juras Sztefán Vasziljevics	119.	372,00
120.	Иваныш Петр Григорьевич	Ivanis Péter Grigorjevics	120.	1912,00
121.	Росоха Михаил Иванович	Roszoha Mihail Ivanovics	121.	787,00
122.	Щобак Павел Дмитриевич	Scsobak Pavel Dmitrijevics	122.	2001,00
123.	Щобак Петр Васильевич	Scsobak Petr Vasziljevics	123.	2893,00
124.	Щобак Николай Павлович	Scsobak Nyikolaj Pavlovics	124.	3851,00
125.	Ярема Юрий Илькович	Jarema Jurij Ilkovics	125.	5678,00
126.	Византий Николай Федорович	Vizantij Nyikolaj Fjodorovics	126.	4172,00

127.	Сливка Стефан Иванович	Szlivka Sztэфán Ivanovics	127.	6154,00
128.	Ситар Иван Юрьевич	Szitar Iván Jurjevics	128.	4402,00
129.	Ситар Стефан Юрьевич	Szitar Sztэфán Jurjevics	129.	3351,00
130.	Орос Василий	Orosz Vaszilij	130.	5121,70
131.	Сусик Василий Иванович	Szuszik Vaszilij Ivanovics	131.	2373,20
132.	Бигунец Дмитрий Васильевич	Bigunec Dmitrij Vasziljevics	132.	4969,00
133.	Микита Дмитрий Павлович	Mikita Dmitrij Pavlovics	133.	5909,00
134.	Ковач Дмитрий Иванович	Kovács Dmitrij Ivanovics	134.	5052,00
135.	Византий Василий Данилович	Vizantij Vaszilij Danilovics	135.	7637,00
136.	Дирда Василий Настасьевич	Dirda Vaszilij Nasztaszjevics	136.	5175,00
137.	Микита Василмй Иванович	Mikita Vaszilij Ivanovics	137.	5946,00
138.	Ковач Петр Иванович	Kovács Péter Ivanovics	138.	4994,30
139.	Ярема Василий Иванович	Jarema Vaszilij Ivanovics	139.	12072,50
140.	Сусик Петр Васильевич	Szuszik Péter Vasziljevics	140.	6191,00
141.	Мизун Федор Стефанович	Mizun Fjodor Sztyepanovics	141.	6965,00
142.	Юраш Агафья Васильевна	Juras Agafja Vasziljevna	142.	5279,00
143.	Ковач Петр Григорьевич	Kovács Petr Grigorjevics	143.	4501,80
144.	Ситар Алексей Юрьевич	Szitar Alekszej Jurjevics	144.	7081,00
145.	Юраш Николай Васильевич	Juras Nyikolaj Vasziljevics	145.	7717,00
146.	Поп Василий Михайлович	Pap Vaszilij Mihajlovics	146.	6316,00
147.	Доринка Стефан Васильевич	Dorinka Sztэфán Vasziljevics	147.	8377,00
148.	Бигунец Петр Иванович	Bigunec Péter Ivanovics	148.	7105,00
149.	Микета Иван Петрович	Miketa Iván Petrovics	149.	6329,00
150.	Византий Иван Юрьевич	Vizantij Iván Jurjevics	150.	15438,00
151.	Белоконенко Матрена Гордеевна	Belokonenko Matrena Gordejevna	151.	28830,00

152.	Византий Михаил Данилович	Vizantij Mihail Danilovics	152.	11572,00
153.	Византий Петр Данилович	Vizantij Petr Danilovics	153.	13002,00
154.	Микита Дмитрий Васильевич	Mikita Dmitrij Vasziljevics	154.	7352,00
155.	Византий Иван Данилович	Vizantij Iván Danilovics	155.	11510,00
156.	Византий Стефан Федорович	Vizantij Sztэфán Fjodorovics	156.	5489,00
157.	Византий Стефан Юрьевич	Vizantij Sztэфán Jurjevics	157.	13418,00
158.	Шандре Дмитрий Дмитриевич	Sandre Dmitrij Dmitrijevics	158.	7450,00
159.	Церковная община	Templom	159.	11536,00
160.	Здание сельсовета	Község-háza épülete	160.	6815,00
				890657,20
Bovcár				
161.	Кикера Стефан Михайлович	Kikera Sztэфán Mihajlovics	161.	5830,00
162.	Кикина Мария Васильевна	Kikina Mária Vasziljevna	162.	10055,00
163.	Кикина Иван Степанович	Kikina Iván Sztjepanovics	163.	5988,00
164.	Кикина Петр Иванович	Kikina Petr Ivanovics	164.	10167,00
165.	Кикина Иван Дмитриевич	Kikina Iván Dmitrijevics	165.	3434,00
166.	Ковач Михаил Петрович	Kovács Mikhail Petrovics	166.	4905,00
167.	Кикина Михаил Васильевич	Kikina Mikhail Vasziljevics	167.	16172,00
168.	Прядиля Василий Васильевич	Prjadilja Vaszilij Vasziljevics	168.	3632,00
				67998,00
Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)				
169.	Текза Иван Юрьевич	Tekza Iván Jurjevics	169.	23357,00
170.	Росоха Юрий Иванович	Roszoha Jurij Ivanovics	170.	20162,00
171.	Текза Василий Андреевич	Tekza Vaszilij Andrejevics	171.	13090,00
172.	Вовчок Паланья Васильевна	Vovcsok Palanya Vasziljevna	172.	4562,00
173.	Курица Юрий	Kurica Jurij	173.	4223,00
174.	Росоха Иван Николаевич	Roszoha Iván Nyikolajevics	174.	4942,00
175.	Полянский Николай Юрьевич	Poljanszkij Nyikolaj Jurjevics	175.	5543,00
176.	Манчик Юрий Николаевич	Mancsik Jurij Nyikolajevics	176.	11138,00

177.	Текза Михаил Иванович	Tekza Mikhail Ivanovics	177.	22597,00
178.	Росоха Михаил Иванович	Roszoha Mikhail Ivanovics	178.	18514,00
179.	Курица Палания Дмитриевна	Kurica Palanya Dmitrijevna	179.	2906,00
180.	Курица Василий Юрьевич	Kurica Vaszilij Jurjevics	180.	6764,00
181.	Текза Петр Юрьевич	Tekza Petr Jurjevics	181.	19506,00
				157318,00
				1115973,30

**22. Melléklet. Kifizetett összegek a „Zákárpátgesbud” dokumentációjának alapján
1949 és 1952 között. Saját szerkesztés. Forrás: KTÁL, Fond P–1097, 1. op., 172. ügyirat, ark.**

1-14.

S.sz.	Név	Név magyarul	Település	Házszám	Kifizetett összeg
Kifizetett összegek a kitelepített ingatlan tulajdonosok számára 1949 májusa és 1951 márciusa között					
1.	ИВАНИНА Петр Григорьевич	Ivanina Petr Grigorjevics	Vulsana (Égermező)	150	6018
2.	Щебак Николай Павлович	Scsebak Nyikolaj Pavlovics	Vulsana (Égermező)	46	9079
3.	РОССОХА Михаил Иванович	Roszoha Mihail Ivanovics	Vulsana (Égermező)	152	6515
4.	Музин Николай Михайлович	Muzin Nyikolaj Mihajlovics	Vulsana (Égermező)	20	7164
5.	Пилип Иван Степанович	Pilip Iván Sztjepanovics	Vulsana (Égermező)	25	8377
6.	Щебак Петр Васильевич	Scsebak Petr Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	11	8232
7.	Пилип Павел Степанович	Pilip Pavel Sztjepanovics	Vulsana (Égermező)	44	6257
8.	Ситор Тома Аниному	Szitor Toma Anyinomou	Vulsana (Égermező)	21	5335
9.	Плиска Михаил Федорович	Pliszka Mikhail Fjodorovics	Vulsana (Égermező)	45	5238
10.	Щебак Юрий Ильич	Scsebak Jurij Iljics	Vulsana (Égermező)	44	7042
11.	Юраш Степан Васильевич	Juras Sztjepán Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	1	1515
12.	Ситор Тома Иванович	Szitor Toma Ivanovics	Vulsana (Égermező)	17	4395
13.	Ситор Гавриил Иванович	Szitor Gavriil Ivanovics	Vulsana (Égermező)	18	7056
14.	Щебак Федор Васильевич	Scsebak Fjodor Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	28	6594
15.	Ситор Василий Юрьевич	Szitor Vaszilij Jurjevics	Vulsana (Égermező)	31	5476
16.	Иванина Евдокия Павловна	Ivanina Jevdokija Pavlovna	Vulsana (Égermező)	154	7015
17.	Ситор Тома Степанович	Szitor Toma Sztjepanovics	Vulsana (Égermező)	33	4490
18.	Щебак Павел Дмитриевич	Scsebak Pavel Dmitrijevics	Vulsana (Égermező)	42	5959
19.	Пилип Василий Васильевич	Pilip Vaszilij Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	24	5741
20.	Ситор Михаил Дмитриевич	Szitor Mihail Dmitrijevics	Vulsana (Égermező)	34	3877
21.	Ситор Василий Михайлович	Szitor Vaszilij Mihajlovics	Vulsana (Égermező)	23	3956

22.	Византий Петр Юрьевич	Vizantij Petr Jurjevics	Vulsana (Égermező)	63	24975
23.	Сусик Михаил Андреевич	Szuszik Mihail Andrejevics	Vulsana (Égermező)	68	8060,5
24.	Сусик Иван Андреевич	Szuszik Iván Andrejevics	Vulsana (Égermező)	66	9132,2
25.	Бринзей Мария Степановна	Brinzej Mária Sztjepanovna	Vulsana (Égermező)	67	4081,8
26.	Сусик Иван Иванович	Szuszik Iván Ivanovics	Vulsana (Égermező)	65	8886,6
27.	Ситор Юрий Степанович	Szitor Jurij Sztjepanovics	Vulsana (Égermező)	135т	6781
28.	Юраш Петр Васильевич	Juras Petr Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	53	2973,6
29.	Юраш Елена Степановна	Juras Jelena Sztjepanovna	Vulsana (Égermező)	52	3276,9
30.	Сусик Дмитрий Иванович	Szuszik Dmitrij Ivanovics	Vulsana (Égermező)	56	27297,6
31.	Ситор Тома Степанович	Szitor Toma Sztjepanovics	Vulsana (Égermező)	103	998
32.	Плишка Михаил Федорович	Pliszka Mihail Fjodorovics	Vulsana (Égermező)	45	1818
33.	Ситор Федор Лукич	Szitor Fjodor Lukics	Vulsana (Égermező)	98	6372,6
34.	Пилип Василий Васильевич	Pilip Vaszilij Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	24	1726
35.	Ярема Иван Юрьевич	Jarema Iván Jurjevics	Vulsana (Égermező)	161	5664
36.	Юрат Андрей Васильевич	Jurat Andrej Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	48	3872,3
37.	Шмута Мария Дмитриевна	Smuta Mária Dmitrijevna	Vulsana (Égermező)	171	4852
38.	Белоконенко Матрена Гордеевна	Belokonenko Matrena Gordejevna	Vulsana (Égermező)	47	28830
39.	Византий Иван Юрьевич	Vizantij Iván Jurjevics	Vulsana (Égermező)	7	15236
40.	Византий Василий Дмитриевич	Vizantij Vaszilij Dmitrijevics	Vulsana (Égermező)	10	10923,7
41.	Юраш Степан Васильевич	Juras Sztjepán Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	1	372
42.	Щебак Юрий Ильич	Scsebak Jurij Iljics	Vulsana (Égermező)	44	3284
43.	Ситор Гавриил Иванович	Szitor Gavriil Ivanovics	Vulsana (Égermező)	18	2126
44.	Ситор Тома Ананьевич	Szitor Toma Ananyjevics	Vulsana (Égermező)	21	1165
45.	Бабинец Мария Юрьевна	Babinec Mária Jurjevna	Vulsana (Égermező)	4	2768
46.	Манчик Юрий Николаевич	Mancsik Jurij Nyikolajevics	Vulsana (Égermező)	386	11138

47.	Курица Паланья Дмитриевна	Kurica Palanya Dmitrijevna	Vulsana (Égermező)	423	2906
48.	Лынке Агафья Васильевна	Lenke Agafja Vasziljevna	Vulsana (Égermező)	100	7659
49.	Шандро Дмитрий Дмитриевич	Sandro Dmitrij Dmitrijevics	Vulsana (Égermező)	155	7450
50.	Ковач Михаил Петрович	Kovács Mikhail Petrovics	Vulsana (Égermező)	49	4905
51.	Иванин Авдотья Павловна	Ivanin Avdotja Pavlovna	Vulsana (Égermező)	154	2011
52.	Иванин Петре Григорьевич	Ivanin Péter Grigorjevics	Vulsana (Égermező)	120	1912
53.	Россоха Михаил Иванович	Roszoha Mikhail Ivanovics	Vulsana (Égermező)	121	787
54.	Музин Мария Юрьевна	Muzin Mária Jurjevna	Vulsana (Égermező)	90	1388
55.	Ярема Василий Иванович	Jarema Vaszilij Ivanovics	Vulsana (Égermező)	59	13624
56.	Византий Петр Юрьевич	Vizantij Petr Jurjevics	Vulsana (Égermező)	64	948
57.	Византий Петр Данилович	Vizantij Petr Danilovics	Vulsana (Égermező)	107	4543,8
58.	Византий Остап Юрьевич	Vizantij Osztap Jurjevics	Vulsana (Égermező)	8	3523
59.	Ситор Михаил Дмитриевич	Szitor Mikhail Dmitrijevics	Vulsana (Égermező)	501	1460
60.	Кикина Мария Васильевна	Kikina Mária Vasziljevna	Vulsana (Égermező)	-	10055
61.	Кикина Михаил Васильевич	Kikina Mikhail Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	-	16173
62.	Кикина Петр Иванович	Kikina Petr Ivanovics	Bovcár	-	10167
63.	Кикин Степан Михайлович	Kikin Sztjepán Mihajlovics	Bovcár	45	3316
64.	Кикин Иван Степанович	Kikin Iván Sztjepanovics	Bovcár	44	5982
65.	Кикин Степан Михайлович	Kikin Sztjepán Mihajlovics	Bovcár	45	5650
66.	Кикин Иван Дмитриевич	Kikin Iván Dmitrijevics	Vulsana (Égermező)	48	8434
67.	Кикина Ирина Дихайловна	Kikina Irina Dihajlovna	Vulsana (Égermező)	45	3316
68.	Ситор Тома Степанович	Szitor Toma Sztjepanovics	Vulsana (Égermező)	33	1474,2
69.	Лемак Василий Федорович	Lemak Vaszilij Fjodorovics	Vulsana (Égermező)	-	4921,6
70.	Юраш Андрей Васильевич	Juras Andrej Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	-	864
71.	Федько Михаил Федорович	Fedko Mihail Fjodorovics	Vulsana (Égermező)	-	3515,6

72.	Сусик Петр Григорьевич	Szuszik Petr Grigorjevics	Vulsana (Égermező)	-	4976
73.	Пилип Иван Степанович	Pilip Iván Sztyepanovics	Vulsana (Égermező)	-	4570,4
74.	Мухин Мария Васильевна	Muhin Mária Vasziljevna	Vulsana (Égermező)	-	1388
75.	Сливка Стефан Иванович	Szlivka Sztэфán Ivanovics	Vulsana (Égermező)	-	10873,8
76.	Сусик Иван Васильевич	Szusik Iván Vasziljevics	Vulsana (Égermező)	-	3938
77.	Пилип Иван Степанович	Pilip Iván Sztyepanovics	Vulsana (Égermező)	-	1046,5
78.	Сливка Степан Иванович	Szlivka Sztyepán Ivanovics	Vulsana (Égermező)	139	6706
79.	Рассоха Михаил Иванович	Rasszoha Mikhail Ivanovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	-	4562
80.	Курица Юрий Марьевич	Kurica Jurij Marjjevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	384	4223
Összesen: 492203,7					
1951. április-december					
81.	Ярема Василий Иванович	Jarema Vaszilij Ivanovics	Vulsana (Égermező)	-	6899
82.	Мизун Иван Николаевич	Mizun Iván Nyikolajevics	Vulsana (Égermező)	-	1305
83.	Бенца Олена Михайловна	Benca Olena Mihajlovna	Kolodno (Darva)	-	1035
84.	Сливка Михаил Степанович	Szlivka Mihail Sztyepanovics	Kolodno (Darva)	-	3239
85.	Сусик Иван Николаевич	Szuszik Iván Nyikolajevics	Vulsana (Égermező)	-	4347
86.	Алечка Михаил Михайлович	Alecska Mihail Mihajlovics	Dubovci	17	6068
87.	Рышко Николай Васильевич	Risko Nyikolaj Vasziljevics	Dubovci	21	5899
88.	Рассоха Степан Иванович	Rasszoha Sztyepán Ivanovics	Dragovo (Kövesliget)	530	240
89.	Тетеря Андрей Васильевич	Tetyera Andrej Vasziljevics	Dragovo (Kövesliget)	540	2348
90.	Тетеря Н.В.	Tetyera N.V.	Dragovo (Kövesliget)	540	45
91.	Рассоха Степан Иванович	Rasszoha Sztyepán Ivanovics	Dragovo (Kövesliget)	554	45
92.	Тетеря В.В.	Tetyera V.V.	Dragovo (Kövesliget)	530	90
93.	Тетеря Ф.М.	Tetyera F.M.	Dragovo (Kövesliget)	538	135

94.	Данч М.И.	Dancs M.I.	Dragovo (Kövesliget)	50	135
95.	Курица Михаил Дмитриевич	Kurica Mihail Dmitrijevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	377	3817
96.	Рассоха Иван Иванович	Rasszoha Iván Ivanovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	920	3191
97.	Рассоха Юрий Михайлович	Rasszoha Jurij Mihajlovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	527	4118
98.	Рассоха Лука Дмитриевич	Rasszoha Luka Dmitrijevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	508	4202
99.	Рассоха Дмитрий Михайлович	Rasszoha Dmitrij Mihajlovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	510	6586
100.	Бута Иван Иванович	Buta Iván Ivanovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	350	1045
101.	Губань Василий Иванович	Gubany Vaszilij Ivanovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	340	4358
102.	Рассоха Дмитрий Юрьевич	Rasszoha Dmitrij Jurjevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	357	6200
103.	Рассоха Михаил Дмитриевич	Rasszoha Mihail Dmitrijevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	349	4707
104.	Рассоха Василий Николаевич	Rasszoha Vaszilij Nyikolajevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	409	182
105.	Рассоха Лука Михайлович	Rasszoha Luka Mihajlovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	503	3624
106.	Рассоха Полина Васильевна	Rasszoha Polina Vasziljevna	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	505	2432
107.	Рассоха Иван Михайлович	Rasszoha Iván Mihajlovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	500	5165
108.	Теза Анна Степановна	Teza Anna Sztyepanovna	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	527	2071
109.	Попович Михаил Васильевич	Popovics Mihail Vasziljevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	528	6875
110.	Попович Мария Михайловна	Popovics Mária Mihajlovna	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	540	4370

111.	Рассоха Василий Дмитриевич	Rasszoha Vaszilij Dmitrijevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	502	2709
112.	Рассоха Юрий Дмитриевич	Rasszoha Jurij Dmitrijevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	-	-
113.	Курица Михаил Васильевич	Kurica Mihail Vasziljevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	370	3732
114.	Курица Иван Васильевич	Kurica Iván Vasziljevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	371	1228
115.	Курица Иван Иванович	Kurica Iván Ivanovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	375	2468
116.	Мороз Юрий Васильевич	Moroz Jurij Vasziljevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)	331	2011
117.	Вовчек Федор Иванович	Vovcsek Fjodor Ivanovics	Berezovo (Berezna)	359	1477
118.	Вовчек Дмитрий Федорович	Vovcsek Dmitrij Fjodorovics	Berezovo (Berezna)	358	6378
119.	Беляк Василий Юрьевич	Beljak Vaszilij Jurjevics	Berezovo (Berezna)	38	1559
120.	Рассоха Иван Васильевич	Rasszoha Iván Vasziljevics	Berezovo (Berezna)	399	3319
121.	Игнатко Юрий	Ignatko Jurij	Berezovo (Berezna)	17	45
122.	Ярема Юрий Илькович	Jarema Jurij Ilkovics	Vulsana (Égermező)	-	15450
123.	Рассоха Михаил Иванович	Rasszoha Mihail Ivanovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)		18514
124.	Мельник Василий Петрович	Melnyik Vaszilij Petrovics	Berezovo (Berezna)		4069
125.	Россоха Юрий Иванович	Roszoha Jurij Ivanovics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)		20168
126.	Йофжик Ф.Ф.	Jofzsik F.F.	Dragovo (Kövesliget)		45
127.	Якубович Лилия Михайловна	Jakubovics Lilija Mihajlovna	Vulsana (Égermező)		6815
128.	Пилип Василий Васильевич	Pilip Vaszilij Vasziljevics	Vulsana (Égermező)		420
Összesen: 185190,5					
1952. január 1-től július 1-ig					
129.	Византий Стефан Юрьевич	Vizantij Sztefán Jurjevics	Vulsana (Égermező)		1565
130.	Ситар Гавриил Иванович	Szitar Gavriil Ivanovics	Vulsana (Égermező)		13418

131.	Тегза Петр Юрьевич	Tegza Péter Jurjevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)		19505
132.	Тегза Иван Юрьевич	Tegza Iván Jurjevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)		23357
133.	Якубович Лилия Михайловна	Jakubovics Lilija Mihajlovna	Vulsana (Égermező)		7738
134.	Курица Василий Юрьевич	Kurica Vaszilij Jurjevics	Nyizsnyij Bisztrij (Alsó Bisztra)		6764
135.	Бигунец Олена Дмитр.	Bigunec Olena Dmitr.	Vulsana (Égermező)		4742,8
136.	Византий Мария Дмитриевна	Vizantij Mária Dmitrijevna	Vulsana (Égermező)		3574
137.	Рассоха Михаил Иванович	Rasszoha Mihail Ivanovics	Vulsana (Égermező)		2211,5
138.	Бигунец Иван Петрович	Bigunec Iván Petrovics	Vulsana (Égermező)		4130
Összesen: 87005,3					
Összesen: 764399,5					